

R.Mr. *H.*

160.

M.A.P.T.

1.5.63

Uj lat. ir. O.

52.

54

Conventus Fontanensis Trum
Eremi: Regal: S. Augustini

P.

76.

Liber hic, de cuius Editore
Schützlerō, Seiverth in
vni Menseiſtina quā ſecū
bucariſſima Gratiſſima pagina
376-387. diſcretū tradit
ſpectabat olim ad Michae
lem Aſapi Principem
Transilvanicū, prout
quatuor initiale litterę
in Compactam Viſibile,
perhibent. et quā em Aſa
ſium Senioreū habita
tatione ſempore.

Generosis, atq; tam stirpe
quàm virtute Nobilissimis
JUVENIBUS,

D.SAMUELI BETLEN, &c.

D.TOBIÆ FLEISCHERO,

D.GEORGIO SIMONIO,

D.EMERICO LAZAR,

D.LAZARO KUN,

D.NICOLAO KUN,

Magnorum Parentum Filiis in spe haud
minoribus, Virtutumq; Heroica-
rum HEREDIBUS,

*Salutem & gratiam à Jesu Christo
unico sospitatore nostro atq; studio-
rum incrementum felicissimum ex a-
nimo precor!*

M.ACADEMIÁ
KÖNYVTÁRA

DOrrigo vobis
hic, NOBILIS-
SIMI JUVENES,
præsentem li-
bellum & venu-
state rei & brevitate verbo-
rum apprimè commenda-
bilem. Vester is fuit in vo-
tis adhuc ante biennium,
quamvis nunc primùm luci
exponatur publicæ. Cùm
enim optimus & meritissi-
mus Vir Dn. ABRAHAMUS
K. SZENCI, (cujus fata
præpropera omnes Literati

E P I S T O L A

meritò lugent & altiùs de-
 plorant) inter alias operas
 suas secum statuiſſet, ali-
 quem excudere Libellum
 Veſtris nominibus dedican-
 dum & inſcribendum, no-
 minatim verò ex operibus
 magni illius ERASMI, atq;
 ob id meum exile conſilium
 efflagitaret, ſuaſor ipſi fui,
 ut hoc ipſum ENCHIR-
 RIDION MILITIS
 CHRISTIANI apud nos,
 hoc præſertim tempore vix
 ac ne vix quidem viſum recu-
 deret, tanquam opusculum
 quoddam in quo ſtilus ter-
 ſiſſimè Latinus & facilis re-
 peritur,

DEDICATORIA.

peritur, infimul etiam aureæ rectè vivendi regulæ. Ut ita cum latinitate simul & pietas & recta vivendi ratio addisci posset. Quod an ita sit, non opus est hic multis ebuccinare verbis, Tu quisquis es, arripe libellum, lege & tandem judica tùm de stilo tùm de re ipsâ.

Hoc ipsum ergò quod ante biennium in votis fuit, nunc in factis, vobis **NOBILISSIMI JUVENES**, hic demonstro sed non sine fatali & lugubri metamorphosi. Ecce enim dum aliquot pagellæ tantùm à fine

EPISTOLA

restarent imprimēdæ & jam
 Dedicationem appararem,
 præter omnium spem, ma-
 gno cum Scholarum damno,
 repentinâ morte obit jam di-
 ctus celebris Typographus
 D. SZENC I, cujus fata
 cùm luxissemus, volui & de-
 bui opusculo jam cœpto fi-
 nem imponere, ne ante a-
 ctus labor frustra impensus
 videretur.

Quod itaq; fataliter quasi
 vestris nominibus consecran-
 dum erat, hoc hilari fronte
 & favore, NOBILISSIMI
 JUVENES suscipite. Deus
 vestros parentes, Heroës &
 Patriæ

DEDICATORIA.

Patriæ nostræ afflictissimæ
columnas stabiles, unâ vobi-
scum stabiliat, protegat, fo-
veat & in multa tempora
conservet, in nominis sui
divini honorem, Patriæ hu-
jus florem & Ecclesiæ Chri-
sti amorem ac propagatio-
nem, Vosq; Hæredes tan-
torum virorum paternos
vultus & vices felici fide-
re aliquando referre & possi-
dere faciat. Quod ex ani-
mo vovet

N.N. V.V.

addictissimus

*Dabã Cibiniã
ẽ Musco meo
A. C. 1668.
die 12. April.*

M. Jacobus Schnitzlerus.
Philosophiæ Professor
ordinarius.

Lectori benevolo.

ANnus jam integer ferè elapsus est, cu-
jus interstitio Libellus iste incomple-
tus intra privatos parietes delituit. Ne
autem propter restantes paucas lineolas
totum opusculum intercideret & situ ob-
duceretur, volui eundem in præsentì non
tantum sub correctione & revisione mea,
sed & nomine proprio publicæ exponere
luci, non diffidens futurum vel unum
aliquem, qui utilissimum hoc scriptum
lectione dignaturus, quiq; conatus pro-
movendæ rei literariæ approbaturus sit.
In nuce quid sit nemo certò scit nisi fran-
gat nucem. Ita quid in hoc libello recon-
ditum sit, nunquam scies nisi eundem
per legeris. Fac hoc candide Lector &
tandem de censurâ studiorum nostrorum
delibera.

Vale.

ENCHIRIDION
MILITIS CHRISTIANI

ERASMUS ROTERODAMUS,
amico cuidam Aulico
S. D.

Efflagitasti non mediocri studio, frater in Domino dilectissime, ut tibi compendariam quandam vivendi rationem præscriberem, qua instructus, possis ad mentem Christo dignam pervenire. Ais enim te jam pridem Aulicæ viæ pertæsum, hoc tecum agitare, quo pacto queas Ægyptum unâ cum suis & vitiis & deliciis effugere, ac Mose duce, ad virtutum iter feliciter accingi. Quo mihi charior es, hoc impensius gratulor votam salutari proposito, quod spero, vel citra nostram operam, fortunabit provehétque ipse, qui digna-

A

dignatus est excitare. Ego tamen nimis quam libens parui, vel homini tam amico, vel tam pia postulanti. Tu modo annitere, ne vel ipse nostrum officium, sine causa videre flagitasse, vel ego sine fructu tuæ morem gessisse voluntati. Imo votis communibus benignum illum Jesu spiritum imploremus, ut & mihi scribendi suggerat salubria, & tibi ea reddat efficacia.

C A P. I.

Vigilandum esse in vita.

PRincipio etiam atq; etiam memineris oportet, nil aliud esse vitam mortalium, nisi perpetuam quandam militiam, teste Job, milite longè tum exercitatissimo, tum invictissimo, nimisque falli vulgus hominum, quorum animos mundus hic præstigiator blandissimis ludibriis tenet occupatos, qui perinde ac si jam debellatum sit, intempestivas agunt ferias, neq; prorsus aliter, quam in certissima pace, mirum quanta vivant securitate, quamque ociosi in utramq; dormiant aurem, cum sine fine tot ferratis vitiorum copiis oppugnemur, tot captemur artibus, tot appetamur insidiis. Ecce tibi supernè in tuum exitium pervigiles excubant nequissimi dæmones: mille dolis, mille nocendi artibus in nos armati, qui mentes nostras telis igniferis, lethaliq; tinctis veneno, moliuntur è sublimi configere, quibus quidem neq; Herculi, neq; Cephalo fuit ullum

ullum jaculum certius, nisi inpenetrabili fidei scuto excipiantur. Tum rursus à dextra lævâque, à fronte pariter atq; à tergo, mundus hic nos oppugnat, qui, juxta Johannis vocem, totus in vitiis est constitutus, eoque Christo tum infestus, tum etiam invisus.

Neq; verè simplex oppugnandi ratio: interim enim rebus adversis, velut aperto Marte sæviens, animi mœstia gravi quatit ariete, interim ingentibus quidem, sed vanissimis promissis, ad perditionem sollicitat, interim actis obilquè cuniculis, inexpectatus adrepit, ut inter oscitantes ac securos opprimat. Postremò infernè quoq; lubricus ille angvis, primus pacis nostræ proditor, nunc in virenti gramine concolor abditus, nunc in cavernis illis suis delitescens, centenis contortus voluminibus, non desinit mulieris nostræ tomel corruptæ, calcaneis insidiari. Mulierem autem carnalem hominis partem intellige. Hæc est enim Eva nostra, per quam versutissimus serpens ad mortiferas voluptates mentem nostram illectat.

Porro autem quasi parum sit, sic undique tantum hostium imminere, intus denique in ipsis animi penetralibus hostem ferimus plusquam familiarem, plusquam domesticum, quo ut nihil interius, ita nihil potest esse periculosius. Hic, hic est vetus ille & terrenus Adam, consuetudine plusquam civis, studio plusquam hostis, quem neq; arcere vallo licet, neq; castris exigere fas est.

Hic nobis centenis est observandus oculis, ne fortè Dei præsidium aperiat dæmonibus.

Ergo cum tam formidabili, tamq; difficili bello distringamur omnes, cumq; nobis res sit cum hostibus tam multis, tam in nostram perniciem juratis atq; devotis, tam vigilantibus, tam armatis, tam perfidis, tam exercitatis. Nos malefani, contrà non arma capimus? non excubias agimus? non omnia suspecta habemus? Sed perinde, ut in rebus bene pacatis, supini stertimus, cessamus, voluptuamur, atq; cuticulam (ut ajunt) curamus ociosi? Neq; omnino secus, quàm si ista vita nostra Græca sit compotatio, non bellum, ita pro castris & pellibus, in cubilibus voluamur. Pro duris armis, rosas & Adonidis deliciis redimimur, pro militaribus studiis, luxu & ocio indulgemus, pro Martiis telis citharam imbellem tractamus. Quasi verò non ista pax, bellum sit omnium teterrimum,

Etenim qui cum vitiis pacem iniit, cum Deo in baptismo percussum fœdus violavit. Et tu vesane clamas, pax. pax, cum Deum habeas inimicum, qui solus & pax est. & pacis author? Clareq; reclamat ipse per os Prophetæ: Non est, inquiens, pax impiis. Neq; enim prorsus alia est cū illo pacis conditio, nisi dum in hoc præsidio corporis militamus odio capitali, summaq; vi cum vitiis belligeremur. Alioqui si cum iis nobis conveniet, cum qui solus potest amicus beare, inimicus perdere, bis hostem sumus habituri, simul quod

MILITIS CHRISTI:

quod ab illis stamus, cum quibus solis nihil convenit Deo, (quid enim conveniat luci cum tenebris) simul quod ingratisimi, pactam illi fidem non præstamus, & sanctissimis ceremoniis ictum foedus nefariè solvimus.

An nescis, ô Christiane miles, jam tum cum vivifici lavacri mysteriis initiabaris, nomen dedisse te duci Christo, cui bis vitam debebas, pariter & donatam, & restitutam, cui plus quam te ipsum debebas? Non succurrit te verbis conceptis, in tam benigni Imperatoris jurasse sententiam, ejus sacramentis, veluti donariis authoratum, tuumq; ipsius diris devovisse caput si minus pacto stares? Quantus pudor, quanta penè publica humani generis execratio, cum à duce Principe deficit homo? tu cur ludibrio habes Christum ducem tuum? neq; metu illius coercitus, cum sit Deus, neq; amore prohibitus, cum tua causa sit homo? Cujus etiam vocabulum præ te ferens, admoneri debebas quid illi promiseris. Cur ad hostem, unde te semel precio sanguinis sui redemit, perfidus desciscis? Cur bis trans fuga in hostilibus castris meres?

Qua fronte audes contra tuum regem signa infesta tollere, qui pro te vitam impendit? Nam qui pro illo non stat, ut dixit, ipse contra illum stat, & qui cum illo non colligit, dispergit. Meres autem non solum foedo titulo, sed etiam infelicissimo stipendio. Vis audire stipendium tuum, tu quisquis mundo militas? En tibi Paulus Chri-

stianæ militiæ signifer respondet. Stipendium, inquit, peccati mors. Quis vel speciosam militiam suscipiat, si mors proposita sit corporis? Tu verò tam foedam toleras animæ mortem mercedis loco reportaturus. In bellis istis insanis, quæ cum hominibus homines, vel ferina rabie, vel certè misera necessitate gerunt, nonne vides, si quando militum animos, vel prædæ promissæ magnitudo, vel formidata victoris crudelitas, vel opprobriatæ pudor ignaviæ, vel laudum denique cupido stimulavit, quàm alacribus studiis, quicquid est laboris exhauriant, quàm vilem habeant vitam, quanto ardore certatim in hostem adversum rapiantur?

Et quantula, quæso te, merces miseris tanto discrimine, tantoq; studio petitur? Nempe, ut ab homineulo Imperatore collaudati, militari fremitu, castrensiq; atq; incondita cantiuncula celebrentur, ut corolla gramineæ. aut quernis frondibus cingantur, ut peculii plusculum domum referant. Nos contrà, neq; pudore, neq; præmio accendimur, cum eundem habeamus nostri certaminis spectatorem, quem habituri sumus & remuneratorem. Quæ verò victori præmia proposuit noster Agonothetes? Profectò non tripodas, aut mulos, qualia apud Homerum Achilles, apud Maronem Æneas, sed quæ neque oculus vidit, neq; auris audivit, neq; in cor hominis ascenderunt, & hæc quidem interim veluti laborum solatia impertit adhuc dimicantibus.

Quid

Quid deinde? felicem immortalitatem.

Sed in ludicris illis certaminibus, in quibus potissima præmii pars gloria est, & victi sua munera sortiuntur: nobis summo atq; ancipiti periculo res geritur, neq; de laude, sed de capite certatur. Et ut summa merces proposita gnaviter operam navanti: ita summa decreta poena desertori. Cælum promittitur strenuè pugnanti, & nō incalescit generosæ mentis vivida virtus, tam felicitis præmii spe? Præsertim promissi auctore illo, qui tam fallere non potest, quàm non esse nequit. Geruntur omnia sub oculis cuncta con-
tuentis Dei, habemus universum cœli cœlum, nostri conflictus spectatorem, & non vel pudore accendimur? Collaudabit ille virtutem nostram, à quo probari summa felicitas est. Quin hanc gloriam, vel vitæ dispendio petimus? Ignavum pectus est, quod nullis præmiis excitatur, at solent & ignavissimi malorum metu expargefieri. Et illic quidem hostis, ut sit violentissimus, in fortunas atq; in corpus sævit. Quid autem amplius in Hectorem potuit crudelissimus victor Achilles? at hîc sævitur in immortalem tui partem. Neq; cadaver tuum circum sepulchrum trahitur, sed corpus pariter atq; anima ad Inferos demergitur. Illic extrema calamitas, ut animam à corpore victor gladius auferat, hîc ipsi animæ sua vita eripitur, Deus. Naturæ est interire corpus, quod etiam si nullus occidat, tamen non emori non potest. At animam mori, infelicitatis

extremæ est. Corpusculi vulnera quanta caute-
la depellimus, quanta sollicitudine medemur:
& animæ vulnera negligimus? Corporis interi-
tium immanè, quantum horremus, propterea
quod oculis videatur corporeis? Animam verò
morientem quoniam nemo videt, pauci credūt,
paucissimi formidant, cū sit hæc mors, illa mor-
te tantò atrocior, quantò corpore præstat ani-
ma, quantò animæ Deus.

Vis tibi conjecturas quasdam commonstrem,
quibus animæ deprehendas vel morbum, vel in-
teritum? Malè concoquit stomachus, cibum
non continet, corporis morbum intelligis. Non
tam panis cibus est corporis, quam animæ cibus
verbum Dei. Id si tibi amarum est, si nauseam
sapit, quid adhuc dubitas, quin animæ tuæ pa-
latum morbo sit infectum? Si non continet, si
non concoctum in viscera trajicit, evidens habes
argumentum valetudinariam esse animam. Cū
genua labant, & mēbra vix ægrā trahuntur, cor-
pus malè habere cognoscis; & non colligis ani-
mi morbum cum ad omnia pietatis officia lang-
uiet nauscatque, cum ne levi quidem contume-
liæ ferendæ robur suppetit, cum paulo pecunio-
læ dispendio frangitur? Posteaquā oculos desti-
tuit visus, ubi desierunt audire, posteaquā con-
stupuit omne corpus, nemo dubitat, quin emi-
grarit anima. Tu cum habeas cordis oculos ob-
scuratos, evidētiissimum lumen, quod est veri-
tas, non videas, cum vocem divinam internis
auribus

auribus non percipias, cum omni prorsus sensu careas, vivere credis animam? Vides fratrem indigna patientem, nihil commovetur animus, modò tua res sit incolumis. Cur nihil hic sentit anima? Nempe quia mortua. Quare mortua? Quia non adest illius vita, Deus. Siquidem ubi Deus, ibi charitas. Deus enim charitas est. Alioqui si vivum es membrum, cur ulla pars corporis dolet, te non modo non dolente, verum ne sentiente quidem?

Accipe signum, non paulò etiam certius: De-fraudasti amicum, commisisti adulterium, capitale vulnus accepit anima, & tamen adeo tibi non dolet, ut etiam quasi de lucro gaudeas, jactésque quod turpiter admisisti, certum habes, mortuam jacere animam. Non vivit corpus, si punctiorem aciculæ non sentiat, & vivet anima, quæ tanti vulneris sensu vacat? Audis quempiã sermones impios, tumidos, maledicos, impudicos, obscenos proferentem, verbis rabiosis in proximum debacchantem, cave putes isti homini vivam esse animam. Jacet in sepulchro pectoris putre cadaver, unde ejusmodi foetores exhalantur, & proximũ quemque inficiunt. Christus Phariseos sepulchra dealbata vocat, quid ita? Nempe quia mortuam animam secum circumferebant. Et regius Propheta: Sepulchrum, inquit, patens guttur eorum, lingvis suis dolose agebant. Piorum corpora templa sunt Spiritus Sancti: Impiorum, sepulchra cadaverum.

Neq; ullum corpus mortuum tam est destitutum anima, quam mortua est anima relicta à Deo. Neq; ullum corporeum cadaver sic abolet naribus hominum, ut fœtor animæ sepultæ, jam quadriduus, offendit nares divinas omniumq; cœlitum. Ergo cum verba mortua proficiscuntur è pectore, cadaver intus cubet necesse est. Nam cum juxta vocem Evangelicam, ex abundantia cordis os loquatur, nimirum viva verba Dei loqueretur, si illic adesset vita, Deus. Contrà, in Evangelicis literis Christo dicunt discipuli: Domine quo ibimus? Verba vitæ habes. Cur ita tandem verba vitæ? Nempe quod ab ea manarent anima, à qua nunquam vel momento discefferat divinitas, quæ & nos vitæ restituit immortalis. Sed ægrotanti corpori paulò succurrît medicus. Corpus exanime non rarò revocarunt ad vitam & homines pii. Animam verò mortuam, non nisi singulari gratuitaque virtute resuscitat Deus, ac ne resuscitat quidem si mortua corpus reliquerit. Tum corporeæ mortis aut nullus, aut certè brevissimus est sensus, animæ sempiternus. Et cum alioqui plus quam mortua sit, tamen ad mortis sensum quodammodo est immortalis.

Proinde cum tam novo periculo nobis sit dimicandum, quis ille stupor, quæ securitas, quæ supinitas animi nostri, quem tanti mali metus non acuit? At è diverso, nihil est quod te vel periculi magnitudo, vel hostium copię, vires,

artes consternent animo. Succurrit quàm gravem habeas adversarium, succurrat è regione, quam præsentem habeas opitulatorem. Innumera- biles adversum te, sed qui pro te stat, unus- plus potest omnibus. Si Deus pro nobis, quis cō- tra nos? Si ille sustinet, quis dejiciet? Tu mo- dò victoriæ votum toto pectore concipe. In mentem veniat, non tibi cum integro hoste rem esse, sed cum eo, qui jam olim fractus, confu- sus, exutus, atq; adeò triumphatus sit à nobis, sed in Christo capite nostro, à quo proculdubio vicissim vincetur & in nobis. Tu modò cura, ut sis in corpore, & omnia poteris in capite. In teipso quidem nimis es imbecillis, in illo nihil non vales.

Proinde ne anceps quidem est nostri Martis exitus, propterea quod neutiquam à fortuna pendeat victoria, sed ea omnis in manu sita sit Dei, ac per eum nostris quoq; in manibus. Ne- mo hic non vicit, nisi qui vincere noluit. Aux- iliatoris benignitas nulli defuit unquam: si cave- ris ne benignitati illius desis ipse, vicisti. Pro te pugnabit, & liberalitatem suam tibi pro meri- to imputabit. Victoriā omnem illi feras ac- ceptam oportet, qui primus & solus à peccato immunis, peccati tyrannidem oppressit, verum ea tibi non sine tua continget industria. Nam qui dixit, Confidite, quia ego vici mundum: magno te vult animo esse, non securo. Ita demū per illum vincemus, si illius exemplo pugnabi- mus.

mus. Quare sic inter Scyllam Charibdimq; medius quidam cursus est obtinendus, ut neq; divina gratia fretus, securius agas atq; solutius, neq; belli difficultatibus exanimatus, animum simul cum armis abjicias.

C A P. II.

De armis militiæ Christianæ.

ATq; illud in primis arbitror ad hujus militiæ disciplinam pertinere, ut quam maxime cognitum, meditatumq; habeas, quo potissimum armorū genere, quibus cum hostibus oporteat congredi. Tum ut ea semper in expedito habeas, ne quando possit insidiator ille verusutissimus, inermem opprimere, atq; inopinantem. In vestris bellis non rarò licet interquiescere, vel cum hybernat hostis, vel cum intercedunt induciæ; Nobis donec in hoc corpore militamus, ne digitum quidem (ut ajunt) transversum licet ab armis discedere. Nunquam nõ standum pro castris, nunquam non excubandũ, quia nunquam cessat hostis noster: Imò quum tranquillus est, cum fugam aut inducias simulat, tum vel maximè moliur infidias, neq; unquã cautius excubias oportet agere, quàm cum pacis speciem exhibet, nunquam minus trepidandum, quam cum aperto Marte nos adoritur. Ergo prima cura sit, ne inermis sit animus. Armamus corpusculum hoc, ne timeamus sicam latronis, non armabimus mentem, ut in tuto sit?

Arma-

Armati sunt hostes ut perdant, nos piget arma capere, ne pereamus? Vigilant illi ut perimant, nos non vigilamus, quo simus incolumēs?

Sed de armatura Christiana speciatim suo loco dicetur. Interim ut summatim dicam, duo præcipuè paranda sunt arma ei, cui sit cum septem illis gentibus Chanaanæo, Cethæo, Amoræo, Pherezæo, Cergezæo, Euæo, Jebuzæo, hoc est, cum universa vitiorum cohorte pugnandū, quorum septem capitalia potissimum numerantur. Precatione & scientia semper armatos esse vult Paulus, qui sine intermissione jubet orare. Precatio pura in cælum subducit affectum, arcem videlicet hostibus inaccessam. Scientia salutaribus opinionibus communit intellectum, ita ut neutrum alteri deesse oporteat. Alterius sic altera poscit opem res, & conjurat amicè. Illa quidem exorat, sed hæc suggerit quid sit orandum, ut ardentem orem, & juxta Jacobum, nihil hæsitans, fides, spesq; præstant: ut in nomine Jesu, id est, salutaria petas, scientia commonstrat. Audierunt & filii Zebedæi à Christo: Nescitis quid petatis. Sed precatio quidem potior, ut quæ cum Deo sermones miscat, at scientia non minus necessaria tamen.

Ægypto profusus, nescio an satis tu o te tam longo tamq; difficili itinere commissurus sis, nisi duobus his ducibus, Mose & Aaron. Aaron sacris præfectus, precationis gerit typum, Moyses legis cognitionem significat. Sed ut scienti-

am oportet non esse mancā, ita precationem non convenit esse ignavam. Precationis armis pugnat cum hostibus Moses, sed manibus in altum sublatis. Quas simulatq; demiserat, sit inferior Israel. Tu fortasse cum oras, hoc modo spectas quantum Plalmorum permurmuraris, & multiloquium orandi virtutem arbitraris? Quod vitium potissimum est eorum, qui adhuc in litera sunt infantes, neque ad spiritus maturitatem adoleverunt. Sed audi quid apud Matthæum nos doceat Christus. Orantes autem, inquit, nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis, scit enim Pater vester, quid opus sit vobis antequam petatis eum. Et Paulus decem millia verborum in strepitu, hoc est, ore tenus pronuncianda contemnit, præ quinque in sensu proferendis. Moses nullam edebat vocem, & tamen audiebat: Quid clamas ad me? Non strepitus ille labiorum, sed ardens animi votum, tanquam intensissima quæpiam vox ferit aures divinas.

Tum igitur hoc tibi familiare facias, simulatque ingruerit hostis, ubi te relicta vitia sollicitant, ut statim mentem cum certa fiducia ad cælum erigas, unde veniet auxilium tibi, sed eodem tollantur & manus. Tutissimum est pietatis officiis occupari, ut opera tua non ad terrena studia, sed ad Christum referantur. Sed ne scientiæ subsidia contemnas, illud considera. An-

teà satis erat Israel hostem effugere, at non prius sibi fidit, ut Amalechiten provocet, ut cominus experiatur quam esset manna coelesti, & aqua de petra scatente refectus. His epulis confirmatus egregius ille bellator David, universam hostium cohortem contemnit. Parasti, inquiens, in conspectu meo mensam, adversus omnes qui tribulant nos. Crede mihi frater animo meo charissime, nulla tam vehemens hostium impressio, id est, nulla tam valida tentatio, quam ardens sacrarum literarum studium non faciliè retundat, nulla tam tristis adversitas, quam non reddat tolerabilem.

Atqui ne videar audaculus interpres, (quamquam possem me magnis authoribus tueri) quid aptius arcanæ legis scientiam adumbrare queat, quam manna? principio enim quod non è terra provenit, sed coelitus depluit, discrimen vides inter humanas & divinas literas, omnis enim scriptura sancta divinitus est inspirata, atque à Deo authore profecta. Quod minutum, sermonis est humilitas, sub verbis penè sordidis ingentia mysteria claudentis. Quod candidum: Nulla mortalium doctrina est, quæ non sit aliquo nigrore erroris vitata: sola Christi doctrina tota nivea, tota candida, tota sincera est. Quod rigidulum est atque subasperum, mysterium litera obiectum exprimit. Superficiem & quasi siliquam si quis attrectet, quid durius atque insuavius? Non nisi tunicam Manna gustave-

rant, qui dicebant: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Erue sensum spirituales, jam nihil suavius, nihil succulentius. Denique Manna Hebræis sonat, quid est hoc? quod & ipsum pulchrè quadrat in divinam scripturam, quæ nihil habet otiosum, imo ne apicem quidem non dignum vestigatione, non dignum admiratione, non dignum hac voce, quid est hoc?

Aquarum verò nomine, scientiam divinæ legis significare familiare est Spiritui Sancto. Legis aquas refectiois super quas se gloriatur educatum David Legis aquas, quas sapientia derivat in capita viarum omnium, Legis flumen illud mysticum, in quod ingressus Ezechiel, vado transire non poterat: Legis puteos, quos foderat Abraham, quos terra oppletos à Philistæis denuò restituit Isaac. Legis fontes 12, ad quos peragratis quadraginta mansionibus, jam fatiscientes respirant Israelitæ. Legis & in Evangelio puteum, super quem itinere fessus assedit Iesus. Legis aquas Siloë, ad quas idem mittit cæcum, ut visum recipiat. Legis aquam in pelvina missam, abluendis Apostolorum pedibus. Et ne singula recenseam, hoc significatu, frequens mentio est in arcanis literis, puteorum, fontium, fluminum, qua nobis nihil aliud quam mysticæ scripturæ diligens vestigatio commendatur. Quid enim aqua in terræ venis abdita, nisi mysterium obductum litera? Quid eadem ad scatebram elicitæ, nisi mysterium erutum atque expla-

explanatum? Quod ubi ad auditorum ædificationem longè latèque propagatur, quid jam prohibet flumen appellare? Ergo si te totum studio scripturarum dedicabis, si in lege domini meditaberis die ac nocte, non timebis à timore nocturno, sive diurno, sed ad omnem hostium insultum munitus atque exercitatus eris.

Neque equidem usquequaque improbare rim ad hanc militiam velut tyrocinio quodam præcludere in literis Poëtarum & Philosophorum gentilium, modo modicè, ac per ætatem quis eas attingat, & quasi in transcurso arripiat, non autem immoretur, & veluti ad scopulos Sireneos consenescat. Nam ad hæc quoque studia vocat divus Basilii adolescentulos, quos ad Christianos mores instituit, & ad Musas revocat Licentium suum noster Augustinus. Neque poenitet adamatæ captivæ Hieronymum, Laudatur Cyprianus, quod Ægyptiis spoliis, templum domini locupletarit. Verum nolite, cum Gentilium literis, Gentilium & mores haurire. Alioqui permulta reperiēs & illic ad rectè vivendum conducibilia, neque aspernandum, quod etiam Ethnicus author benè monet, quandoquidem nec Moses Jethro socii consilium est aspernatus. Fingunt illæ literæ, vegetantq; puerile ingenium atque ad divinarum scripturarum cognitionem quasi præparant. Obscenos autem Poëtas, suaferim omnino non attingere, aut certè nō introspicere penitus, nisi

fortè noveris descripta magis horrere vitia, & cō-
temptione turpiū, vehementius amare honesta. E-
philosophis autē Platonicos te sequi malim. Bre-
viter omnē Ethnicā literaturā delibare profue-
rit, si quidem id fiat, ut dixi, & annis idoneis,
& modicè, tum cautim & cum delectu: deinde
cursum & peregrinantis non habitantis more:
postremò quod est præcipuū, si omnia ad Chri-
stū referantur. Sic enim mundis omnia munda
sunt, cum immundis contrā nihil sit mundum.

Neq; vitio tibi verteretur, si Solomonis exemplo
sexaginta reginas, octoginta concubinas, & in-
numerabiles secularis sapientiæ puellas domi a-
las, modo divina sapientia præter cæteras, sit
unica tua, formosa tua, columba tua. Et Israeli-
tis amat alienigenam barbaramq; , forma capi,
sed capillis detasis, ungvibus præfectis ex Allo-
phila facit Israëlitidem. Et Ozæ fornicariam
ducit, vetum ex ea liberos tollit, non sibi, sed
Domino Sabaoth, sanctumque Prophetæ stu-
prum dominicam auget familiam.

Hebræi posteaquam Ægyptum reliquerant,
aliquandiu consperso vivebant, sed hic cibus
temporarius erat, neque ad tantam profectio-
nem poterat suppetere. Ergo eo mox fastidito,
ad Manna quantum potest properandum, cœ-
lestis sapientiæ, quæ te affatim aler, animabitq;
donec propositi victor pervenias ad palmas illas
præmii, nunquam desituri. Sed interim etiam
atq; etiam memineris, non oportere nisi lotis
mani-

manibus, hoc est, summa animi puritate tractari divinas literas, ne tibi antidotus tuo vicio vertatur in venenum, & Manna tibi putrescat, nisi in viscera affectus trajeceris: eveniat autem quod illi Ozia, qui non veritus est, arcae nutanti profanas admoliri manus, & improbum officium subita morte luit.

Primum est, ut de eis literis digna sentias. Oracula mera (ut sunt) esse puta de divinæ mentis adito profecta. Afflari te numine, affici, rapi, transfigurari, ineffabili modo senties, si religiosè, si cum veneratione, si humiliter adieris. Videbis sponsi beati delicias, videbis opes ditissimi Solomonis, videbis abditos thesauros æternæ sapientiæ. Sed cave improbè irrumpas in conclave, humile est ostium, vide ne capite impingas ac refilias.

Sic porrò existima, nihil tam verum esse eorum, quæ vides oculis, quæ manibus contrectas, quam quæ ibi legis. Ut cœlum, ut terra intendant, certè de verbis divinis ne tuum quidem jota aut apiculus interiurus est, quin omnia fiant. Ut mentiantur, ut errent homines, veritas Dei neque fallit, neq; fallitur. Ex interpretibus divinæ Scripturæ eos potissimum delige, qui à litera quam maximè recedunt. Cujusmodi sunt in primis post Paulum, Ambrosius, Hieronimus, Augustinus. Video enim Neotericos Theologos literæ nimitum libenter inhaerere, & captiosis quibusdam argutiis magis, quam eruendis

myſteriis operam dare, quaſi verò non verè dixerit Paulus, legem noſtram ſpiritualem eſſe. Audivi ego nonnullos, qui ſibi uſq; adeò humanis illis commentatiunculis placebant, ut veterū interpretamenta penè pro ſomniis contemnerent, tantumque illis fiducia Scotus faciebat, ut ſic lectis quidem unquam ſacris literis, ſetamen abſolutos Theologos putarent. Qui etiam ſi argutiſſima dicant, an Spiritu Sancto digna dixerint, aliorum eſto iudicium.

Tu ſi mavis ſpiritu eſſe vegetior, quam ad contentionem inſtructior, ſi ſaginā animæ quaeris, magis quam ingenii pruritus, veteres potiſſimum evolve, quorum & pietas ſpectatior, & eruditio uberior, antiquiorque, & oratio neque jejuna, neque ſordida, & interpretatio ſacris myſteriis accommodatior. Neque vero hoc dixerim, quod Neotericos contemnam, ſed quod utiliora præferam, tuoque propoſito conducibilia.

Habet autem ſpiritus ille divinus ſuam quandam linguam, ſuasque figuras, quæ tibi ſunt in primis diligenti obſervatione cognoscendæ. Balbutit nobis divina ſapientia, & veluti mater quæpiam officioſa, ad noſtram infantiam voces accommodat. Lac porrigit infantulis in Chriſto, olus infirmis. Tu verò feſtina adoleſcere, & ad ſolidum propera cibum. Dimittit illa ſeſe ad tuam humilitatem, at tu contra ad illius ſublimitatem aſſurge. Monſtri ſimile eſt, ſemper infantem

tem esse, nimis signavum non desinere esse infirmum. Magis sapiet, magis pascet unius versiculi meditatio, si rupta siliqua, medullam erueris, quam universum Psalterium ad litteram tantum decantatum.

Quod quidem ego hoc diligentius admoneo, quod re ipsa cognitum habeam, errorem hunc non vulgi modo animos passim occupasse, sed & eorum qui vestitu, & nomine perfectam religionem profitentur, ut putent summam pietatem hac una in re sitam, si quā plurimum Psalmorum vix etiam ad litteram intellectorem quotidie percenseant, neque aliud in causa esse iudico, quod videamus monasticam pietatē sic ubique frigere, langvere, evanescere, quam quod in litera consenescent, neque ad spirituales scripturarum cognitionem elaborant. Neque audiunt Christum in Evangelio clamantem: Caro non prodest quicquam, Spiritus est qui vivificat. Non Paulum magistrum astruentem: Litera occidit, Spiritus est qui vivificat. Et scimus quoniam lex spiritualis est, non carnalis; Et spiritualibus spiritualia comparanda. Olim in monte, nunc in spiritu vult adorari Pater spirituum.

Quanquam haud aspernor eorum imbecillitatem, qui mentis inopia (quod unum possunt) faciunt, mysticos Psalmos simplici puraque fide pronunciantes. Imò quemadmodum in precaminibus magicis, voces quædam ne ab iis quidē

dem, qui eas pronunciant intellectæ, efficaces tamen esse creduntur. Ita divina verba quanquam parum cognita, tamen prodesse credendum est iis, à quibus sincera fide, puroque affectu vel dicuntur, vel audiuntur, Angelosque qui adsunt, atque intelligunt, ad opem ferendam invitari. Neque verò Paulus contemnit eos, qui spiritu psallunt, vel qui lingvis loquuntur, sed ad sectanda dona meliora hortatur. Ad quæ si cui non contigit eniti vitio, non animi, sed naturæ, certè non obstrepat iis, qui potiora conantur. Et juxta Pauli vocem qui manducat, non manducantem nō spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet. Te verò qui ingenio tam felici præditus es, omnino nolim in sterili litera lentum esse, sed ad reconditiora mysteria testinari, & improbum conatum industriæ crebris precibus adjuvare, donec aperiat tibi librum septem signaculis obfignatum, is qui habet clavem David, qui claudit, & nemo aperit arcana Patris, quæ nemo novit, nisi filius, & cui voluerit filius revelare.

Sed quonam nostra delabitur oratio? Propositum erat ut tibi vitæ, non studii formam præscriberemus. Verum huc defleximus, dum tibi conamur officinam idoneam commonstrare, unde debeas novæ militiæ tuæ nova arma petere. Ergo ut ad institutum revertamur, si ex libris Gentilium optima quæq; decerpseris, atq; apiculæ exemplo, per omnes veterum hortulos circ-

cum.

cumvolitans, præteritis venenis, succum modo salutarem ac generosum exfluxeris, animū tuum ad communem quidem vitam, quam Ethicam vocant, reddideris non paulò armatiorem. Sunt enim profectò & illorum Palladi sua quædam arma neutiquam contemnenda. Christi autem esse puta quicquid usquam veri offenderis.

Verūm divina illa & (ut Poëtæ loquuntur) Vulcania panoplia, nullo telo violabilis, non nisi ex arcanarum literarum armamentario depro-mittitur. In quo David noster imperator, univer-sum belli apparatū suis militibus reposuit, qui-bus cominus eminusq; pugnent cū præputiatis Philistæis. His armis neq; Achilles Homericus te-ctus erat, etsi fingitur, neq; Æneas Vergilianus, quorum alter ira, alter amore, tam turpiter vin-cebatur. Neq; absurdè dictum, quod ea non in humanis officinis excuduntur, sed in ea quæ Vulcano est cum Minerva communis. Nam Minervā artibus atq; ingenijs, Vulcanum igni præficiunt, Deorum figuli Poëtæ. Id quod ego tum demum verè fieri existimo, cum videlicet honestis arti-bus excultum ingenium, sic divini amoris ignis communit, ut etiam si fractus illabatur orbis, im-pavidum feriant ruinae.

Sed antè superbi Saulis arma rejicias oportet, quæ magis oneri sunt quam usui, & cum Goliad congressurū David gravant, non juvant. Deinde de ripa torrentis mysticæ scripturæ quinque col-ligas lapidulos (quæ fortè quinque sunt verba

Pauli (qui loquitur in sensu). Postremò fundibula dextram armes. His demum armis proster nitur unicus ille noster hostis, superbiæ pater Sa tanas. Quem & caput nostrum Christus Jesus, quomodo tandem devicit? Nonne cum tentacti divinæ scripturæ verbis respondens, quasi petitis de torrente lapillis frontem inimici percussit? Vis eutem audire Christianæ Palladis arma? Et accipiet (inquit Sapient. 5.) armaturam zelus il lius, & armabit creaturam, ad ultionem inimi corum, induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea iudicium certum. Sumet scutum inex pugnabile, æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam. Legis & apud Esaiam: Indutus est justitia, ut lorica, & galea salutis in capite ejus. Indutus est vestimentis ultionis, ac operatus est quasi pallio zeli.

Jam si libet Pauli non instrenui ducis adire promptuarium, nimirum invenies & illic arma nostræ militiæ non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, cogitationes de struentia, & omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei. Invenies armaturam Dei, qua possis resistere in die malo. Invenies arma justitiæ à dextris & à sinistris. Invenies late rum munimentum, veritatem, & lorica justitiæ, scutum fidei, in quo possis universa maligni tela ignea extinguere. Invenies & galeam salutis, & gladium spiritûs, quod est verbum Dei. Quibus omnibus si quis erit diligenter tectus, atq;

munitus, is deniq; poterit animosam illam Pauli vocem intrepidus emittere: Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas: an periculum, an persecutio, an gladius? Vide quantos hostes, quam omnibus formidatos, ipse pro nihilo ducat.

Sed audi quiddam etiam fortius, nam sequitur: Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu. O felicem fiduciam quam præstant Paulo, id est, pusillo homini arma lucis, qui se etiam projectamentum hujus mundi appellat. Talis igitur armaturæ vim sacræ literæ tibi suppeditabunt, si toto pectore in eis versaberis, ita ut nostris monitis, nihil sit opus futurum.

Sed quoniam tu ita vis, ne tibi non morigeri fuisse videamur, Enchiridion, hoc est, pugiunculum modò quendam excudimus, quem nunquam de manu deponas, ne in convivio quidem, aut in cubiculo, ut etiam si quando cogeris in hujus mundi negotiis peregrinari, justamque istam armaturam gravaberis circumferre, non committas tamen, ut ullo momento insidiator ille opprimat te prorsus exarmatum, saltemq; non pigeat hunc gladiolum tecum habere, qui

neq; onerosus erat gestatu, neque inutilis ad tutelam. Est enim perpulsilius, quo tamen, si adhibita fidei parmula, scitè uteris, facile sustinebis tumultuarium hostis assultum, ne quod lethale vulnus accipias.

Sed jam tempus est, ut utendi rationem quandam experiamur tradere, quam si tu diligenter ad exercitationem accommodabis, fore confido, ut te victorem Imperator noster Christus, ex hoc præsidio, in suam civitatem Hierusalem transferat ovantem, ubi nullus omnino belli tumultus, sed pax immortalis ac perfecta tranquillitas, cum interim omnis spes salutis in ferro sita sit.

C A P. III.

Caput esse sapientia, ut temetipsum noris.

Deq; duplici sapientia, falsa & vera.

PAx igitur summum illud est bonum, ad quam omnia sua studia mundi quoq; amatores referunt, sed falsam, ut dictum est. Eandem & Philosophi suorum dogmatum sectatoribus falsò pollicebantur. Christus enim unam donat, quam mundus non potest dare. Ad hanc perveniendi una ratio est, si cum nobis ipsis bellum geramus, si cum vitiis nostris acriter depugnemus. Cum his enim hostibus implacabili odio dissidet Deus, pax nostra, cum natura sit virtus ipsa, virtutumq; omnium parens & author. Atq; ex omnium vitiorum genere contracta colluvies, à Stoicis fortissimis assertoribus virtutis,

virtutis, Stultitia vocatur, in nostris literis malitia dicitur. Idem ut omnibus suis numeris absoluta probitas, utriusque sapientia nominatur. Malitiam autem, nonne (juxta Sapientis oraculum) vincit sapientia: Malitiæ pater a quo princeps est, rector ille tenebrarum Belial, cujus dictum quisquis sequitur, in nocte ambulans, ad noctem properat æternam. Contrà sapientiæ author, atque ipsa adeò sapientia Christus Jesus, qui verum est lumen, stultitiæ mundanæ nocte solus discutens, splendor paternæ gloriæ, qui nobis in serenatis, uti factus est redemptio atque justificatio, teste Paulo, ita factus est & sapientia. Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Christum Dei virtutem ac Dei sapientiam, per quam ipsius exemplo, nos quoque de hostis malitia triumphum referre queamus: si modo in eo sapuerimus, in quo & vincemus.

Hanc tu contempta sæculi sapientia amplectere, quæ mendicacissimo titulo sese venditat stultis: cum, juxta Paulum, nulla verior sit stultitia apud Deum, quam terrena sapientia, dediscenda ei qui verè cupiat sapere. Si quis videtur (inquiens) inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Et paulò superius: Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum re-

probabo. Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi inquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Nec dubito quin jam nunc odio è tibi obstrepant stulti isti sapientes, & cæci cæcorum duces, delirare te, desipere, insanire clamitantes, quod ad Christum pares desciscere. Hi sunt nomine duntaxat Christiani, cæterum doctrinæ Christi tum irrisores, tum oppugnatores.

Vide ne quid istorum blateramenta te permoveant: quorum miseranda cæcitas, deploranda potius quam imitanda. Quod est enim istud præposterum sapientiæ genus, in rebus nugatoriis nihilque: imò ad turpitudinem tantum esse cautum & callidum, in iis verò quæ sola ad salutem nostram pertinent, non ita multo plus pecude sapere? Paulus vult nos esse sapientes, sed in bono, simplices autem in malo. Sapient isti ut iniquè agant, bene autem facere nesciunt. Et cum facundus ille Poëta Græcus ad nihil utile hominem censeat, qui neque ipse per se sapiat, neq; bene monenti obtemperet, quæ tandem in classe ponentur isti, qui cum turpissimè desipiant, tamen non desinunt obturbare, ridere, deterrere eos, qui jam resipuerunt? Verum irrisor nonne irridebitur? Qui habitat in coelis vicissim irridebit eos, & dominus substantabit eos.

Legis in libro Sapientiæ: Videbunt enim & contemnent eum, illos autem Deus irridebit.

Ab im-

Ab improbis rideri, pene laudari est, certe religiosum, capitis nostri & Apostolorum æmulos fieri. At horrendum profectò, à Deo irrideri. Ego quoque, inquit Sapia, in interitu vestro ridebo, & subscannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit, videlicet cum serò jam expectati dicent: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem inproperii. Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam, & finem sine honore. Animalis ista, & ut Jacobus ait, Diabolica est sapientia ac Deo inimica, cujus finis interitus: quippe quam semper affectatur pedissequa pestilens arrogantia, arrogantiam animi cæcitas, cæcitatem affectuum tyrannis, affectuum tyrannidem universa, vitiorum seges & licentia quidvis peccandi, licentiam istam consequitur consuetudo, consuetudinem infelicissimus animi stupor, quo fit ut & mali sensu careant: stupentes mors occupat, corporis, quam mors excipit secunda. Vides ut summi mali mater est, mundi sapientia.

De Christi verò sapientia, quam mundus stultitiam putat, ita legis: Venerunt autem mihi pariter omnia bona cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista sapientia, & ignorabam, quoniam bonorum omnium mater est. Hæc enim modestiam & mansuetudinem comitem ducit. Mansuetudo nos divini spiritus reddit capaces. Super humilem enim &

mansuetum gaudet requiescere, qui simul atq;
 septenis illis donis mentem nostram imbuerit,
 tum demum pullulascit felix illa seges virtutum
 omnium, cum fructibus illis beatis, quorum
 præcipuus gaudium internum, gaudium solis
 iis cognitum, quibus contigit, quod deniq;
 cum mundi gaudiis nec evanescit, nec au-
 fertur, sed cumulatur in gaudium æter-
 num. Eam mi frater, & juxta Jacobi mo-
 nita, ardentissimis votis oportet à Deo postula-
 re, & juxta sapientem quendam è divinæ scri-
 pturæ venis, veluti thesauros effodere.

Caput autem hujus sapientiæ esse puta, ut te-
 metipsum noris, quod verbi è cœlo profectum
 credidit antiquitas, & magnis authoribus usq;
 adeo placuit, ut in eo omnem sapientiæ vim
 summam contineri judicaverint. Sed leve
 pondus hujus dogmatis apud nos sit, nisi con-
 gruit cum literis nostris. Minatur sponsæ suæ
 mysticus ille amator in Canticis, ac foras abire
 jubet, nisi semet cognorit. Si ignoras te ô pul-
 cra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia
 gregum tuorum. Proinde ne quis sibi temere
 rem tantam arroget, ut ipsi sibi satis sit cognitus.

Corpus suum haud scio, an quisquam ad ple-
 num norit, & mentis habitum cognoscet qui-
 libet? Paulus, cui contigerat vel tertii cœli my-
 steria discere, semetipsum tamen non audet ju-
 dicare, ausurus utiq;, si sibi sat esset notus. Si
 homo tam spiritualis, qui omnia dijudicat, ju-
 dicant.

dicandus à nemine, sibi adhuc parum perspicuus erat, nos carnales quid confidimus?

Porro miles nimis inutilis videatur, cui neque suae copiae, neque hostium cohortes satis habeantur cognitae. At homini non cum homine, verum secum ipsi bellum est, atque adeo ex ipsis visceribus hostilis acies nobis ultrò suppullulat, quemadmodum de terrigenis fratribus Poëtae fabulantur. Usque adeo autem tenui discrimine ab hoste distat amicus, ut ingens periculum sit, ne parum cauti, vel inimicum pro amico tueamur, vel amicum pro hoste laedamus. Ergo quoniam tecum ipse bellum suscepisti, & in hoc prima victoriae spes sita est, sic tu te tibi sis quam maxime cognitus, simulachrum quoddam tui, tibi velut in tabula proponam, ut quid intus, quid in cute sis, planè pernoscas.

C A P. IV.

De homine exteriori & interiori.

EST igitur homo prodigiosum quoddam animal, ex duabus tribusve partibus multo diversissimis compactum, ex anima veluti numine quodam, & corpore, tanquam muta pecude. Siquidem corpore usque adeo reliquo brutorum generi non praestamus, ut omnibus ejus dotibus inveniamur inferiores. Secundum animam verò adeo divinitatis sumus capaces, ut ipsas etiam angelicas mentes liceat praeferre, & unum cum Deo fieri. Si tibi corpus additum

non fuisset, numen eras: si mens ista non fuisset indita, pecus eras. Has duas naturas tam inter se diversas, summus ille opifex felici concordia colligarat. At serpens pacis inimicus, infelici rursus discordia dissecuit, ut jam neque dirimi queant sine maximo cruciatu, neq; conjunctim vivere sine assiduo bello. Planeq; (quod dici solet) utrumq; in altero auribus lupum tenet, possesq; mutuo competere versiculus ille lepidissimus: Nec tecum possum vivere, nec sine te. Adeo perplexa seditione inter sese tumultuantur, veluti diversa, quæ unum sunt. Corpus enim ut est ipsum visibile, rebus visibilibus delectatur; ut est mortale, temporalia sequitur; ut est grave, deorsum sidit: Contrà anima generis ætherei memor, summa vi sursum nititur, & cum terrestri mole luctatur, cotemnit ea quæ videntur, scit enim esse caduca, quærit quæ verè, quæ semper sunt. Immortalis amat immortalia, cœlestis cœlestia. Similis similibus capitur, nisi penitus fuerit corporis immersa sordibus, atq; à nativa generositate ejus contagio generarit.

Neq; verò hanc discordiam, vel fabulosus ille Prometheus iniecit, admixta menti nostræ de quoq; animante particula, neq; primitiva conditio indidit, sed peccatum, quod benè conditum erat, malè depravavit, inter benè concordēs dissensionis virus ferens. Antea enim & mens corpori sine negotio imperabat, & corpus animo lubens volensq; parebat, nunc contrà
peritur.

perturbato rerum ordine affectus corporis rationi præire certant, cogiturq; illa in corporis sententiam pedibus discedere. Quare non absurdè pectus hominis, cum seditiosa quapiam Rep. componas licebit, quoniam ex variis hominum generibus constat, propter dissentionem studiorum oportet crebris motibus, & factionibus collidi, nī penes unum sit imperii summa: isq; sit ejusmodi, ut nihil imperet, nisi Reip. salutaria.

Quare necesse est, ut plus in ea valeat, qui plus sapit: pareat, qui minus. Nihil est autem infima plebe vecordius, eoq; magistratibus obtemperare debet, nullum ipsa gerere magistratum. Qui verò optimates sunt, aut natu majores, audiendi sunt illi quidem in consultationibus, at ita si statuendi arbitriū penes unū maneat Regem, quem admoneri quidem oportet nonnunquam, cogi verò aut præiri non convenit. Porro Rex ipse nulli paret, nisi legi. Lex respondet honestatis ideæ. Quod si præposteris vicibus vulgus indomitum, & fex illa civitatis tumultuosa, natu majoribus præire contendit, aut si primates regis imperium negligunt, cooritur in Rep. nostra periculosa seditio, & nisi divinā dictaturā succurritur, ad extremam perniciem res omnis spectat. In homine verò ratio regis vice fungitur. Optimates accipias licet, affectus quosdā, corporeos quidem illos, sed tamen non perinde brutos. Quod genus sunt, gemina pietas erga parentes, charitas in fratres, benevolentia in ami-

cos, misericordia in afflictos, metus infamiae, cupiditas honestae opinionis, & si qua sunt consimilia. Eos porro motus animorum quia rationis decretis quam maximè dissident, suntq; infimè ad pecorum humilitatem abjecti, plebis, quasi ultimam fecem esse puta, cujusmodi sunt libido, luxus, invidentia, hisq; consimiles animi morbi, qui ad unum omnes veluti servi sordidi & improbi, ergastulis sunt coercendi, ut si queant pensum operamq; domino praescriptam praestent: sin minus, nihil certè damni dent.

Quae omnia Plato divinitus intelligens, scripsit in Timaeo, filios deorum, ad sui similitudinem duplex animae genus in homine fabricatos fuisse, alterum divinum & immortalem, alterum quasi mortalem, & variis perturbationibus obnoxium, quarum prima sit voluptas, esca malorum (ut ait) proxima dolor, fuga, impedimentumq; bonorum. Deinde metus atq; audacia, consultores amentes. Quibus accedit & implacabilis iracundia. Praeter ea spes blanda, cum irrationabili sensu amorq; omnium inavore. Haec enim fermè verba Platonis.

Nec ignoravit in hujusmodi perturbationibus coercendis, vitae beatitudinem consistere. Scribit enim eodem in opere, eos qui ista superassent justè victuros: injustè autem, qui ab his victi fuissent. Et divinae quidem animae, hoc est, rationi tanquam regi in cerebro, velut in arce civitatis nostrae sedem statuit, corporis videlicet
parte

parte diſſima, cœloq; proxima, tum minime
bruta, quippe quæ & oſſe ſi pertenui, neq; ner-
vis, neq; carne onerata, ſed ſenſibus intus foriſq;
longè munitiſſima, ut illis quaſi renunciantibus
nihil tumultus in Rep. cooriretur, quod non
protinus ille perſenſilceret. At mortalis animæ
partes, hoc eſt, affectus, ut quæq; rationi vel mo-
rigeria eſt, vel obſtrepera, ita a eo ſemovit. Nam
inter cervicem & diaphragma, partem animæ
conſtituit, fortitudinis atq; iræ participem, affe-
ctum videlicet ſeditioſum quidem illum & co-
hibendum, at non perinde brutum, eoq; me-
diocri intervallo à ſummis, imiſq; ſemovit, ne
vel nimia vicinitate regis otium perturbet, vel
inſimæ plebis contagio corrupta, ſimul in eum
conjuret.

Vim porrò concupiſcibilem, quæ eſculenta
& poculenta appetit, quaque in Venerem im-
pellimur, porrò infra præcordia procul à regia,
in jecur & alvum relegavit, ut quaſi ferū quod-
dam & indomitum animal, illic ad præſepe ha-
bitaret: propterea quod ea violentiſſimos exci-
tare motus conſuevit, minimeq; præſidis impe-
riis audiens eſſe. Hujus inſima pars, quam pec-
cuina ſit, quamq; rebellis, vel illa pudenda cor-
poris portio, in qua potiſſimum tyrannidem
obtinet, documento poteſt eſſe: quæ membris
ex omnibus unâ, fruſtra reclamante rege, ob-
ſcœnis motibus ſubinde rebellionem parat. Vi-
des nimirum ut hac ſupernè divinū animal ho-
mo,

mo, planè in pecudem desinat. At consultor ille divinus sublimi in arce præsidens, memor originis suæ, nihil sordidum, nihil humile cogitat. Sceptro autem insignis eburno, propterea quòd nihil non rectum imperet: in cuius fastigio aquilam insidere scripsit Homerus, quod ad cœlestia subvolans, quæ humi sint aquilinis oculis, despicit. Postremò aurea redimitus corona. Auram enim in mysticis literis sapientiam ferè significat, circulus autem perfectam, & omnibus numeris absolutam. Hæ sunt enim propriæ regum dotes. Primum, ut quam plurimum sapiant, ne quid peccent per errorem, tum utiq; recta sunt, ea modò velint, ne quid contra animi iudicium perpetram corrupteq; faciant: quarum altera careat, cum non regem, sed latronem existimato.

C A P. V.

De varietate affectuum.

NOster autem rex propter æternam legem, sibi divinitus insculptam, opprimi quidem potest, corrumpi non potest, quin reclamet, quin revocet. Cui si reliqua plebs parebit, nihil ille unquam neq; poenitendum, neq; perniciosum committet, sed summa moderatione, summaq; tranquillitate gerentur universa. Ac de affectibus quidem Stoici Peripateticiq; non nihil diversa sentiunt, quanquam illud convenit inter omnes, Ratione vivendum, non affectu.

Sed

Sed illis placet, ubi, affectibus qui à sensibus proximè excitantur, tanquam pædagogis usus, ad iudicium, verumq; discrimen expetendorum & fugiendorum perveneris, tum eos prorsus esse relinquendos. Jam enim non solum utiles non esse ad sapientiam, verum etiam perniciosos. Atq; ob id perfectum illum sapientem suum omnibus ejusmodi motibus, tanquam morbis animi, vacare volunt, vixq; humaniores quidam primos illos impetus rationem prævertentes, sapienti concedunt, quas illi phantasias appellant. At Peripatetici non extirpandos affectus, sed coercendos docent: Esse enim nonnullum eorum usum, propterea quod hos à natura additos opinentur, uti quædam ad virtutem incitabula, atq; exhortamenta, sicuti fortitudinis iram, industriæ invidiam, & item de reliquis.

Socrates autem in Phædone Platonis, cum nihil aliud putat esse philosophiam, quam mortis meditationem, hoc est, ut animus quantum potest, abducat sese à rebus corporeis, & sensibilibus, transferatq; ad ea, quæ ratione, non sensibus percipiuntur, cum Stoicis nimirum sentire videtur. Oportet igitur primum omnes animi cognitos habere motus; Deinde scire nullos esse tam violentos, quin à ratione vel compesci, vel ad virtutem deflecti queant. Audio enim vulgò hanc pestiferam opinionem, ut se dicant ad vitia cogi. Alii contra imperiti sui, motus hujusmodi, pro rationis dictamine sequuntur, atq;

E
adeo

adeo quod svasit ira aut invidia, id zelum Dei vocant. Atq; ut est alia res publica aliâ factiosior, ita alius alio ad virtutem propensior. Quæ differentia non ex animorum discrimine, sed vel progenitoribus, vel ex educatione, vel ex ipso corporis habitu proficiscitur.

Non anilis est illa Socratis fabula, de aurigis & equis bonis ac malis. Videas enim nonnullos ita moderato ingenio natos, ita tractabiles ac faciles, ut sine ullo negotio ad virtutem instituuntur, ac sine calcaribus ultro præcurrant. Aliis contrâ corpus rebelle, tanquam equum indomitum & caecum contigisse, ut multum ludans domitor ille, vix tandem asperrimo freno, vix fuste, calcaribusq; subigat ferocientem. Qualis si fortè tibi obtingit, ne protinus abjicias animum, imò tanto acrius enitere, sic existimans, non tibi interclusam ad virtutem viam, sed uberiores virtutis materiam oblatam esse. Quod si bonam mentem nactus es, non hoc protinus alio melior es, sed felicior. At rursus ita felicior, ut obligatior. Quanquam quis est ingenio usq; adeò felici, ut non abundè multa sint, in quibus luctari oporteat? Ergo qua maximè turbari sentiet, hac quam maximè advigilet rex oportet.

Sunt vitia quædam penè gentilitia, quemadmodum gentibus nonnullis perfidiam ajunt esse familiarem, aliis luxum, aliis libidinem. Quædam corporis habitum comitantur, sicut sanguinos

vineos mulierofitas, & voluptatum amor: Cholericum ira, ferocitas, maledicentia; Phlegmaticum inertia, somnolentia: Melancholicum, invidia, tristitia, amaritudo; nonnulla cū ætate, aut remittuntur, aut invalescunt, quemadmodum libido in juvenia, item profusio, temeritas; in senectate tenacitas, morositas, avaritia. Sunt & quæ sexui videantur adnata, ut in viro ferocitas, in muliere vanitas, & vindictæ cupido.

Fit interim ut natura veluti paria faciens, morbum animi dote quapiam diversa compenset; Est hic quidem propensior ad voluptatem, sed neutiquam iracundus, neutiquam invidus. Est alius incorrupta pudicitia, sed elatior, sed iracundior, sed attentior ad rem. Neq; desunt qui prodigiosis quibusdam ac fatalibus vitiis sollicitentur, furto, sacrilegio, homicidio, quibus quidem omni conatu obviam esse eundum, contraq; eorum insultum, certi propositi murus quidam aeneus objiciendus. E diverso sunt nonnulli affectus ita vicini virtutibus, ut periculum sit, ne ambiguo discrimine fallamur. Erunt hi corrigendi, & ad proximam virtutem commodè deflectendi. Est exempli gratia, quispiam exandescens, injiciat animo frænum, & erit alacrior, erit erectus, minimeq; languidus, erit liber ac simplex. Est alius paulo tenacior, adhibeat rationem & fuerit frugalis. Qui blandior est, fiet comis & commodus. Qui præfractus, constans. Qui tristior, severus. Qui

E 2 ineptus

ineptior, morigerus, atq; ad eundem modum de reliquis animi levioribus morbis.

Hoc modo cavendum, ne naturæ vitium, virtutis nomine palliemus, tristitiam, gravitatem; asperitatem, severitatem; invidiam, zelum; sordes, frugalitatē; assentationem, comitatem; scurrilitatem, urbanitatem appellantes. Hæc igitur est unica ad beatitudinem via. Primum, ut tenoris. Deinde, ut ne quid pro affectibus, sed omnia pro iudicio rationis agas. Sana sit autem & sapiat ratio, hoc est, tantum honesta spectet. At difficile est (inquires) quod præcipis. Quis negat? Atqui verum est illud apud Platonem adagium: Quæ pulcra sunt, eadem esse difficilia. Nihil fortius, quam ut quis seipsum vincat, sed nullum majus præmium, quam beatitudo. Præclare illud Hieronymus, ut cætera omnia: Nihil Christiano felicius, cui promittitur regnū cælorum. Nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur. Nihil fortius, qui vincit diabolum. Nihil imbecillius, qui à carne superatur. Si tuas perpenderit vires, nihil difficilius, quam carnem subigere spiritui: si Deum auxiliatorem respexeris, nihil facilius. Tu modò ingenti animo, perfectæ vitæ propositum concipe, conceptum urge. Nihil unquam vehementer impetravit sibi humanus animus, quod non effecerit.

Magna pars Christianismi est toto pectore velle fieri Christianum. Quod aditu videbitur inexpugnabile, id fiet successu mollius, usu facile.

cile, consuetudine demum etiam iucundum. Solum est illud Hesiodium: Arduam esse initio virtutis viam, verum ubi ad cacumen erepseris, tutissimum otium te manet. Nullum animal tam ferum, quod non mansvescat humana cura: & animi domitoris omnium nulla erit domandi ratio? Ut corpore valeas, potes in annos aliquot imperare tibi, ut abstemius sis, ut à Venere temperes, quæ præscripsit homo medicus: & ut omnem vitam tranquillè transigas, non potes vel menses pauculos imperare affectibus, quod conditor præcipit Deus? Ut corpus morbo subducas, omnia facis; ut corpus & animam ab æterna morte subtrahas, non illa facis, quæ fecerunt & Ethnici?

C A P. VI.

De homine interiore & exteriori, & de duabus partibus hominis ex literis sacris.

Pudet me profectò Christianorum nomine, quorum maxima pars, veluti muta pecora servit affectibus suis, adeoq; in hac dimicatione non sunt exercitati, ut ne norint quidem rationis atq; perturbationum discrimen. Hoc tantum hominem esse putant, quod vident, quod sentiunt: Imo nihil esse putant, nisi quod sub sensum cadat, cum nihil sit minus. Quicquid impensè cupiunt, id rectum existimant; Pacem appellant, certam comploratamq; servitutem, dum obruta ratio quocunq; vocat affectus nihil

renitens, sequitur Hæc pax est illa misera, quam Christus veræ pacis author, qui fecit utraq; unum, venit dirimere, bellum salutare excitaturus inter patrem & filium, inter maritum & uxorem, inter ea quæ turpis concordia mole conciliavit.

Jam verò Philosophorum levis sit authoritas, nisi eadem omnia, tametsi verbis non iisdem sacris in literis præciuntur. Quod Philosophi rationem, id Paulus modo spiritum, modo interiore hominem, modo legem mentis vocat. Quod illi affectum, hic interim carnem, interim corpus, interim exteriorem hominem, interim legem membrorum appellat. Spiritu, inquit, ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, ut non quæcunq; vultis, illa faciat. Et alibi: Quod si secundum carnem vixeritis, moriemini. Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Nova profectò rerum commutatio, ut in bello pax quæratur, in pace bellum, in morte vita, in vita mors, in servitute libertas, in libertate servitus. Scribit enim alibi Paulus: Castigo corpus meum, & in servitutem redigo. Libertatem audi: Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Et: Non iterum concepimus spiritum servitutis in timore, sed spiritum adoptionis filiorum Dei. Idem alibi: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem

mc iii

me in lege peccati, quæ est in membris meis. Legis apud eundem de exteriori homine, qui corrumpitur, & interiore, qui renovatur de die in diem.

Plato duas uno in homine animas constituit. Paulus eodem in homine duos homines facit adeo conglutinatos, ut neuter sine altero neque in gloria, neque in gehenna sit futurus, adeo rursus disjunctos, ut unius mors, vita sit alterius. Eodem, opinor, pertinent, quæ scribit Corinthiis: Factus est primus homo in animam viventem, novissimus Adam in animam vivificantem. Sed non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus. Secundus homo, de cælo cælestis. Atque, ut evidentius esset, ista non solum ad Christum & Adam, sed ad nos omnes pertinere, subiecit: Qualis terrenus, tales & terreni, & qualis cælestis, tales & cælestes. Igitur si portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.

Vides liquere, quod alibi carnem, & exteriori qui corrumpitur, hominem dixit, hic terrenum Adam nominasse? Hoc ipsum nimirum est, & corpus illud mortis, quo gravatus exclamabat Paulus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Porro fructum longe diversissimum carnis & spiritus, aperiens, alibi scribit: Qui seminat, inquit, in carne sua, de

carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Hoc igitur illud est vetus dissidium geminorum Jacob & Esau, qui & antequam in lucem ederentur, jam intra materni ventris claustra luctabantur. At Esau quidem præoccupavit exitum, sed Jacob præripuit benedictionem. Prius enim carnale, sed quod spiritu de potius est. Alter erat rufus & pilis obsitus, alter lenis. Alter inquietus, & venator, alter domestico gaudens otio. Et ille quidem famelicus, jus vendidit primogenitorum, dum vili voluptaris autoramento illectus, à nativa libertate excidit in servitutem peccatorum: hic quod jure non debebatur, arte gratiæ sibi vendicat.

Inter hos fratres quanquam uterinos, quanquam gemellos, nunquam perfecta coit concordia, odit enim Esau Jacob, Jacob contra, etsi non respondet odio mutuo, fugit tamen, suspectumq; semper habet Esau, neq; sese illi credit. Tibi quoq; quicquid svaserit affectus, suspectum sit propter dubiam authoris fidem. Jacob solus vidit dominum, Esau ut sanguinarius, gladio vivit. Postremò dominus à matre consultus respondit, Major serviet minori. Pater vero adjecit, Fratri tuo servies. Tempusq; veniet, cum exentias & solvas jugum ejus de cervicibus tuis. Dominus de piis vaticinatur, pater de reprobis. Ille quid ab omnibus oporteat fieri, commonstrat, hic quid pleriq; facturi

sunt

sint, prædicit. Paulus vult mulierem subditam esse viro suo. Melior enim est iniquitas viri, quàm mulier bene faciens. Eva nostra carnalis est affectus, cujus oculos callidus ille coluber quotidie sollicitat, ea corrupta pergit, & virum ad communionem mali sollicitare. Sed quid legis de muliere nova, id est, ea quæ viro suo morigera est? Inimicitias ponam inter te (nempe serpentem & mulierem) & semen tuum, & semen illius, ipsum conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius. Dejectus est coluber in pectus, impetum ejus fregit mors Christi: Tantum calcaneo insidiatur clancularius.

Cæterum gratia fidei, tanquam in viraginem versa mulier, venenatum caput animosa contexit. Aucta est gratia, imminuta carnis tyrannis. Sara imminuta, authore Deo, crevit Abraham, jamquæ illa non maritum, sed dominum vocat. Nequæ prius tamen illa partum meretur, quam illi desuissent muliebria. Quid verò tandem peperit domino suo Abraham, jam anus, jam effocta? Nempe Isaac, hoc est, gaudium. Simulatque in homine consenuerunt affectus, tum demum exoritur felix illa tranquillitas innocentis animi & mentis securitas, quasi jube convivium. Et ut pater ipse non indulsit uxori, ita in liberis suspectam habet collusionem, Isaac cum Ismaele. In ea ætate non vult convenire filio ancillæ, cum filio liberæ. Dum adhuc fervet adolescentia, procul ab oculis ablegetur Ismael, ne sub
blande

blandimenti specie, puerum adhuc Isaac ad suos mores pelliceat. Jam fenuerat Abraham, jam anus erat Sara, jam ediderat Isaac. adhuc diffidit, nisi uxoris consilium divinum oraculum comprobasset. Non est securus de muliere, donec audit à domino: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus. O felicem senectam eorum, in quibus sic præmortuus est ille terrenus homo, ut nullum negotium exhibeat spiritui, qui consensus, an per omnia perfectus homini contingat in hac vita, haud equidem affirmaverim: Fortasse ne expediat quidem. Nam & Paulo datus est stimulus carnis, angelus Satanæ, qui illum colaphizarit, at jam tertium dominum rogans, ut à se tolleretur, hoc tantum audivit; Paule, sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.

Novum profectò remedii genus. Paulus ne superbiret, tentatur à superbia: ut solidus sit in Christo, in se cogitur esse infirmus, portabat enim thesaurum revelationum cœlestium in vase fictili, ut sublimitas esset virtutis Dei, & non ex ipso. Quod unum exemplum Apostoli, multorum pariter nos admonet: Primum, cum à vitiis sollicitamur, mox iteratis precibus implorandum esse auxilium divinum. Deinde, tentationes viris perfectis interdum non solum periculosas non esse, verum etiam ad custodiam virtutis necessarias. Postremò, reliquis omnibus perdomitis, solum inanis gloriæ vitium in mediis

diis etiam virtutibus insidiari, & hanc esse velut Hydram illam Herculanam, monstrum vivax, & suis vulneribus foecundum, quod omnibus exantlatis laboribus, supremo fine vix demum queat confici. Verum labor omnia vincit improbus.

Interim dum vehementibus perturbationibus æstuat animus, tu modis omnibus preme, urge, imminue, ac Proteum istum tuum vinculis stringe tenacibus, dum omnia transformat sese in miracula rerum, Ignemq; horribilemq; feram, fluviumq; liquentem, donec in nativam speciem redeat. Quid autem tam Proteus, quam affectus & cupiditates stultorum, quæ cum eos nunc in beluina libidinem, nunc in iram ferinam, nunc in venenatam invidiam, nunc in alia atq; alia vitiorum portenta trahunt. Nonne pulchrè quadrat, quod eruditissimus Poëta dixit? Tum variæ illudent species, atq; ora ferarum. Fiet enim subito sus horridus, atraq; tigris, squamosusq; draco, & fulva cervice leæna. Aut acrem flammæ sonitum dabit. Hic verò memento quod sequitur. Sed quantò ille magis formas se vertet in omnes, Tanto nate magis contende tenacia vincla.

Imò ne rursus ad fabulas revolvamur Poëtarum, exemplo sancti Patriarchæ Jacob luctamen nocturnum constanter urge, donec illucescat aurora opis divinæ, dicitoq; non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Quod autem virtutis

sua

suæ præmium tulit fortissimus ille palestrites, operæ præcium est audire: Primùm benedixit ei in eodem loco. Semper enim post superatam tentationem, præcipuum quoddam auctarium diviæ gratiæ adjicitur homini, qua sit ad futurum hostis assultum multò quam fuerat munitior. Deinde tacto femore emarcuit nervus victoris, & cœpit altero claudicare pede. Execratur per os Prophetæ Deus eos, qui utroq; claudicant pede, id est, qui simul & in carne esse, & Deo volūt placere, & dum utrumq; malè conantur, in utroq; claudicant. Felices autem illi, in quibus sic affectus carnis emortuus est, contingente Deo, ut dextro pedi potissimum, hoc est, spiritui innitantur. Postremò nomen illi commutatum: Ex Jacob enim fit Israël, ex luctatore quietus.

Ubi castigaris carnem tuam, & eam crucifixeris cum vitiis & concupiscentiis, jam nullo obstrepente continget tibi tranquillitas & otium, ut vaces & videas Dominum, ut gustes & videas, quoniam suavis est Dominus, hoc enim sonat Israël. Videtur autem non igni, non in turbine ac rumultu tentationum, verum tempestatem diaboli, si modo perseveraris, consequitur sibi-lus auræ tenuis consolationis spiritualis. Ea simulatq; leniter adspiraverit, tū intende acriter internos oculos, & eris Israël, dicesq; cum eodem: Vidi Dominum, & salva facta est anima mea. Videbis eum qui dixit: Non videbit me omnis caro. Excute te ipsum: si caro es, non videbis Domi-

Dominum: si non videris, non salvabitur anima tua. Cura igitur ut sis spiritus.

C A P. VII.

*De tribus hominis partibus, spiritu,
anima, & carne.*

ERant hæc vel nimio plus satis, verum ut fias tibi paulò etiam perspectior atq; excussior, libet & Origenicam hominis sectionem breviter referre. Is enim Paulum secutus, tres partes facit, spiritum, animam, & carnem, quas omnes conjunxit Apostolus scribens Thessalonicensibus, Ut integer (inquit) corpus vestrum, & anima, & spiritus, in die domini nostri Jesu Christi servetur. Esaias autem omissa parte infima, duarum meminit: Anima (inquit) mea desiderabit te in nocte, sed & spiritu meo, in præcordiis meis, de mane vigilabo ad te. Daniel item: Laudate (inquit) spiritus, & animæ iustorum Dominum.

Quibus ex locis non absurdè colligit triplicem hominis portionem: Corpus sive carnem, infimam nostri partem, cui per genitalem culpam legem inscripsit peccati serpens ille veterator, quaq; ad turpia provocamur, ac victi diabolo connectimur. Spiritum verò qua divinæ naturæ similitudinem exprimimus, in qua conditor optimus, de suæ mentis archetypo, æternam illam honesti legem insculpsit digito, hoc est, spiritu suo. Hac Deo conglutinamur, unum-
F q; cum

q̄; cum eo reddimur. Porro tertiam, & inter ista mediam animam constituit, quæ sensuum ac-
 motuum naturalium sit capax. Ea velut in fa-
 ctiosa republica non potest non alterutri parti-
 um accedere. Hinc atque hinc sollicitatur, libe-
 rum habet utro velit inclinare. Si carni renun-
 cians ad spiritûs partes sese traxerit, fiet &
 ipsa spiritualis. Sin ad carnis cupiditates semet
 abjecerit, degenerabit & ipsa in corpus. Hoc
 enim est quod sensit Paulus scribens Corinthiis:
 An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici,
 unum corpus efficitur. Qui autem adhæret Do-
 mino, unus spiritus est. Meretricem lubricam
 hominis partem appellat. Hæc est illa illex &
 blanda mulier, de qua legis Proverb. cap. 21. Ut
 eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ
 mollit sermones suos, & relinquit ducem pu-
 bertatis suæ, & pacta Dei sui oblita est. Inclina-
 ta est enim ad mortem domus ejus, & ad inferos
 semitæ ipsius: Omnes qui ingredientur ad eam,
 non revertentur, nec apprehendent semitas vi-
 tæ. Et cap. 6. Ut custodiam te à muliere mala,
 à blanda lingua extraneæ. Non concupiscat pul-
 chritudinem ejus cor tuum, ne capiaris nribus
 illius. Precium enim scorti, vix unius est panis,
 mulier autem viri preciosam animam rapit.

Nonne cum de scorto, corde, & anima me-
 minit, nominatim tres hominis partes expressit?
 Rursum. cap. 9. Mulier stulta & clamosa, ple-
 naq̄; illecebris, & nihil omnino sciens, sedet in
 toribus

foribus domus suæ super sellam, in excelsa urbis loco, ut vocaret transeuntes per viam, & gentes in itinere suo. Quis est parvulus, declinet ad me. Et vecordi locuta est: Aquæ furtivæ dulciores sunt & panis absconditus suavior. Et ignoravit quod ibi sint Gygantes, & in profundis inferni cōvivæ ejus. Qui enim applicabitur illi, descendet ad inferos: nam qui abscesserit ab ea, salvabitur.

Quæso te, quibus coloribus magis graphice depingi fucarive poterant, vel venenatæ carnis illecebræ, ad turpitudinem sollicitantis animā, vel improbitas spiritui reclamantis, vel exitus infelix superantis? ergo spiritus Deos nos reddit, caro pecora, anima constituit homines, spiritus pios, caro impios, anima neutros. Spiritus quærit cœlestia, caro dulcia, anima necessaria. Spiritus evehit in cœlum, caro deprimit ad inferos, animæ nihil imputatur. Quicquid carnale, turpe est: Quicquid spirituale, perfectum: quicquid animale, medium & indifferens.

Vilne pingviore, quod ajunt, Minerva, tanquam digito tibi demonstrari partium istarum discrimen? Equidem experiar. Vereris parentes, amas fratrem, amas liberos, diligis amicum. Non tam virtutis est ista facere, quam scelertum non facere. Cur enim non facias Christianus, quod naturæ instinctu faciunt & gentes, imò quod faciunt & pecora? Quod naturæ est, non imputatur ad meritum, Sed incidisti in eum locū, ut aut patris contemnenda sit pietas,

vincenda charitas liberorum, benevolentia negligenda amici, aut offendendus Deus. *Quid facis?* In bivio stat anima. Sollicitat hinc caro, illinc spiritus; dicet spiritus: potior est parente Deus, illi corpus modò debes, huic omnia. Suggestit caro: nisi pares, exhaeredat te pater, vulgò diceris impius, consule rei, consule famæ: Deus aut non videt, aut connivet, aut certè facile placabitur. Jam hæret, jam nutat anima. Utròcunq; se flexerit, hoc erit, quod est id cui accesserit. Si contempto spiritu meretricem carnem audierit, unum corpus est. Sin spreta carne ad spiritum erigatur, transfiguratur in spiritum.

Ad hunc modum consuesce temetipsum solerter excutere. Ingens enim hominum error, qui non rarò absolutam pietatem putant, quod est naturæ. Imponunt incautis affectus quidam in speciem honestiores, & quasi virtutum larvis personati. Sævit iudex in fontem, severus & incorruptus sibi videtur. Vis & hunc discuti? si animo indulget suo, servitq; rigori cuidam genuino, nullo animi dolore, nonnulla fortassis cum voluptate, nihil tamen à iudicis officio divaricans, ne sibi protinus placeat; Medium est quod facit. Quod si lege, vel adodiū privatum, vel ad cupiditatem abutitur, jam carnale est quod gerit, & homicidium committit: sin ingentem animo percipit dolorem, quod eum cogitur perdere, quem mallet emendatum & incolumen, & poenam comméritam irrogat co-
pectoris

pectoris sensu, quo pater filium charissimum
secari, utiq; jubet, ita demum spirituale erit
quod agit.

Pleriq; propensione naturæ atq; ingenii pro-
prietate, rebus nonnullis vel gaudent, vel abhor-
rent. Sunt quos nihil titillet Venerea voluptas.
Ne protinus sibi ad virtutem arrogent, quod est
indifferens. Non carere libidine, sed vincere li-
bidinem, virtutis est. Alius gaudet jejunare, gau-
det adesse sacris, gaudet frequens esse in templis,
gaudet quam plurimum Psalmorum dicere, sed
in spiritu. Exige ad hanc regulam quod facit.
Si ad famam, si ad emolumentum spectat, car-
nem sapit, non spiritum. Si tantum ingenio in-
dulget suo, facit enim quod animo lubet, non
habet, quod sibi magnopere placeat, imò quod
timeat habet. En tibi periculum. Oras, & non
orantem judicas. Jejunas, & fratrem mandu-
cantem condemnas. Quisquis non facit, quod
tu, eò te meliorem judicas? vide ne ad carnem
pertineat jejunium tuum. Eget frater opetua,
tu interim preculis tuis Deo obmurmuras, fra-
tris egestatem dissimulans: avertabitur istas pre-
ces Deus. Quomodo enim te orantem audiat
Deus, cum tu non audias homo hominem? Ac-
cipe & illud: Amas uxorem, hoc tantum no-
mine quod uxor est: Nihil magnificis. Nam
istud quidem est tibi cum Ethnicis commune.
At amas, non ob aliud, nisi quia tibi voluptati
est, ad carnem tendit amor tuus. Sed amas hoc
F 1 potissi-

potissimum, quòd in ea perspexeris imaginem Christi, puta pietatem, modestiam, sobrietatem, pudicitiam, jamq; non illam in ipsa, sed in Christo, imò in ea Christum amas: ita demum spiritualiter amas. Verum his de rebus plura, sed suo loco.

REGULÆ QUÆDAM
Generales veri Christianismi

Nunc quoniam ad id quod propositum est, utcunque viam aperuisse, & quasi sylvam quandam comparasse videmur, ad reliqua properandum, ne non Enchiridion, sed ingens fiat volumen. Conabimur autem breviter Regulas quasdam, quasi nexus quosdam palestricostrudere, quarum ductu, tanquam filii Dedalei, facile queas è mundi hujus erroribus, velut è labyrintho quodam inextricabili emergere, atq; ad puram lucem vitæ pertingere. Nulli disciplinæ sui Canones defunt, & sola beatè vivendi ratio nullis præceptis adjuvabitur? Est autem omninò virtutis ars quædam & disciplina, in qua qui se gnaviter exercent, iis deniq; aspirat ille sanctorum conatuum provektor Spiritus. Qui vero dicunt: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus: hos rejiciet misericordia divina, propterea quòd ipsi rejecerunt scientiam.

Sumentur autem hi Canones partim à persona Dei, diaboli, & nostra: partim à rebus, id est,

est, virtutibus ac vitiis, & quæ sunt his conjuncta: partim à materia virtutum & vitiorum. Conducent potissimum adversus tria mala, reliquias culpæ genitalis. Nam etsi labem absterisit baptismus, tamen hæret adhuc quiddam veteris morbi relictum in nobis, tum ad custodiam humilitatis, tum materiam segetemq; virtutis. Ea sunt cæcitas, caro, & infirmitas. Cæcitas ignorantia nebula, rationis obscurat judicium, Lumen enim illud purissimum divini vultus, quod conditor infuderat super nos, cum nonnihil obfuscavit culpa primorum parentum, tum corrupta educatio, improbus convictus, perversi affectus, vitiorum tenebræ, consuetudo peccandi, tanta obduxit rubigine, ut divinitus insculptæ legis vix vestigia quædam appareant. Ergo (ut cœperam) cæcitas facit, ut in delectu rerum ferè cæcutiamus, pro optimis pessima sequentes, potiora minus utilibus posthabentes. Caro sollicitat affectum, ut etiam si quid sit optimum intelligamus: diversa tamen amemus. Infirmitas facit, ut virtutem semel arreptam, vel tædio, vel tentatione victi deseramus. Cæcitas officit judicio: Caro depravat voluntatem: Infirmitas frangit constantiam.

Primum igitur est, ut fugienda dignoscas ab expetendis, atq; ideo tollenda cæcitas, ne in rerum delectu hallucinemur. Proximum, ut malum cognitum oderis, bonum ames, & in hoc vincenda caro, ne contra mentis judicium dul-

cia pro salutaribus amemus. Tertium, ut in bene coeptis perseveres, atq; idcirco fulcienda infirmitas, ne turpius virtutis viam deferamus, quam fuimus non ingressuri. Ignorantiæ mendandum, ut videas qua sit eundem. Caro domanda, ne à cognita via seducat in devia. Infirmitas animanda, ne viam arctam ingressus, vel vacilles, vel resistas, vel deflectas, nève semel aratro manum admolitus, respicias, sed exultes ut gigas ad currendam viam, semper in ea quæ sunt ante temet extendens, eorum quæ retrò sunt oblitus, donec apprehendas bravium, & coronam promissam perseverantibus. Ad hæc itaq; tria, Canones quosdam pro nostra virili accommodabimus.

CANON PRIMUS,

Contra malum ignorantie.

QUoniam verò fides unica est ad Christum janua, primam oportebit esse Regulam, ut de ipso atq; illius Spirititu traditis scripturis quàm optimè sentias. Credasq; non ore tenus, non frigidè, non oscitanter, non hæsitanter, quemadmodum vulgus facit Christianorum, sed toto pectore, penitus infixum, immotumq; sedeat, ne unum quidem in eis Jota contineri, quod non magnopere ad tuam salutem pertineat. Nihil quicquam te moveat quòd bonam hominum partem sic vides vivere quasi cælum & inferi, fabulæ quæpiam essent apiles, terricula, aut

la, aut ille clementia puerorum. Tu verò credens, ne festinaveris. Et si ad unum universus insaniat mundus, vertantur elementa, desciscant Angeli, non potest mentiri veritas, non potest non evenire quod Deus eventurum esse prædixit. Si Deum esse credis, veracem credas oportet. Sic prorsus habeto, nihil tam verum esse, nihil tam certum atq; indubitatum eorum, quæ auribus hauris, oculis coram intueris, manibus tenes, quam quæ legis in his literis, quas cœlestis numen, hoc est, veritas inspiravit, sancti Prophetæ prodiderunt, tot martyrum sanguis comprobavit, quibus tot jam sæculis piorum hominum consensus subscripsit, quas Christus ipse in carne & sermone tradidit, & moribus expressit, testantur miracula, confitentur & demones, adeoq; credunt, ut & contremiscant. Deniq; quæ sic consentaneæ sunt æquitati naturæ, quæ sic inter se constant, sic rapiunt attentos, sic monent atq; transformant.

Si hæc tanta argumenta in eas solas compellant, quæ malum vesania est in fide hæsitare? Vel ex præteritis futurorum conjecturam facito: quanta, quam incredibilia dictu de Christo prædixerant Prophetæ. Quid horum non evenit? Qui in illis non fecellit, in aliis fallit? Postremo, non mentiti sunt Prophetæ, & mentietur Christus Prophetarum, Dominus? His atq; hujusmodi cogitationibus, si subinde flammam excitaris fidei, tum ardentius rogaveris Deum, ut ad-

ut adaugeat tibi fidem, mirabor, si diu malus esse poteris. Quis enim usq; adeo scelestus est, ut non resiliat à vitiis, si modo penitus credat momentariis his voluptibus præter infelicem illum conscientiae mentis cruciatum, æternos quoq; emi cruciatus? Piis contrà pro temporaria ac levi vexatiuncula, centuplum gaudium purae conscientiae, ac vitam deniq; reddi immortalem.

C A N O N II.

Primum igitur esto, nihil hæsitare de promissis divinis: proximum autem, ut viam salutis non contanter, non timidè, sed certo proposito, toto pectore, animo fidenti, atq; (ut ita dixerim) gladiatorio capeffas, paratus vel rei, vel vitæ dispendium pro Christo subire. Piger vult & non vult. Non oscitantibus contingit regnum cœlorum, sed planè vim pati gaudet, & violenti rapiunt illud. Huc festinantem non te charorum affectus retardet, non revocent illecebræ mundi, non remorentur curæ domesticæ. Incidenda est secularium negotiorum catena, quandoquidem explicari non potest. Sic deferenda est Ægyptus, ne quando redeas animo ad ollas carniū. Raptim ac semel tota deferenda Zodoma, non est fas respicere: respexit mulier, & versa est in simulachrum saxeum. Viro non vacat, ulla usquam in regione morari, sed jubetur properare in montem, nisi malit perire. Clamat Propheta, ut fugiamus de medio Babylonis.

lonis. Exitus ab Aegypto fuga vocatur. E Babylone fugere jubemur, non sensim atq; contanter emigrare.

Videas plerosq; comperendinantes & consiliis nimium lentis molientes fugam vitiorum: Ubi his me curis, inquiunt, extricavero, ubi illud, atq; illud negotii confecerero. Stulte, quid si hodie à te repetant animam tuam? An nescis negotium è negotio feri? Vitium vitio invitari? Quin hodie potius facis, quod quo maturius feceris, hoc factu fuerit facilius? Alibi diligens esto, hic utilissima præcipitatio. Ne reputa, ne pensiculare, quantum relinquo, certus, Christum unum tibi satis futurum pro omnibus. Aude modò te illi toto pectore credere. Aude tibi diffidere, aude omnem tui curam in illum transferre. Desine inniti tibi, & plena fiducia abjice te in eum, & excipiet te. Jacta cogitatum tuum in Dominum, & ipse te enutriet, ut canas illud ejusdem Prophetæ: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ, ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me, animam meam convertit. Ne velis temetipsum partiri duobus, mundo & Christo. Non Potes duobus dominis servire: nulla societas Deo cum Belial: Non fert eos, qui utroq; genu claudicant: evomit eos, qui neq; frigidi sunt, neq; calidi, sed tepidi. Nimis quam zelotypus animarum amator Deus est, solus ac totum possidere vult, quod sanguine suo redemit. Non Patitur

patitur consortium diaboli, quem semel morte sua devicit. Duæ tantum viæ sunt: altera quæ per obsequium affectuum ducit in exitium: altera quæ per mortificationem carnis ducit ad vitam. Quid tecum hæres? Tertia nulla est. Harum alteram velis nolis adeas oportet: quisquis es, hæc arcta tibi ineunda semita est, per quam pauci mortalium ambulant. Sed hanc ipse calcavit Christus, calcarunt ab orbe condito, quicunq; Deo placuerunt. Hæc est profectò Adraстеi numinis inevitabilis necessitas: cum Christo, mundo crucifigaris necesse est, si voles cum Christo vivere.

Quid inepti nobis ipsi blandimur? Quid tanta in re nobis ipsis imponimus? Hic dicit, non sum Ecclesiasticus, mundanus sum. Alius dicit: adolescens sum, generosus, dives, aulicus, deniq; Princeps, ad me nihil attinent, quæ dicta sunt Apostolis. Miser, ergo ad te nihil attinet, ut vivas in Christo? Si in mundo es, in Christo non es: Si mundum appellas cœlum, terram, mare, & hunc communem aërem, nemo non est in mundo: Sin ambitionem, delicias, cupiditatem, libidinem, mundum dicis, profectò si mundanus es, Christianus non es. Omnibus dixit Christus: Qui crucem suam non tolleret, ac sua vestigia sequeretur, non esse dignum. Mori carnicum Christo, nihil ad te, si vivere illius spiritum, nihil ad te pertinet; Crucifigi mundo, nihil ad te; si vivere Deo nihil ad te; Consepeliri cum

cum Christo, nihil ad te; si resurgere in gloriam, nihil ad te; Christi humilitas, paupertas, tribulatio, contemptus, labores, agones, dolores, nihil ad te, si regnum illius nihil ad te, Quid autem improbius, quam præmium tibi cum aliis commune ducere, at labores quibus paratur præmium in paucos quosdam rejicere? Quid autem delicatius quàm cum capite conregnare velle, cum nolis compati? Noli igitur mi frater circumspicere quid alii faciant, & eorum collatione tibi blandiri

Ardua quædam & paucissimis, etiam Ecclesiasticis cognita res est, mori peccato, mori desideriis carnalibus, mori mundo. Et hæc est communis omnium Christianorum professio. Hoc jam olim in baptismo dejerasti. Quo voto quod possit accedere sanctius, aut religiosius? Aut pereundum, aut sine exceptione hac via grassandum ad salutem, sive Reges, sive inopes erimus coloni. Quod si non omnibus contingit ad perfectam imitationem capitis pertingere, omnibus tamen huc manibus pedibusq; est enitendum. Bonam Christianismi partem habet, qui certo animo decrevit fieri Christianus.

C A N O N III.

V Erum ne te illud à virtutis via deterreat, quòd aspera videatur ac tristis, tum quòd commoditatibus mundi sit renunciandum, tum quòd jugiter configere oporteat cum tribus improbißimis hostibus, carne, diabolo, & mundo.

do. Hanc tertiam Regulam tibi proponito, universa terricula & phantasmata, quæ tibi statim velut in ipsis Averni faucibus occurrunt, pro nihilo ducenda esse, exemplo Æneæ Virgiliani. Quod si ludibriis inanibus contemptis, rem ipsam pressius fixiusq; inspexeris, profectò videbis Christi via, præter quam quòd sola ducit ad felicitatem, etiam omisso præmii respectu, nullam tamen aliam esse commodiorem.

Quod enim (quæso te) vitæ genus juxta mundum tibi deliges, in quo non sint abundè multa tristitia, atq; aspera subeunda, tolerandaq;? Aulicam vitam quis nescit esse ærumnarum plenam, nisi vel inexpertus, vel certè stultissimus? Deum immortalem, quæ illic quam diutina, quam indigna servitus perferenda, quantâ sollicitudine ambienda principis gratia, eblandiendus favor eorum, qui vel nocere possunt, vel prodesse, fingendi vultus subinde novi, mussitanda injuria potentiorum.

Porrò autem, quod tandem mali genus, quo non sit referta militia? Utriusq; rei tu testis esse optimus potes, qui utrumq; tuo periculo didicisti. Jam verò quid vel non facit vel patitur mercator. Per mare pauperiem fugiens, per saxa per ignes? In conjugio quanta moles curarum familiarium, quam non ibi miseriam vident, qui experiantur? In publicis obeundis muneribus, quantum sollicitudinis, quantum laboris, quantum periculi? Quoquò versum flexeris

flexeris oculos, ingens turba incommodorum occurret. Ipsa, per se vita mortalium mille ærūnis obnoxia est, quæ sunt improbis cum probis communes. Eæ omnes tibi cesserint in cumulum meritorum, si te deprehenderit in via Christi: sin minus, cum majore molestia, tum nullo fructu, ferendæ tamen. Qui mundo militant, primum, quam multos annos anhelant, sudant, tumultuantur? Deinde, pro quam caducis, nihilque rebus? Postremò, quam ancipiti spe. Adde quod illic adeò nullus est miseriarum finis, ut quo laboratum est diutius, hoc laboretur molestius: Finis denique tam anxie, tamq; laboriosæ vitæ, qui tandem? Nempè cruciatus æternus.

Inunc, & cum hac vita compone viam virtutis, quæ statim desinit esse aspera, fit progressu mollior, fit jucunda, per quam certissima spe itur ad summum bonum. Nonne extremæ dementiæ sit, malle pari labore parare mortem æternam, quam vitam immortalem? At isti faciunt vel hoc infanitus, qui præeligunt summis laboribus ire ad labores perennes, quam mediocribus, ad otium immortale. Adhæc si maximè laboriosior esset pietatis via, quam mundi, tamen hic laboris asperitas, præmii spe lenitur, nec deest unctio divina, quæ facit, ut omne fel in mel vertatur. Illic cura curâ trahit, dolor ex dolore nascitur: nec mora, nec requies: Foris labor & afflictio, intus gravior ægritudo: ipsa le-

nimenta exasperant.. Hæc ita habere, ne gentiles quidem Poetas fugit, qui per Tytii, Ixionis, Tantalii, Syfiphi, Pentheiq; supplicium, improborum hominum ærumnosam vitam adumbrant. Quorum est & illa sera in libro Sapientiæ confessio, Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.

Quid Ægyptia servitute vel fœdus, vel laboriosius? Quid babylonica captivitate tristius? Quid iugo Pharaonis & Nabuchodonosor intolerabilius? Christus autem quid dicit? Tollite Jugum meum super vos, & invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve. In summa nulla deest voluptas, ubi adest tranquilla conscientia. Nulla non adest miseria, ubi cruciat infelix conscientia. Hæc jam plus quam certa esse oportet. Quod si etiam dubitas, consule eos, qui aliquando de medio Babylonis conversi sunt ad Dominum, & vel illorum experimento crede, nihil esse vitii turbulentius tristiusq;, nihil virtute expeditius atq; hilarius.

Verum age, fingito paria stipendia, pares labores, at quantò tamen optabilius militare sub signis Christi, quàm sub vexillis diaboli? imò quantò optabilius affligi cum Christo, quàm deliciis affluere cum diabolo? Jam verò non erit velis & equis fugiendus dominus, non tantum turpissimus, verum etiam durissimus & fallaci-

cissimus? qui tam iniquum pensum exigit, qui tam furilia promittit, quibus ipsis non rarò frustratur miseros. Aut si præstat, rursus ubi lubitum est tollit, ut majore ægritudine amittant parta, quam labore pepererint. Mercator posteaquam fasq; nefasq;, cumulandæ rei studio miscuit, famam, vitam, animam, mille periculis objecit, siquidem bene ceciderit for unæ alea, quid tandem aliud sibi paravit, quàm miseræ solitudinis materiam, ut servet; cruciatum, si perdat. Sin malè, quid reliquum est, nisi ut bis sit miser, & quòd re spectata frustratus est, & quòd tantum irriti laboris exhaustum, non sine dolore meminit?

Nemo ad bonam mentem certo animo contendit, qui non pervenerit. Christus ut non irridetur, ita nec irridet. Cogita & illud, cum à mundo fugis ad Christum, non te relinquere, si qua commoda mundus habet, sed leviora cum potioribus commutare. Quis non oppidò lubens argentum auro, siliem gemma commutabit? Offenduntur amici, quid tum? Invenies jucundiores. Carebis voluptatibus? sed frueris internis, quæ sunt vel suaviores, vel synceriores, vel certiores. Miguenda res? ut crescunt opes illæ, quas neq; tineæ demoliuntur, neq; tollunt fures. Desinis esse in precio apud mundum? At probaris auctore Christo. Places paucioribus, sed melioribus. Marcessit corpus, sed saginatur animus. Macrescit nitor cutis, sed enitescit

decus animi.

At si per cætera eodem modo cucurreris, intelliges nihil vel falsi boni relinqui mundo, quod non longè præstantiore compendio compensetur. Quod si qua sunt, quæ quanquam non possunt non vitiosè desiderari, sine vitio tamen possideri possunt, quod genus opinio popularis, favor vulgi, gratia, autoritas, amici, honos virtuti habitus, ferè sit, ut primum quærentibus regnum Dei, ultrò hæc omnia adjiciantur, id quod promissit Christus, & Deus præstitit Salomoni. Fortuna plerumq; sequitur fugientes, fugit sequentes. Certè quicquid acciderit Deum diligentibus, nihil non esse prosperum potest, quibus dispendia in compendium, flagella in solatium, opprobria in gloriam, cruciatus in voluptatem, tristitia in dulcia, mala vertuntur in bona. Hanc igitur viam dubitas capeffere, & illam relinquere, cum tam iniqua sit collatio, imò tam nulla, Dei ad diabolum, spei ad spem, præmii ad præmium, laboris ad laborem, solatii ad solatium?

C A N O N I V .

Sed ut certiore cursu queas ad felicitatem contendere, hæc tibi quarta sit Regula, ut totius vitæ tuæ Christum velut unicum scopum præfigas, ad quem unum omnia studia, omnes conatus, omne otium, ac negotium conferas. Christum verò esse puta, non vocem inanem, sed nihil aliud, quam charitatem, simplicitatem, patienti-

tientiam, puritatem, breviter quicquid ille docuit. Diabolum nihil aliud intellige, quam quicquidab illis avocat. Ad Christum tendit, qui ad solam virtutem fertur. Diabolo se mancipat, qui servit vitiis. Simplex ergo sit oculus tuus, & totum corpus tuum lucidum erit: ad solum Christum, tanquam ad unicum & summum bonum spectet, ut nihil ames, nihil mireris, nihil expetas, nisi aut Christum, aut propter Christum. Nihil oderis, nihil horreas, nihil fugias, præter unam turpitudinem, aut propter turpitudinem. Ita fiet, ut quicquid egeris, sive dormias, sive vigiles, sive edas aut bibas, ipsi denique lusus tui, & otia, dicam audacius, imò & vitia quædam, in quæ nonnunquam ad virtutem properantes incidimus, omnia tibi cedant in eumulum præmii.

Quòd si nequam erit oculus tuus, & aliòquã ad Christum spectaris, etiam si qua recta feceris, in frugifera fuerint, aut etiam pernitiosa. Vitium enim est, rem bonam non benè agere. Tum ad summi boni metam recta festinanti, quæcunq; obiter occurrunt, eatenus sunt, aut rejicienda, aut assumenda, quatenus cursum tuum aut adjuvant, aut impediunt. Earum rerum fermè triplex est ordo. Quædam enim ita sunt turpia, ut honesta esse non possint, velut ulcisci injuriam, malè velle homini. Hæc semper aspernanda, quantovis etiam emolumento proposito, aut cruciatu. Nihil enim est, quod bonum

virum queat lædere, præter unam turpitudinem. Quædam è regione ita sunt honesta, ut turpia esse non possint. Quod genus sunt, bene velle omnibus, juvare honestis rationibus amicos, odisse vitia, gaudere piis sermonibus. Quædam verò media, veluti valetudo, forma, vires, facundia, eruditio, & his similia. Ex hoc igitur postremo genere rerum, nihil propter se expetendum, neq; magis minusve adhibendæ sunt, nisi quatenus conducunt ad summam metam.

Sunt enim & Philosophis quidam fines imperfecti, ac medii in quibus non oporteat consistere, quibusq; conveniat uti, non frui. Verùm quæ media sunt, non eodem modo omnia, aut conferunt, aut officiunt, ad Christum euntibus: proinde pro momento quod habent, sunt assumenda, aut repudianda. Scientia plus affert adjumenti ad pietatem, quàm forma, aut vires corporis, aut opes. Et quanquam omnis eruditio potest ad Christum referri, alia tamen aliâ, propiore via conducit. Ab hoc fine, mediorum omnium utilitatem, aut inutilitatem, metire. Literas amas, rectè, si propter Christum. Sin ideo tantùm amas ut scias, ibi consistis, unde gradum facere oportebat. Quòd si literas expetis, ut illis adjutus, Christum in arcanis literis latentem clariùs perspicias, perspectum ames, cognitum atq; amatum communices, aut fruaris, accinge te ad studia literarum. Verùm non
ultrà,

ultrà, quam ad bonam mentem arbitrere profuturas. Si tibi confidis, & ingens in Christo lucrum speras, perge tanquam audax mercator, longius etiam in Gentilium literis peregrinari, atq; Ægyptias opes ad dominici templi honestamentum convertere. Sin metuis plus dispendii, quam speras compendii, ad primam illam regulam redi: Nosce te ipsum, & tuo te modulo metire. Satius est minus sapere, & amare magis, quam magis sapere, & non amare. Ergo scientia in mediis principatum obtinet.

Deinde sunt valetudo, dotes ingenii, facundia, forma, vires, dignitas, gratia, authoritas, prosperitas, fama, genus, amici, res familiaris: Horum unumquodq; ut proximo cursu ad virtutem conducet, ita tam maximè erit adhibendum, sed siquidem currentibus nobis offerantur. Sin minus, non erit tamen horum gratia à proposito cursu deflectendum. Obvenit pecunia, si nihil obstat ad bonam mentem, administra, para tibi amicos de mammona iniquitatis. Sin bonæ mentis times dispendium, contemne damnosum lucrum, & vel Cratem illum Thebanum imitare, molestam sarcinam in mare potius præcipita, quam te retardet à Christo. Id erit tibi factu proclivius, si quemadmodum diximus, assueveris nihil mirari eorum quæ sunt extra te, id est, quæ non pertinent ad hominem interiorem. Ita enim fiet, ut neq; insolescas, si hæc contingerint, neq; discrucieris animo, si vel

negata

negata fuerint, vel crepta: quippe qui felicitatem tuam uno Christo metiris. Quod si citratum studium contingunt, sollicitior esto, non securior: id cogitans, datam tibi divinitus virtutis exercendæ materiam, sed periculosa. Quod si suspectam habes fortunæ benignitatem, Prometheum imitare. Ne receperis dolosam Pixidem: & expeditus ac nudus ad unicum illud bonum contende. Qui verò pecuniam, ut rem magnam, ingenti sollicitudine expetunt, & in ea statuunt præcipuum vitæ præsidium, qui se beatos putant, ea incolumi, qui miseros clamitant, cum perit, ii nimirum plures Deos sibi finxere. Aequasti Christo pecuniam, si ea te potest felicem aut infelicem reddere. Quod dixi de pecunia, idem de honoribus, voluptatibus, valetudine, imò & de ipsa vita corporis accipe. Tanto ardore ad unum Christum scopum nostrum oportet eniti, ut horum nihil vacet magnopere curare, sive cum dantur, sive cum tolluntur. Tempus enim breve est, ut ait Apostolus. Reliquum est, ut qui utuntur hoc mundo, sint tanquam non utentes.

Hanc mentem (scio) mundus ut stultam, ac malè sanam ridet, verum per hanc unam stultitiam, placuit Deo salvos facere credentes. Et quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Ad hanc itaq; regulam, quicquid agis, exiges. Exerces artem, rectè. si sine fraude. Verum quò spectas? ut alas familiam? At quorsum tibi familia?

milia? ut eam Christo lucrificas? Bene curris. Jejunas, pium quidem opus in speciem. Sed quò refers tuum jejunium? Ut parcas penuri, aut ut religiosior habearis? Nequam est oculus tuus. At jejunas, ne in morbum incurras. Cur morbum metuis? Ne te privet usu voluptatum? Vitiosus est oculus tuus. Sed valere vis, ut studio sufficias. Studium verò, quò refers? Ut sacerdotium aliquod tibi pares? Sacerdotium quò animo ambis? Nēpe ut tibi vivas, nō Christo? Aberrasti à signo quod Christianum oportet ubiq; præfixum habere. Sumis cibū, ut valeas corpore, Sed ideo valere vis corpore, ut sanctis studiis, sanctis vigiliis sufficias? Scopū attigisti. Curas autē valetudinem ne fias deformior, ne libidini non sufficias, à Christo excidisti, aliū Deū tibi faciens. Ad hanc regulam si studia & actus omnes tuos excusseris, neq; usquam constiteris in mediis, donec perveneris usq; ad Christum, nec aberrabis unquam à via, neq; rem ullam in vita, aut facies, aut patieris, quæ tibi non vertatur in materiam pietatis.

C A N O N V.

Addamus & quintam Regulam huic quasi subsidiariam, ut in hoc uno constituas perfectam pietatem, si coneris semper à rebus visibilibus, quæ ferè vel imperfectæ, vel mediæ sunt, ad invisibilia proficere, juxta superiorem hominis divisionem. Hoc præceptum adeò ad rem pertinet, ut ejus sive neglectu, sive inscitia, ple-

riq; Christiani pro piis sint superstitiosi, & præter cognomen Christi, non admodum absint à superstitione gentilium. Duos igitur quosdam mundos imaginemur, alterum intelligibilem tantum, alterum visibilem. Intelligibilem, quæ & angelicum licebit appellare, in quo Deus cum beatis mentibus: Visibilem, cœlestes sphaeras, & quod in his includitur. Tum hominem veluti tertium quendam mundum utriusq; participem, visibilis secundum corpus, invisibilis secundum animam.

In mundo visibili quoniam peregrini sumus, nusquam oportet conquiescere, sed quicquid occurrit sensibus, id apta quadam collatione, vel ad mundum angelicum, vel (quod est utilius) ad mores, & ad illi respondentem hominis partem referre. Quod Sol hic visibilis in mundo visibili, id divina mens in mundo intelligibili, & in ei cognata tui parte, puta spiritu. Quod illic Luna, hoc in illo cœtus angelorum, & animarum piarum, quam vocant ecclesiam triumphantem, hoc & in te spiritus. Quicquid agit mundus superior in sibi subjectam terram, hoc agit Deus in tuam animam. Occidit sol, oritur, æstuat, temperatur, vivificat, producit, maturat, attrahit, extennat, purgat, durat, emollit, illustrat, serenat, exhilarat. Ergo quicquid in eo vides, imò quicquid in hoc crassiore mundo, qui constat ex elementis, quem nonnulli à reliquis distingere: deniq; quicquid in crassiore
tui par-

tui parte, id assuescas ad Deum, adq; invisibilem tui portionem referre. Ita fiet, ut quicquid usquam sese sensibus objecerit, id tibi fiat occasio pietatis.

Cum delectat oculos corporeos, quoties Sol hic visibilis, novo lumine sese terris infundit, tu protinus cogita, quæ sit illa voluptas cœlitum, quibus æternus ille Sol semper oritur: nec unquam occidit: quantum illud gaudium puræ mentis, cui divinum lumen irradiat. Atq; admonente creatura visibili, ora verbis Paulinis, ut qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illucescat in corde tuo, ad illuminationem scientiæ, claritatis Dei, in facie Christi Jesu. Repe te consimiles locos è sacris libris, in quibus passim gratia spiritus divini, lumini comparatur, Tristis tibi nox ac terra videtur. Animam cogita divino lumine destitutam, vitiis caligantem. Et si quid noctis intra teprehenderis, ora ut tibi exoriat sol justitiæ. Sic autem existima, adeò non esse nullas res invisibiles, ut eæ quæ videntur, præ illis vix umbræ quædam sint, tenuem modò quandam imaginem illarum oculis repræsentantes. Proindè quicquid in corporeis rebus sensus, aut appetunt, aut horrent, idem conveniet in internis spiritum longè magis amare, aut odisse. Arridet oculis decora species corporis: Cogita quam honesta res sit species animæ. Insuave quiddam videtur, de formis vultus: Memento quam odiosa res sit, mens vitiis

deturbata. Atq; idem de reliquis facito: Est enim animæ, ut sua quædam venustas, aut deformitas, qua vicissim Deo placet ac diabolo, similis simili: ita est illi, & sua quædam juven-ta, senectâ, morbus, sanitas, mors, vita, pauper-tas, opulentia, voluptas, dolor, bellum, pax, fri-gus, calor, sitis, potus, fames, cibus: breviter quicquid sentitur in corpore, id intelligendum est in anima.

Ergo in hoc est iter ad vitam spiritualem ac perfectam, si sensim assuescamus abduci ab iis, quæ verè non sunt, sed partim apparent esse, quod non sunt, ut voluptas turpis, honor mun-di, partim fluunt atq; in nihilum redire festi-nant, rapiamurq; ad illa quæ verè sunt æterna, incommutabilia, sincera. Id quod vidit & So-crates, vir non tam lingua, quam vita Philoso-phus: ait enim ita demum animam feliciter emigrare è corpore, si prius per philosophiam, mortem fuerit diligenter meditata, & multò an-te per rerum corporalium contemptum, & spi-ritualium amorem, ac contemplationem assue-verit tanquam à corpore abesse. Neq; aliud est crux illa, ad quam nos vocavit Christus, neq; aliud mors, qua nos capiti commori vult Paulus, quemadmodum dicit & Propheta: Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis: Et quod aliis verbis scribit Apostolus: Quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram: Quæ sursum sunt sapi-te: quam

te: quam ut ad res corporeas obstupescamus, & tanquam insensibiles reddamur, ut tanto magis sapiamus in his quæ sunt spiritus, quantò magis in illis desipuerimus. Tantò verius intus incipimus vivere, quantò minus vixerimus foris. Deniq; ut dicam planius, eò minus nos moveant res caducæ, quò magis cognitæ fuerint æternæ: hoc minus miremur umbraticas, quò magis suspicere cœperimus veras.

Ergo hæc Regula semper ad manum habenda, necubi in rebus temporariis restitemus, sed inde, veluti gradu tacto, ad spiritualium amorem, adhibita collatione, assurgamus, aut præ his quæ sunt invisibilia, id quod est visibile, continere incipiamus. Tolerabilior erit morbus corporis, si cogitaveris eum remedium esse animæ. Minus eris sollicitus de valetudine corporis, si totam curam ad tuendam animi valetudinem converteris. Terret te mors corporis, multò magis formidanda mors animæ. Horres venenum visibile quod perniciem affert corpori, longè magis horrendum virus, quod interimit animā. Cicuta venenum corporis, at multò præsentius venenum animæ voluptas. Horrescis, exalbe-
leis, metuens, ne te feriat fulmen, quod è nubi-
bus emicat, & quantò magis formidandum, ne
veniat in te fulmen invisibile iræ divinæ: Itē
maledicti in ignem æternum? Rapit te venu-
stas corporis, cur non magis ardes eam speciem,
quæ latet? In eam transfer amorem tuum quæ

perpetua est, quæ cælestis, quæ incorrupta, & moderatius amabis formam caducam, & fugacem corporis. Oras ut compluatur ager, ne siliat: magis ora, ut Deus compluat mentem tuam, ne à virtutum fruge sterile scat. Magna cura refarcis dispendium rei pecuniariæ, maxima cura refarcienda jactura mentis. Prospicis in senectam. ne quid desit corpori, & non consulendum, ne quid desit animo?

Atq; hoc quidem faciendum in his rebus, quæ quotidie sunt obviæ sensibus nostris, atq; eos, pro varietate speciei, variè afficiunt, spe, metu, amore, odio, dolore, voluptate. Idem observandum in omnibus literis, quæ ex simplici sensu, & mysterio, tanquam corpore atq; animo constant, ut contempta litera, ad mysterium potissimum spectes: Sed in eruendis misteriis, non oportet animi tui conjecturas sequi, verum cognoscenda ratio, & velut ars quædam, quam tradidit Dionysius quidam in lib. de divinis nominib. & divus Augustin. in opere de doctr. Christiana. Paulus autem Apostolus post Christum fontes quosdam aperuit allegoriarum: Quæ secutus Origenes, in hac parte Theologiæ facile principatum obtinet. Eam verò nostri Theologi, aut aspernantur ferè, aut oppidò quam frigide tractant, in acumine disserendi veteribus vel pares, vel superiores, in hujus muneris tractatione, ne conferendi quidem cum istis. Idq; duabus potissimum (ut conjicio) de causis. Al-

tera, quòd non potest non frigere mysterium, quòd non eloquentiæ viribus, ac dicendi lepore quodam conditur, qua in re præcelluerunt veteres, nos ne attingimus quidem. Altera, quòd uno Aristotele contenti, Platonicos & Pythagoricos arcent à ludis. At hos posteriores præfert Augustinus, non solum quòd plerasq; sententias habent admodum consentaneas nostræ religioni, verum etiam quòd ipsum dictionis genus figuratum, ut diximus, & allegoriis frequens, propius accedit ad sermonem sacræ scripturæ.

Non igitur mirum, si commodius tractaverunt allegorias theologicas, qui dicendi copia rem quamlibet, etiam jejunam ac frigidam, locupletare, & convellere poterant: tū qui omnis antiquitatis doctissimi, quod in mysteriis divinis erat faciendum, id fuerant olim in Poëtis & Platoniciis libris meditati. Horum igitur commentationes te malo evolvere, utpote qui non ad scholasticam concertationem, sed ad bonam mentem te instituant. Quòd si non assequeris mysterium, memineris tamen subesse, quod quidem vel incognitum sperare præstabilius est, quam in litera occidente conquisce. Neq; id modò in veteri testamento, verum etiam in novo. Habet Evangelium carnem suam, habet & spiritum. Nam etiam si detractum est velum à facie Moï, tamen adhuc Paulus videt per speculum & in ænigmate. Et ut apud Joannem ipse dixit Christus: Caro non prodest quicquam,

H :

spiritus

spiritus est qui vivificat. Mihi quidem religio fuisset dicere, non prodest quicquam, satis fuerat futurum, caro non nihil prodest, sed multò amplius spiritus: Nunc ipsa dixit veritas, non prodest quicquam. Adeoq; non prodest, ut juxta Paulum mortifera sit, nisi ad spiritum referatur. Alioqui vel hoc utilis est caro, quod infirmitatem, quasi gradibus quibusdam ducit ad spiritum. Corpus sine spiritu non potest subsistere, spiritus corpore nihil eget.

Quòd si Christo authore tanta res est spiritus, ut sola vivificet, huc tendendum, ut in omnibus actibus spiritum respiciamus, non carnem. Et si quis observaverit, animadvertit hoc unum esse, quò nos vocant, inter Prophetas præcipuus Esaias, inter Apostolos paulus, qui nulla penè epistola non hoc agit, non inculcat, nihil fidentum esse carni, in spiritu esse vitam, libertatem, lumen, adoptionem, & fructus illos optabiles, quos enumerat. Carnem ubiq; contemnit, damnat, dissuadet. Attende, & deprehendes, passim hoc idem agere præceptorem nostrum Jesum, dum in tollendo de puteo asino, in illuminando cæco, in confricandis aristis, in non lotis manibus, in conviviis peccatorum, in parabola Pharisæi & Publicani, in jejuniis, in fratribus secundum carnem, in gloria Judæorum, quod essent filii Abrahæ, in muneribus offerendis, in precationibus, in phylacteriis dilatatis, multisq; similibus locis contemnit carnem legis, & super-

stitio-

stitutionem eorum, qui malebant esse Judæi in manifesto, quam in occulto. Et cum dicit mulierculæ Samaritanæ: Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis Patrem, sed venit hora, & nunc est, cum veri adoratores, adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

Idem factò significavit, cum in nuptiis aquâ frigidâ & insipidâ literæ, vertit in vinum spiritus, ad vitæ usq; contemptum, animas inebrians spirituales. Et ne magnum putes, quod ista contempsit Christus, quæ modò commemoravimus. Imò contempsit & carnis suæ manducationem, & sanguinis potum, nisi & spiritualiter edatur atq; bibatur. Quibus enim putas ista locutus est: Caro non prodest quicquam. Spiritus est qui vivificat? Nempe non iis, qui Evangelio de collo suspenso, aut cruce ærea, sectos ab omni malo putant, idq; perfectam religionem existimant, sed quibus summum mysterium, de sumendo corpore suo aperuerat. Si res tanta nihil est, imò si perniciosa, quid est, cur ullis aliis rebus carnalibus fidamus, nisi adsit spiritus? sæpe uteris sacramento, & tibi vivis, neq; ad te pertinent incommoda proximi tui: adhuc in carne es sacramenti. Verum si utens das operam, id esse, quod illa sumptio significat, puta

idem spiritus cum spiritu Christi, idem corpus cum corpore Christi, vivum membrum ecclesiae. Si nihil amas nisi in Christo, si omnia tua bona putas omaibus esse communia, si omnium incommoda tibi perinde ut tua dolent, ita demum magno fructu uteris, nempe quia spiritualiter. Si te sentis in Christum quodammodo transfigurari, & jam minus minusq; in teipso vivere, spiritui gratias age, qui so lus vivificat.

Multis quoq; quot dies sacris adfuerint, numerare solent, atq; hac re, tanquam maxima freti, quasi jam nihil praeterea debeant Christo, ita templis egressi, ad pristinos mores redeunt. Quod carnem pietatis amplectuntur, laudo: quod illic consistunt, non laudo peragatur in te, quod illic oculis representatur, representatur mors capitis. Excute te intus in sinu, quod ajunt, quam propè tu mortuus mundo. Quod si te totum adhuc possident, ira, ambitio, cupiditas, voluptas, invidia, etiam si adeas sacra, procul tamen abes à sacro. Occisus est pro te Christus, macta & tu pecudes istas. Sacrifica temetipsum illi, qui pro te semet immolavit Patri. Haec si ne cogitas quidem, & in illo confidis, odit Deus pingvem tuam & crassam religionem. Baptizatus es, ne protinus te Christianum putes: mens tota nihil nisi mundum sapit: In manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior. Cur ita? quia corpus sacramenti tenes, spiritu vacas. Ablutum est corpus, quid refert, dum animus manet

manet inquinatus? Quod si in spiritu ambulasti, non in carne, ubi fructus spiritus? ubi charitas? ubi gaudium illud animi? ubi pax erga omnes? ubi patientia? longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, ubi Christi imago in tuis moribus?

Non sum inquis, scortator, non fur, non sacrilegus: & observo quam sum professus. At quid est hoc aliud, quam non sum sicut cæteri homines, raptores, adulteri, & jejuno bis in sabato? Malo malo Publicanum humilem & misericordiam implorantem, quam illud justorum genus, sua benefacta commemorantium. Quid autem professus es? an ne faceres quod olim in baptismo jurasti, te Christianum, hoc est, spirituales, non Judæum futurum? Quippe qui propter traditiunculas hominum transgredieris mandata Dei. At non Christianismus est vita spiritualis? Audi Paulum Romanis loquentem: Nihil ergo damnationis est his, qui sunt in Christo Jesu: qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu, liberavit me à lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi: quæ infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Qui enim in carne sunt, quæ

carnis

carnis sunt sapiunt: qui verò in spiritu sunt, quæ spiritus sunt sentiunt. Nam prudentia carnis, mors est, prudentia autem spiritus, vita & pax. Quoniam sapientia carnis, inimica est Deo: Legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

Quid dici poterat plenius? quid aptius? Verum hæc nihil ad se pertinere putant homines, ad suis blandiendum vitiis arguti, ad aliena carpenda præcipites, & quod Paulus dixit de secundum carnem ambulando, in adulteros modò & scortatores referunt: quod de sapientia carnis, quæ inimica est Deo, in eos detorquent, qui literaturam seculari (quam vocant) didicerunt. In utroq; sibi plaudunt, quod neq; adulteri sunt, & omnium literarum egregiè indocti. Cæterum in spiritu vivere, nihil aliud esse somniant, quam facere scilicet, quod faciunt ipsi: Qui si linguam Paulinam tam diligenter observassent, quam fortiter contemnunt Ciceronianam, intelligerent nimirum Apostolum vocare carnem, id quod visibile est, spiritum quod invisibile. Docet autem ubiq; visibilia oportere servire invisibilibus, non contrà invisibilia visibilibus. Tu præposterè ad ista Christum accommodas, quæ conveniebat ad Christum applicari. An testimonium flagitas, carnis vocabulum, non tantum ad libidinem, aut luxum pertinere? Accipe quod idem apostolus hoc ipsum quod semper agens, scribit Colossensibus: Nemo vos seducato

ducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans frustra, inflatus sensu carnis suæ. & non tenens caput, id est, Christum, ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.

Et, ne quid dubites cum loqui de iis, qui ceremoniis quibusdam corporalibus freti, aliorum spiritualibus obstrepunt studiis. Attende quod sequitur: Si ergo mortui estis cum Christo, ab elementis hujus mundi, quid adhuc tanquam viventes mundo decernitis? Ab his igitur nos avocans paulò post: Igitur (inquit) si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextra Dei sedens: quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram. Deinde spiritualis vitæ, præcepta tradens, quid tandem monet? Num ut his, aut his ceremoniis utamur, num ut sic aut sic vestiamur? ut his, aut his cibis victitemus? ut tantum Psalmorum exhauriamus? Nihil horum. Quid igitur? Mortificate (inquit) membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est idolorum servitus. Ac paulò post: Nunc autem deponite & vos omnia, iram indignationem, malitiam. Pauloq; inferius: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, cum qui renovatur in agnitionem Dei, secundum imaginem ejus qui creavit eum,

cum. Quis est autem vetus homo? Nempe Ad³ ille de terra terrenus, cujus conversatio est in terra, non in cœlis. Terram intellige, quicquid visibile, eoq; temporarium. Quis novus homo? Nempe de cœlo cœlestis. Cœlum accipe, quicquid invisibile, eoq; æternum.

Postremò, ne Judaico more certis quibusdam observationibus, tanquam magicis ceremoniis Deum demereri velimus, docet eatenus opera nostra grata esse Deo, quatenus ad charitatem referuntur, indidem profecta: Super omnia autem hæc inquit: Charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. Et pax Dei Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis uno corpore.

Dabo argumentum evidentius. Ad Galatas scribens, sæpe carnem, sæpe spiritum nominat, quos non tantum à libidine vocat ad castitatem, sed à Judaismo & operum fiducia, in quam erant à pseudapostolis inducti, conatur retrahere. Hic igitur opera carnis recensens, vide quæ vitia commemoret. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia. Neq; multò post: Si spiritu vivimus, spiritu ambulemus. Deinde quasi pestem spiritui infestam indicans, addit: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, in-

vicem

vicem invidentes. De fructibus arbor cognoscitur. Quod vigiliis, quod jejunia, quod silentia, quod preculas, quod reliquas id genus observationes non præteris, nihil moror. In spiritu non credam esse, nisi videro fructus spiritus. In carne esse cur non affirmem, cum post secularem penè istarum rerum exercitationem, adhuc in te deprehendam opera carnis? Invidentiam plus quam muliebrem, iracundiam & ferocitatem militarem, rixandi nunquam satiatam libidinē, rabiosam maledicentiam, viperium linguæ obtretractricis venenum, animum tumidum, cervicem præfractam, lubricam fidem, vanitatem, fictionem, assentationem?

Tu fratrem in cibo aut potu, cultūve judicas. At Paulus te judicat ex factis tuis. An hoc te à carnalibus mundanis separat, quod tu levioribus quidem in rebus, sed iisdem tamen vitiis laboras? Nam turpior est, qui ob hæreditatem interceptam, ob viatam filiam, ob læsum parentem, ob magistratum, ob Principis gratias, iras, inimicitias, æmulationes suscipit: quam tu qui (pudet dicere) quam de nihilo multa hæc omnia, facis acerbius? Causa peccandi levior non elevat crimen, sed exaggerat. Neq; refert in quanto pecces, modo pari affectu. Imò refert adeo, hoc enim quisque sceleratior est, quò minore momento ab honesto abducitur. Non ego nunc loquor de iis, quorum mores & mundus detestatur. Sed de his quos vulgus miratur, non

ut homines, sed ut angelos, quos ipsos tamen offendi non oportet hoc sermone, qui vitia notat, non homines. Quòd si boni viri sunt, gaudeant etiam à quocunq; admoneri in his, quæ ad salutem pertinent. Neq; clam me est, inter eos esse plurimos, qui literis & ingenio adjuti, spiritus mysteria degustarunt, Sed (quod ait Livius) ferè fit, ut major pars vincat meliorem.

Cæterum si verum fateri fas est, nonne videmus maximam hominum partem fastigium religionis in ceremoniis & externis ritibus ponere? Quos si quis excutiat, atq; de spiritualibus percontetur, vix perpaucos invenerit, qui non in carne ambulent. Et hinc ista tanta animorum infirmitas, illic trepidantulum, ubi timor non est, illic oscitantium, ubi summum est periculum. Hinc illa perpetua in Christo infantia, ut ne quid dicam gravius, quod præposterorum æstimatores, ea facimus plurimi, quæ sola nihili sunt, iis neglectis, quæ sola sufficiunt, semper sub pædagogis agentes, semper sub jugo, nec unquam ad libertatem spiritus aspirantes, nunquam ad amplitudinem charitatis crescentes: Cum clamet Paulus ad Galatas: State, & nolite iterum jugo servitutis contineri. Atq; alio loco: Ita q; lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur. At ubi venit fides jam non sumus sub pædago. Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu. Neq; multò inferius: Ita & nos, cum essemus
parvuli.

parvuli, sub elementis mundi eramus servientes. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba pater. Itaque jam non est servus, sed filius. Iterum alibi: Vos enim in libertatem vocati estis fratres, tantum in libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus servite invicem. Omnis enim lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quod si invicem mordetis & comeditis, videte ne ab invicem consumamini. Rursus ad Rom. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus: Abba pater. Eodem pertinet & illud quod Timotheo scribens: Exerce autem (inquit) te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas ad omnia est utilis. Et ad Corinthios: Dominus spiritus est. Ubi autem spiritus, ibi libertas.

Sed quid nos unum, aut alterum locum referimus? Totus in hoc est Paulus, ut caro, quæ contentiosa est contemnatur, & in spiritu, qui charitatis & libertatis est author, nos constituat. Individuæ enim inter se comites sunt, caro, servitus, inquietudo, contentio: Rursum, Spiritus, pax, amor, & libertas. Hæc passim inculcat Apostolus. Num meliorem religionis magi-

strum requirimus, præsertim cum huic omnis divina scriptura concinat? Hoc erat maximum mandatum in lege Mosaica, hoc iterat, ac perficit in Evangelio Christus. Ob hoc potissimum natus ac mortuus est, ut nos doceret, non Judæizare, sed amare. Post coenam illam supremam quam sollicitè, quanto affectu mandat Apostolis suis non de cibo aut potu, sed de charitate mutuò servanda. Quid aliud docet, imò rogat hujus symmistes Joannes, nisi ut diligamus invicem? Paulus cum passim (ut dixi) charitatem commendans, tum ad Corinthios scribens, & miraculis, & prophetiæ, & angelorum lingvis, anteposit charitatem.

Ne tu mihi illicò charitatem esse dicas, in templo corpore tenus frequentem esse, preculas iterare. Nihil istis opus habet Deus. Charitatem Paulus vocat, ædificare proximum, omnes ejusdem corporis membra ducere, omnes unum in Christo putare, de fraternis commodis, perinde ut de tuis in Domino gaudere, incommodis mædieri, veluti propriis: mansuetè corripere errantem, docere nescientem, erigere lapsum, consolari dejectum, adjuvare laborantem, subvenire egenti, in summa omnes opes tuas, omne studium, omnes curas ad hoc referre, ut quam plurimis prodis in Christo, ut quemadmodum ille neq; sibi natus est, neq; sibi vixit, neq; sibi mortuus est, sed totum se donavit usibus nostris, ita & nos fratrum commoditatibus inserviamus,
non

non propriis. Quod si fieret, nihil esset religionum vita, neq; laetius, neq; facilius, quam nunc contra tristem ferè videmus, & laboriosam, ac Judaicis superstitionibus plenam, nec ab ullis laicorum vitiis immunem, in nonnullis contaminationem. Quod hominum genus, si nunc revivisceret Augustinus, quo auctore vitæ pleriq; glorientur, profectò ne agnosceret quidem, clamaretq; nihil se minus probaturum fuisse, quàm hoc vitæ genus, neq; ad superstitionem Judæorum, sed ad Apostolorum regulam, vivendi rationem instituisse.

Sed audio jamdudum quid mihi respondeant quidam paulò saniores, in minimis vigilandum, ne paulatim defluatur in majora vitia. Audio & approbo, verum non paulò magis advigilandum, ne sic inhæreas minimis, ut à maximis penitus excidas: Ibi periculum evidentius, sed hic gravius: Ita Scyllam fugito, ne in Charybdim incidas. Ista facere salutare est, sed eis inniti perniciosum. Paulus non te vetat elementis uti, sed servire non vult elementis eum, qui liber est in Christo. Non damnat legem factorum, sed si quis ea legitimè utatur. Sine his fortasse pius non eris, sed non ista te pium faciunt: Conducent ad pietatem, ita si quidem in hoc utare. Sin frui coeperis, pietatem omnem semel extinguunt.

Apostolus contemnit opera Abrahamæ, quæ summa fuisse nemo nescit, & tu tuis confidis

Deus averſatur victimas & ſabbata, & neomeni-
as populi fui, quorum omnium ipſe fuerat au-
thor. An audebis tuas obſervatiunculas, cum
divinæ legis præceptis conferre? Audi tamen
ad iſta naſcantem, ac ſtomachantem Deum :
Quò mihi multitudinem victimarum veſtra-
rum? Plenus ſum, holocauſta arietum, & adi-
pem pingvium, & ſanguinem vitulorum; &
agnorum, & hircorum nolui. Cum veneritis
ante conſpectum meum, quis quæſivit hæc de
manibus veſtris, ut ambularetis in atriis meis?
Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra incenſum,
abominatio eſt mihi. Neomeniam & ſabbatū,
& feſtivities alias non feram. Iniqui ſunt cœ-
tus veſtri. Calendas veſtras, & ſolennitates ve-
ſtras odivit anima mea. Facta ſunt mihi mole-
ſta, laboravi ſuſtinens. Et cum extenderitis ma-
nus veſtras avertam oculos meos à vobis, & cum
multiplicaveritis orationes veſtras, non exaudi-
am vos. Nonne cum obſervationes & ritus ſa-
crorum commemorat, tum multiplicatas ora-
tiones, tanquam digito notat eos, qui religio-
nem numero pſalmorum, aut precum meti-
untur?

Attende & illa, quam mirè divinum faſtidi-
um Propheta ſacundus exaggerat, ut jam nec
auribus, nec oculis ferre potuerit. Quæ tandem
obſecro? Nimirum quæ ipſe tanta religione ſer-
vanda tradiderat, quæ tanta veneratione, tot ſæ-
culis fuerant à Regibus ſanctis & Prophetis ob-
ſervata.

servata. Et hæc detestatur adhuc in lege carnali, & tu tuis domi tibi natis observatiunculis fidis in lege spirituali? Idem alio loco eundem Prophetam clamare indefinenter, & instar tubæ vocem jubet intendere, videlicet in re seria, & acri reprehensione digna, quæq; ferè non nisi magna contentione ab istis obtineri queat. Me, inquit, de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt, quasi gens quæ justitiam fecerit, & quæ judicium Dei sui non dereliquerit. Rogant me judicia justitiæ & appropinquare Deo volunt. Quare jejunavimus, & non aspexisti, humiliavimus animas nostras, & nescivisti? Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite jejunare, sicut usq; ad hanc diem, ut audiatur in excelsis clamor vester. Numquid tale est jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Numquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum & cinerem sternere? Numquid, istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem domino?

Sed quid hoc esse dicemus? Damnat Deus quod ipse mandarat? Minimè. Quid igitur? Sed in carne legis manere, & in re nihili confidere, id verò detestatur: Proinde utroque loco, quid velit accedere, demonstrat. Lavamini, inquit, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum de oculis meis. Cum audis mala co-

gitationum, nonne palàm spiritum & internum hominem denotavit? Oculi domini non vident in manifesto, sed in occulto, neq; secundum visionem oculorum judicat, neq; secundum auditum aurium arguit. Nescit fatuas virgines foris expolitas, intus inanes. Non novit eos qui labiis dicunt: Domine, domine.

Deinde admonet usum vitæ spiritualis, non tam in ceremoniis, quam in proximi charitate situm esse. Quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduā Similia subtexuit, & alteri loco de jejuniis: Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes. Dimittite eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Quid igitur faciet Christianus? negliget ecclesiæ mandata? contemnet honestas majorum traditiones? damnabit pias consuetudines? Imò si infirmus est, servabit ut necessarias: si firmus & perfectus, tantò magis observabit, ne sua scientia fratrem offendat infirmum, & occidat eum, pro quo mortuus est Christus. Hæc oportet non omittere, sed illa necesse est facere.

Non damnantur opera corporalia, sed præferuntur invisibilia. Non damnatur cultus visibilis, sed non placatur Deus, nisi pietate invisibili & spiritus

Spiritus est Deus, & spiritualibus victimis flectitur. Turpe sit Christianis ignorare, quod gentilis quidam Poëta non ignoravit, qui de pietate præcipiens: Si Deus, inquit, est animus, nobis ut carmina dicunt, Hic tibi præcipue sit pure mente colendus. Ne contempnamus authorem, vel Ethnicum, vel minutum: Sententia est magno etiam Theologo digna, ut & ego quidem deprehendi, tam intellecta à paucis, quam à nemine non lecta. Ea verò est hujusmodi: Similia similibus afficiuntur. Tu Deum tauro cæso, aut thureo vapore moveri magnopere credis, quasi corpus esset. Mens est, & quidem purissima, simplicissimaq;. Proinde potissimum mente pura colendus est.

Tu cæreum accensum sacrificium putas. At David sacrificium, inquit, Deo spiritus contritus. Etsi despexit sanguinem hircorum, aut vitulorum, at cor contritum & humiliatum non despiciet. Si facis quod tribuitur oculis hominum, multò magis adhibe, quod requirunt oculi Dei. Si nivea tunica velatur homo exterior, sint & interioris hominis vestimenta candida, sicut nix. Silentium agis foris, multò magis cura, ut vacet mens intus. In templo visibili demittis genua corporis: nihil agitur, si in templo pectoris stas erectus contra Deum. Jejunium agis, & abstines ab iis, quæ non coinquinant hominem, & non te contines ab obscœnis sermonibus, qui polluant & tuam & alienam con-

Scienti-

scientiam? Corpori subducitur cibus, & anima filiquis porcorum sese ingurgitat? Exornas ædē saxeam, religioni habes loca sacra: quid refert, si templum pectoris, cujus parietem perfodit Ezechiel, abominationibus Ægyptiis profanatum est? Sabbatum agis foris, & intus omnia vitiorum tumultibus perstrepiunt. Non mœchatur corpus, sed avarus es, jam mœchus est animus. Psallis lingua corporea, sed intus ausculta quid dicat animus: ore benedicis, & corde maledicis. Audis verbum Dei corporeis auribus, magis audias intus. Quid enim dicit Propheta? Nisi audieritis intus, plorabit anima vestra. Quid autem legis in Evangelio? Ut videntes non videant, & audientes non audiant. Et rursum Propheta, Aure audietis, & non percipietis.

Beati igitur qui intus audiunt verbum Dei. Felices, quibus Dominus intus dicit verbum, & salvabuntur animæ illorum. Hanc aurem jubetur à David inclinare filia regis illa, cujus omnis decor ab intus in fimbriis aureis. Deniq; quid refert, mala non facere, quæ affectu concupiscis? Quid refert bona foris agere, quibus diversa fiunt intus? An magnum est, quòd corpore Hierosolymam adis, cum intra temetipsum sit Sodoma, sit Ægyptus, sit Babylon? Non magnum est carneis calcaneis vestigia calcasse Christi, at maximum affectu sequi vestigia Christi. Tu fortè oratione oris elui culpas credis? Tota
errās

errare via. Intus acceptum est vulnus, intus phar-
 macum admoveatur necesse est. Corruptus est
 affectus: amasti, quod erat odio dignum: odisti
 quod erat amandum: dulce tibi fuit amarum, &
 amarum dulce. Nihil moror, quid exhibeas fo-
 ris, sed si mutatis vicibus, quod modo ama-
 bas, odisse, fugere, horrere coeperis, si dulcescit
 affectui, quod modò fel sapiebat, ita demum sa-
 nitatis argumentum accipio.

Amavit multum Magdalena, & dimissa sunt
 ei peccata multa. Quò magis Christum ama-
 bis, hoc magis oderis tua vitia: nam odium pec-
 cati consequitur amorem pietatis, velut umbra
 corpus. Malo te semel mores tuos vitiosos intus
 ac verè odisse, quam decies verbo tenus detestari.
 Ergo ut quædam exempli gratia retulimus, in
 toto theatro mundi hujus visibilis, in veteri le-
 ge, in nova, in omni mandato ecclesiæ, deniq;
 in te ipso atq; in omni negotio humano, foris
 caro quædam est, intus spiritus. In quibus si
 non ordinem faciemus præposterum, sed in his
 quæ videntur, non ita multum fiduciæ ponen-
 tes, nisi quatenus ad meliora momenti quid ad-
 ferunt semper ad spiritum, & ea quæ charitatis
 sunt, respiciamus, evademus non tristes ut isti,
 & imbecilles, semper pueri (ut proverbio dici-
 tur) animales, ossa arida (ut apud Prophetam
 est) spiritum non habentia, lethargici, stupidi,
 rixosi, lividi, susurriones: sed excelsi in Christo,
 ampli charitate, robusti, & ad utramq; for-
 nam

nam stabiles, ad minima conniventes, ad summa enitentes, pleni alacritatis, pleni scientiæ, quam qui rejiciunt, eos rejicit & ille scientiarum Dominus.

Imperitia enim, quam ferè comitatur indocilitas, & quam Græci pulchrè vocant philautian sola facit, ut (quod ait Esaias) confidamus in rebus nihili, & loquamur vanitates. Concipiamus laborem, & pariamus iniquitatem: semper serviamus trepidi atq; humiles ceremoniis Judaicis. De cujusmodi loquens Paulus: Testimonium (inquit) perhibeo illis, quod zelum quidem Dei habent, sed non secundum scientiam. Quid autem ignorabant? Nempe quòd finis legis Christus. Christus autem spiritus est, charitas est. Aperius autem Esaias miseram, & inutilem istorum servitutem in carne describit. Propterea (inquit) captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Et nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit. Non mirum quod populus servit elementis hujus mundi, videlicet vulgus indoctum, & non nisi de alieno pectore sapiens. Magis mirandum, quòd religionis Christianæ, quasi primates, in eadem captivitate fame intereunt, & siti exarescunt. Quare fame intereunt? quia non didicerunt à Christo frangere panes hordeaceos: siliquam modo asperam circumlingunt, medullam non eruunt. Quare siti exarescunt? Qui non didicerunt à Mose, aquam de spiritali petra

elice 19.

elicere. Neq; hauserunt de fluminibus, quæ de ventre Christi fluunt aquæ vivæ. Hoc autem dictum est de spiritu, non de carne.

Tu igitur mi frater, ne tristibus laboribus non multum promoveas, sed mediocri exercitio, citò grandis & vegetus evadas in Christo, hanc regulam diligenter amplexus, ne velis cum immundis animalibus humi reptare, sed semper alis illis nitens, quas Plato putat in animis amoris calore elicitas, denuò pullulascere, à corpore ad spiritum, à mundo visibili ad invisibilem, à litera ad mysterium, à sensibilibus ad intelligibilia, à compositis ad simplicia, temetipsum quasi gradibus quibusdam scalæ Jacob erige. Ita ad te propinquant, vicissim appropinquabit Dominus: & si tu pro viribus, de tua caligine, sensuumq; strepitu conaberis assurgere, occurret ille commodè è luce sua inaccessibili, & silentio illo incogitabili, in quo non sensum tantum omnis tumultus, sed & intelligibilium omnium imagines conticescunt.

C A N O N VI.

ET quoniam ex tempore scribenti, aliud ex alio in mentem venit, subtexam & sextam regulam superioribus quodammodo cognatam, tam necessariam ad salutem universi, quàm à paucis curæ habitam. Ea est animus ad Christum anhelantis, à vulgi tum factis, tum opinionibus quam maximè dissentiat, nec aliunde, quàm ab uno Christo, pietatis exemplum petatur.

Hoc est enim unicum archetypum, unde quisquis vel unquam discesserit, à recto discedit, atq; extra viam currit. Proinde Plato graviter profectò ut pleraq; in politia sua negat, cum virtutem constanter tueri posse, qui de turpi atq; honesto, nullis certis opinionibus mentem imbuerit. At quantò perniciosius est, falsas opiniones de iis, quæ ad salutem pertinent, animo penitus insidere?

Quare hoc vel in primis curandum putat, ut custodes illi, quos oportet omni turpitudine vacare, quàm optimas opiniones de fugiendis atq; expetendis, easq; quàm certissimas, tanquam leges quasdam sanctissimas animo insculpant suo. Quicquid enim persuasionem penitus inhæsit animo, id quisq; moribus exprimit. Eoq; præcipua Christianorum cura huc intendi deberet, ut pueri jam inde ab incunabulis, inter ipsas blanditias nutricum, & parentum oscula, inter literatorum manus, persuasiones imbibant Christo dignas, propterea quòd nihil vel altius insidit animo, vel hæret tenacius, quam quod rudibus (ut inquit Fabius) annis inditur. Procul procul ab auriculis infantilibus, amatoriarum cantiunculæ, quas domi, forisq; cantillant Christiani, spurciores, quam unquam Ethnicorum vulgus receperit. Non audiant accepta iactura rei, materculam ejulantem: non amissa sorore, se miseram ac destitutam clamitantem, non audiant patrem ignaviam opprobrantem ei, qui inju-

injuriam non cum foenore retulit: non admirantem eos, qui rem quocunque modo fecerunt amplissimam.

Ingenium hominis ad vitia proclive, perniciosum exemplum statim arripit, non aliter, quàm ignem vicinum naphtha. Quanquam idē hoc nulla non ætate agendum, ut omnes vulgi errores, ab ipsis usq; radicibus ex animo revelantur, atq; in eorum locum salutare opinioniones inserantur, adeoq; roborentur, ut nullis rebus queant convelli. Quod qui fecerit, is nullo negotio virtutem sua sponte sequetur, & secus, agētes miseratione, non imitatione dignos judicabit. Huc enim pertinet illud à Socrate, non absurdè dictum, quanquam ab Aristotele repressum, virtutem nihil aliud esse, quam scientiam fugiendorum atq; expetendorum. Non quod non viderit, discrimen inter cognitionem honesti, atq; amorem: sed quemadmodum Demosthenes pronunciationem primum, secundum, ac tertium in eloquentia respondit esse, videlicet adeò præcipuam partem significans, ut in ea totam esse duceret. Itidē Socrates agens cum Prothagora, argumentis evincit, tantum in omni virtute momenti scientiam adferre, ut peccata non aliunde proficiantur, quam à falsis opinionibus. Etenim & qui Christum amat, & qui voluptatem, pecuniam, honorem falsum amat, nimirum utriq; dulce, bonum ac pulchrū sequuntur. At hi labuntur in scitiā, pro dulci

amplectentes, quod est acerbissimum, pro acerbis fugientes quod est dulcissimum, item pro bono ac lucro sequentes, quod merum est detrimentum, pro damno timentes quod unicum est lucrum, id pulchrum judicantes quod est foedum: id pudendum opinantes, quod solum est gloriosum.

Porro si cui poenitus persuasum sit, ac jam veluti cibis, in animi substantiam sit trajectum, solam virtutem optimam esse, dulcissimam, pulcherrimam, utilissimam: contra, turpitudinem, unicum esse malum, cruciatum, foedum, erubescendum, damnosum, atque haec non opinione populari, sed ipsa natura rerum metiatur, fieri non potest, ut ea constante persuasionem, diu in malis haereat. Pessimus enim jam olim tum vivendi, tum sentiendi author vulgus est. Neque unquam ita bene actum est cum rebus humanis, ut non pessima placuerint plurimis: cave sic cogites: hoc nemo non facit: his vestigiis majores mei sunt ingressi: hac in sententia est ille tantus Philosophus, tantus Theologus: sic vivitur à Magnatibus: hoc regium est institutum: hoc & Episcopi summi facit, hi profecto vulgus non sunt: nihil te moveant ingentia nomina, ego vulgum non loco, sed pectore metior. Vulgus sunt quicunque in specu illo Platonico vincenti suis affectibus, inanes rerum imagines, pro verissimis rebus admirantur.

Nonne praepositerè faciat, si quis non lapidem
regulae.

regulæ, sed regulam lapidi conetur applicare? Nonne multò absurdus, si quis non hominum mores ad Christum, sed Christum ad hominum vitam laboret inflectere? Non ideo rectum putat, quia primores, quia maxima pars hominum facit: Sed ita demum rectum est, quod fit, si quadrat ad regulam Christi. Imò hoc ipso tibi suspectum quid esse oportet quod plurimis placeat. Pusillus grex est, & erit semper, cui cordi est Christiana simplicitas, paupertas, veritas. Pusillus est, sed beatus: quippe, cui soli debetur regnum cœlorum. Arcta est via virtutum, & à perpatitis calcata, sed non alia ducit ad vitam. Prudens aedificator, utrum tandem ab usitatissimo, an ab optimo opere petit exemplum? Piætores non nisi optimas tabulas sibi proponunt. Exemplum nostrum Christus est, in quo uno omnes insunt beatè vivendi rationes: hunc sine exceptione licebit imitari.

Cæterum in probatis viris, eatenus unumquodq; in exemplum vocare conveniet, quatenus respondebit cum archetypo Christi. De vulgo autem Christianorum sic existima, nullum unquam fuisse corruptius, ne apud Ethnicos quidem, quantum ad opiniones de moribus attinget. Cæterum de fide quid sentiant, viderint ipsi. Hoc certè indubitatissimū est, fidē sine moribus fide dignis, adeò nihil juvare, ut etiam in cumulum cedat damnationis. Evolve veterum annales, & confet horum temporum mores.

Quando vera probitas despectior? quando sic in pretio habitæ divitiæ undecunq; paræ? Quo unquam seculo verius illud Horatianum? Scilicet uxorem cum dote, fidemq; & amicos, & genus, & formam regina pecunia donat. Et illud ejusdem: Nam genus & virtus nisi cum re, vilior alga est. Quis jam non seriò legit Ironiam illam Satyricam? O cives, cives, quærenda pecunia primum: Virtus post nummos. Quando luxus solutior? Quando stupra, adulteria vel latius patnerunt, vel impunitiora fuere, vel minus in probro? dum in aliis suis, vitiis indulgent Principes, & quisq; speciosum factu ducit, quicquid in Aulicorum mores abiit? Cui non extremum malum ac probrium videtur pauperies?

Olim in scortatores, in sordidos, in gloriosos, in admiratores pecuniæ, etiam de plaustris famosa scommata jaciebantur: in spectaculis gentilitium, scitè notatis vitiis, applaudebatur à vulgo, quibus nunc à Christianorum proceribus malè laudatis applauditur. Non tulerunt theatra Atheniensium histrionem, è tragœdia quapiam Euripidis, cantantem verba cujusdam avari, unam pecuniam, reliquis humanæ vitæ commodis præferentis, ac planè futurum erat, ut actore cum tota fabula exploderent, ejicerentq;: nî mox assurgens Poëta, paulisper etiam manere jussisset, ac spectare quorsum admirator ille auri esset evasurus. Quam multa sunt apud illos exē-
pla

pla eorum, qui è bene administrata republica, præter honestam opinionem nihil in tenuem familiam retulerunt, qui fidem pecunia, qui pudicitiam vita potiore habuerunt: qui neq; prosperis rebus inolescere, neq; adversis frangi potuerunt: qui honesta pericula voluptatibus anteposuerunt: qui sola conscientia recti contenti, neq; honores, neq; opes, neq; reliqua fortunæ cōmoda desiderabant? Et ut ne commemorē Phocionis sanctitatem, Fabritii divitiis potiorem paupertatem, Camilli magnanimitatem, Bruti severitatem, Pythagoræ pudicitiam, Socratis inexpugnabilem continentiam, Catonis integritatem, ac mille pulcherrima omnium virtutū decora, quæ passim in Lacedæmoniorum, in Persarum, in Atheniensium, in Romanorum annalibus leguntur, magno quidem nostro pudore.

Divus Aurelius Augustinus, ut ipse de se in commentariis confessionum suarum testatur, jam multò priusquam Christum indueret, contempserat pecuniam, pro nihilo habebat honores, gloria non commovebatur, voluptatibus autem usq; adeo fræna negarat, ut homo adolescens una muliercula contentus esset, cui & conjugii fidem servabat. Hos animos, hæc exempla, inter aulicos, inter Ecclesiasticos, non temerè quis invenerit. Aut si quis hujusmodi existerit, illicò velut asinus inter simias ostentui ac risui erit, delirus, hebes, hypocrita, rerum im-

peritus, melancholicus, amens, omnium una voce dicetur, ac ne homo quidem judicabitur. Sic Christiani Christi doctrinam veneramur, sic exprimimus, ut nihil vecordius, nihil abjectius, nihil magis pudendum jam vulgo habeatur quàm verè ac toto pectore esse Christianum: quod si aut Christus frustra versatus sit in terra, aut alius sit nunc, quam olim Christianismus, aut non ex æquo pertineat ad omnes. Ab his igitur volo te toto animo dissentire, & rerum omnium pretia unius Christi communione metiri.

Quis vulgo non præclarum autumat, atq; inter præcipua bona ponendum, claris majoribus prognatum esse, id quod nobilitatem nominant? Nihil te moveat cum audis hujus seculi prudentes, viros graves, summaq; authoritate præditos, ad nodum seriò de stemmatum gradibus, adductis superciliis, tanquam de re vehementer arduè differentes, & magno conatu magnas nugas effuientes, cum vides, alios sic, avorum imaginibus tumentes, ut reliquos præ se vix homines esse judicent. Sed horum errorem Democritico risu prosequens, id (quod res est) reputa, unicam ac summam esse nobilitatem in Christo reatum esse, illius insitum esse corpori, unum corpus, & unum spiritum fieri cum Deo, sint alii regum filii, tibi maximum sit, quod & es, & diceris filius Dei. Illi sibi placeant, quòd in aulis Principum versentur, tu elige cum David, abjectus esse in domo Dei.

Attende

Attende quos elegerit Christus, infirmos, stultos, ignobiles secundum mundum. In Adam omnes ignobiles nascimur, in Christo omnes unum sumus: Vera nobilitas est, inanem contemnerenobilitatem: vera nobilitas est, servum esse Christi. Hos tibi majores esse puta, quorum virtutes æmularis. Audi quid in Evangelio dixerit, optimus æstimator nobilitatis adversus Judæos, qui se jactabant de generis authore Abraham: quali verò authore? Non tantum illustri, non solum opulento, non modò victore regum, sed ob divinas virtutes, divinis ornato præconiis. Quis istud non insigne, non gloria dignum existimet? Audi quid audierint: Vos ex patre diabolo estis, & opera patris vestri facitis. Entibi Paulus, & ipse ad magistri regulam generositatem æstimans: Non enim, inquit, omnes qui ex circumcisione sunt Israel, hi sunt Israelitæ, neq; qui semen sunt Abraham, omnes sunt filii. Pudenda ignobilitas, servire turpitudini, cum Christo nullam habere cognationem, qui non agnoscit, nisi qui faciunt voluntatem Patris sui, qui in coelis est. Turpiter spurius est, qui patrem habet diabolum: habet autem, qui illius opera facit, nisi mentitus est Christus: sed non novit mentiri veritas. Suprema generositas est, & filium, & hæredem esse Dei, fratrem autem & cohæredem esse Christi.

Illorum insignia quid sibi velint, ipsi viderint. Christianorum insignia sunt communia quidem

quidem omnibus, sed tamen illustrissima, crux, corona spinea, clavi, lancea, stigmata Domini, quæ Paulus in corpore suo se gestare gloriatur. De nobilitate itaq; vides, quantò alia te sentire velim, quam vulgus opinatur. Eum verò qui plurimum auri domi congeffit, quis non vulgò beatum, divitem, ac felicem vocat? Tu sat beatum, imò solum beatum judica, qui Christum, qui summum bonum possidet. Qui pretiosam illam margaritam bonæ mentis, vel rerum omnium, vel corporis etiam dispendio mercatus est. Qui thesaurum invenit sapientiæ, cunctis opibus pretiosorem. Qui à Christo ditissimo aurum emit ignitum, probatum, ut locuples fiat.

Quid igitur sunt ista, quæ multitudo miratur, aurum, gemmæ, prædia? Falso nomine divitiæ, veræ spinæ, quæ semen divini verbi suffocant, juxta parabolam Evangelicam: sarcinæ sunt, quib⁹ onusti, nec possunt per arctam viam Christum nudum sequi, nec per ostium humile intrare in regnum cœlorum. Ne pilo quidem temetipsum meliorem puta, si vel Midas, vel Croesos opibus vincas, sed alligatiorem, impeditiorem, onustiore: Abundè sat habet, qui ista fortiter potest contemnere: Satis prospectum est ei, cui nihil defuturum promisit Christus: Non esuriet, cui sapit manna verbi divini: non erit nudus, qui Christum induit. Hoc solū damnū existima, quoties aliquid de pietate decessit, & vitis accrevit:

vit: ingens lucrum puta, cum mens accessione virtutis facta est melior. Nihil tibi deesse puta, si eum possides, in quo sunt omnia.

Quid autem hoc est, quod miseri voluptatem nominant? Profectò nihil minus, quam quod dicitur. Quid igitur? mera insania est, & planè (quod Græci dicere solent) Ajacis risus, dulce venenū, blanda perniciēs. Vera & unica voluptas, gaudium est puræ conscientiae, lautissimæ epulæ suat studium sanctarum scripturarum: jucundissimæ cantilenæ, psalmi, Spiritus sancti festivissima societas, communio sanctorum omnium, summæ deliciæ, fructio veri. Tu modò purga oculos, purga aures, purga palatum, & incipiet tibi dulcescere Christus. Quo verè gustato, etiam si Milesii, Sybaritæ, Aſori, Epicurei: breviter universi voluptatum architecti, omnes suas illecebras in unum conferant, præ uuo illo nausea videbuntur.

Non id protinus dulce est, quod sapit, sed quid sano sapit. Si febrienti aqua vinum sapit, nemo istud voluptatem nominat, sed morbum. Erras si non credis piis hominibus, longè jucundiores esse suas lachrymas, quam impiis risus, cachinnos, jocosq; suos: non his dulcius esse jejunium, quàm illis attagines, phasides aves, perdice, acipenseris, aut rhombos suos: horum frugales mensulas, olusculis, & leguminibus Pythagoricis instructas, non longè lautiores esse, quàm istorum sumptuosa fastidia. Deniq; vera
voluptas

voluptas est, amore Christi falsis deliciis non sollicitari.

Jam amoris & odii vocabulis, vide quam mundus abutatur. Cum adolescens insanus puellam deperit, id vulgus amorem appellat, cum nullum verius sit odium. Verus amor vel suo dispendio, commodis alienis consulere cupit, ille quo nisi ad suam voluptatem spectat? Igitur non illam, sed semetipsum amat, quanquam ne se quidem amat: Nemo enim alium amare potest, nisi se prius amarit, sed recte: nemo ququam odisse potest, nisi se prius oderit; verum bene amare, nonnunquam bene odisse est, & recte odisse, amasse est. Ergo qui obtantillum commodum (ut putat) suum, puellæ blanditiis, & muneribus, tendit insidias, ut illi quod habet optimum eripiat, integritatem, pudorem, simplicitatem, bonam mentem, famam, utrum hic odisse, an amare tibi videtur? Profectò nulum hoc odio odium atrocius.

Cum inepti parentes liberorum vitiis indulgent, vulgò ajunt, quam tenerè hi suos amant filios? Ino quam crudeliter oderunt, qui dum suis morem gerunt affectibus, liberorum salutem habent neglectul. Quid aliud nobis precatur hostis invidentissimus diabolus, quam ut hic impunè peccantes, in æternum incurramus supplicium? Lenem magistratum, & misericordem principem vocant, qui sceleribus quibusdam, vel connivet, vel etiam faveat, ut hoc peccent

cent licentius, quò impunitius. At quid aliud minatur per Prophetam Dominus iis, quos sua misericordia putat indignos? Et non visitabo, inquit, super filias vestras, quando fornicantur, & super nurus vestras, quando adulterantur. David verò quid promisit? Visitabo, inquit, in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Vides ut in CHRISTO novetur omnia, & rerum vocabula permutentur: qui seipsum malè amat, is capitaliter odit: qui in sese malè misericors est, is crudelissimè sævit: bene curare, negligere est: bene lædere, prodesse est: bene perdere, servare est. Ipse tibi curæ eris, si carnis desideria contempseris: si benè sævieris in vitia, hominem beneficio juveris: si peccatorem occideris, hominem servaveris: si perderis quod fecit homo, restitueris quod fecit Deus.

Age verò jam potentiam & imbecillitatem, fortitudinem & ignaviam, quid esse putat error popularis? Nonne potentem nominant eū, qui quem velit, facilè queat lædere? Quanquā odiosa nimium potentia est, nocere posse, id quod est istis cum cantharidibus & scorpiis, atq; ipso adeò diabolo commune, videlicet dare malum. Solus Deus verè potens est, qui nocere nec potest, si velit, nec vult, si possit: quippe cuius natura est benefacere. Sed potens iste quomodo tandem lædet hominem? Eripiet pecuniam.

L

pulsa-

pulsabit corpus, adimet vitam? Si pio hominī id facit, beneficium pro maleficio dedit: sin improbo, hic occasionem quidem administravit, sed ille ipse sibi nocuit, nemo enim nisi à seipso læditur. Nemo alium parat lædere, nisi longè gravius ipse sese lædat prius. Damnum pecuniæ mihi dare paras, jam tu charitate amissa, damnum gravissimum tibi ipsi dedisti. Non potes mihi vulnus infligere, quin ipse prius vulnus multò atrocius acceperis. Non adimes mihi vitam corporis, nisi tute tibi prius animam jugularis. At Paulus ad inferendam injuriam imbecillis, ad ferendum validissimus, nonne gloriatur sese in Christo posse omnia?

Fortem & animosum vulgò nominant eum, qui ferox & impotentis animi, ad quantumvis levem injuriam effervesceat iracundia, & convitium convitio, maleficio maleficio retaliat. Contra qui acceptam injuriam mussitat ac dissimulat, hunc ignavum, pusillanimum, instrenuū appellant. Imò quid alienius à magnitudine animi, quàm verbulo dimoveri à statu mentis, & adeò alienam stultitiam non posse contemnere, ut hominem te non putes esse, nisi maleficium maleficio superaris? At quantò fortius, animo excelso & amplo, nullam injuriam non posse negligere, insuper & pro maleficio beneficium reddere? Non ego fortem dixerim, qui in hostem audeat, qui mœnia superet, qui vita contempta, omnibus periculis objiciat caput.

id quod

id quod est penè gladiatoribus omnibus commune. At animum, qui possit vincere, qui ex animo benè velle malè volentibus, benè mereri de malè merentibus, benè precari malè precantibus: huic denique debetur cognomen fortis atq; magnanimi.

Excutiamus & illud quid mundus gloriam, ignominiam, ac pudorem nominet. Laudaris? Ob quid? & à quibus? Si ob turpia, & à turpibus, ista verò falsa est gloria, & vera ignominia. Vituperaris, rideris: qua gratia, & à quibus? Ob pietatem, ob innocentiam, utique à malis: non ista est ignominia, sed nulla verior gloria. Esto sanè, vel universus mundus explodat, exsibiletq; , non potest non esse gloriosum, quod approbat Christus. Et si quicquid est mortaliu m, applaudat atq; acclamet: Euge euge, non potest non esse pudendum, quod Deo displicet.

Prudentiam vulgò vocant rem parare strenuè, partam probè constabilire, & porrò in posterum prospicere, sic enim passim, & seriò loquentes audimus, frugi homo est, cautus, cordatus, consultus, providus de iis qui brevi rem faciunt lautiozem. Hoc mundus, qui & mendax est ipse, & pater ejus: at quid dicit veritas? Stulte (inquit) hac nocte repetent à te animam tuam. Expleverat horrea messibus, instruxerat com meatu omnes apothecas, abundè multum pecuniæ domi condiderat, nihil restare putabat, non (quod ferè faciunt) ut congestis opibus, inops

cuslos incubaret, quemadmodum draconem vellus aureum servasse Poëtae fabulantur, sed uti partis frueretur, & tamen hunc stultum appellat Evangelium. Quid enim stultius, quid vecordius, quàm umbris inhiantem, res veras amittere, id quod solemus in cane illo Æsopico ridere: & in Christianorum moribus non magis ridendum est, vel flendum potius.

Incalidus mercator habeatur quem comicum ipud fugerit: Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum: qui præsens lucellum admittat, quòd non ignoret ingens dispendium consecuturum. Quanto inconsultius, huic umbraticæ vitæ omnibus horis nutanti, tanta sollicitudine prospicere, quod tamen fuerat supeditandum à Deo: & in futuram vitam nihil consulere, quam semper calamitosissimam exigamus oportet, nisi fuerit ingenti cura prospectum.

Alium errorem accipe: Solertem & rerum peritum vocant, qui rumusculos omnes captans, novit toto quid fiat in orbe: quæ fortuna mercatum, quid Britannorum tyrannus moliatur, quid novatum Romæ, quid ortum in Galliis, quomodo Dacæ victitent & Scythæ: quid consultant Principes: breviter, qui omni de negotio, apud omne genus hominum garrire calleat, eum ajunt sapere. Quid autem incogitantius, quid inscitius, quàm quæ procul fiant, & ad te nihil attinent, ea vestigare, quæ verò in tuo pe-
ctore

ctore gerantur, & vel sola ad te pertinent, de his ne cogitare quidem. Narras mihi tumultus Britannicos, narra magis quid in tuo pectore tumultuentur, ira, invidia, libido, ambitio: quàm propè jam istæ sub jugum missæ sint: quæ spes victoriæ: quanta belli pars profligata: quam instructa ratio. In his si vigilans, si auritus pariter & oculatus, si sagax, si circumspectus fueris, solertem te pronuntiabo. Atq; illud quod in vos mundus solet jaccare, in ipsum retorquebo: Ne quicquam sapit, qui sibi nihil sapit.

Ad hunc modum si omnes mortalium curas, gaudia, spes, metus, studia, sententias excusseris, invenies plena erroris omnia: dum bonum dicunt malum, & malum bonum, dum dulce faciunt amarum, amarum dulce, lucem faciunt tenebras, & tenebras lucem. Et hæc quidè hominum multò maxima turba est, verum oportet hos simul, & contemnere, ne similis illorum esse velis, & miserescere, ut eos tui similes fieri cupiās, atq; (ut Augustini verbis utar) tum flere convenit irridendos, tum irridere flendos. Noli in malis conformari huic sæculo, sed reformare in novitate sensus tui, ut probes non quæ mirentur homines, sed quæ sit voluntas Dei bona, & bene placens, & perfecta.

Periculo proximus es, planeq; labescis, si circumspectare cœperis, quid agant plerique, si captare quid sentiant. Tu vitæ ac lucis filius, sepeliant sine mortui mortuos suos, cæci cæcorum

duces simul in foveam abeant. Cave quoquam ab exemplari tuo Christo, cordis oculos dimoveas: non errabis, veritatis ductum sequens: non impinges in tenebris, post lumen ambulans. Hoc prælucente, si fucata bona à veris, si vera mala à falsis secreveris, horrebis, non imitaberis cecitatem multitudinis, ad inanissima rerum ludibria vicibus quibusdam affectionum, iræ, invidiæ, amoris, odii, spei, metûs, gaudii, doloris quovis Euripo inquietius æstuantis. Braggiani, Cynici, Stoici, mordicus sua dogmata tueri solent, & reclamante mundo explodentibus, exsibilantibus omnibus: tamen urgent pertinaces, quod sibi semel persuaserunt. Aude & tu sectæ tuæ decreta penitus in animo figere, aude securus ac totus in authoris tui sententiam pedibus discedere.

Opiniones Christiano dignissima.

HÆC semper apud te constant veri Christianismi paradoxa. Uti ne quis Christianus se sibi natum esse putet, neque sibi velit vivere, sed quicquid habet, aut est, id omne non sibi tribuat, sed Deo authori ferat acceptum: omnia sua bona omnibus existimet esse communia. Proprietatem Christiana charitas non novit. Pios amet in Christo, impios propter Christum, qui nos adhuc inimicos sic dilexit prior, ut se totum nobis redimendis impenderit: illos complectatur, quòd boni sint, hos nihilominus, ut bonos reddat. Neminem prorsus hominem ode-

git,

rit, non utique magis, quam fidelis medicus
odit ægrotum. Vitiis tantum sit inimicus. Quò
gravior est morbus, cò maiorem curam adhibe-
bit pura charitas. Adulter est, sacrilegus est,
Turca est: Excretur adulterum, non hominẽ:
sacrilegum aspernetur, non hominem: Turcam
occidat, non hominem. Det operam, ut impius
pereat, quem ipse se fecit, sed ut servetur homo
quem fecit Deus. Omnibus ex animo bene velit,
bene precetur, bene faciat: neq; noceat comme-
ritis, & prosit immerentibus, omnium commo-
dis perinde, ut suis adgratuletur: omnibus in-
commodis, non secus quàm suis, indoleat. Ni-
mirum hoc est quod jubet Apostolus, Flere cum
flentibus, gaudere cum gaudentibus. Imò gra-
vius alienum malum ferat, quam suum. De fra-
terno bono lætior sit, quam de proprio.

Non est Christiani sic cogitare: Quid mihi
rei cum isto? Albus aterve sit nescio, ignotus
est, alienus est, nihil unquam bene de me meri-
tus est: læsit aliquando, nunquam profuit. Ni-
hil horum, Tantum memineris, quo merito ti-
bi quæ præstiterit Christus, qui suam in te bene-
ficentiam, non in se, sed in proximo voluit reta-
liari. Tantum vide, quibus egeat ille, & quid
tu possis. Tantum hoc cogita, Frater est in do-
mino, cohæres in Christo, ejusdem corporis
membrum, eodem redemptus sanguine, fidei
communis socius, ad eandem gratiam, & felici-
tatem futuræ vitæ vocatus: Quemadmodum

dixit Apostolus, unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae, unus dominus, & una fides, unum baptisma, unus Deus, & Pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Alienus esse qui potest, quo cum tibi tam multiplex intercedit unitatis copula? Apud gentiles momenti non nihil adferant, vel ad benevolentiam, vel ad malevolentiam illae rhetorum circumstantiae: Conciuis est, affinis est, cognatus est: aut contra, familiaris, amicus paternus, benemeritus, gratus, honesto loco natus, opulentus, aut secus; In Christo aut nihil sunt, aut juxta Paulum, unum & idem sunt haec omnia. Hoc unum tibi obversetur ob oculos, & satis sit: Caro mea est, frater est in Christo: quod in membrum confertur, nonne in universum corpus redundat, atque inde ut caput? Omnes sumus invicem membra: membra cohaerentia constituunt corpus: corporis caput Jesus Christus, Christi caput Deus: tibi fit, singulis fit, Christo fit, Deo, quicquid unicuique membro fit seu bene, seu male: haec omnia unum sunt, Deus, Christus, corpus & membra. Non recte inter Christianos locum habet illud: Pares cum paribus: & illud: Dissimilitudo mater odii: quorsum enim dissentionum vocabula, ubi tanta est unitas? Non sapit Christianismum, quod vulgo aulicus oppidano, rusticus urbano, patricius plebejo, magistratus privato, dives pauperi, clarus obscuro, potens imbe-

imbecilli, Italus Germano, Gallus Britanno, Britannus Scoto, Grammaticus Theologo, Grammatico Dialecticus, Jurisperito Medicus, Doctus idiotæ, Eloquentes infacundo, Coelebs marito, Juvenis seni, Clericus prophano, & ne omnia discrimina referam, nugatoria in re, dissimilis dissimili est iniquior.

Ubi charitas, quæ & hostem diligit, quando cognomen commutatum, quando color vestis nonnihil diversus, quando cingulus, aut calceus, & similia deliramenta hominum, metibi faciunt invisum? Quin potius pueriles istas nugas mittimus, & illud quod ad rem pertinet præ oculis habere consuevimus, quod multis locis inculcat Paulus: Omnes nos in Christo capite, unius esse corporis membra, eodem animata spiritu, si tamen in illo vivimus, ut neq; felicioribus membris invidemus, & imbecilioribus libenter subveniamus, ut intelligamus nos ipsos accepisse beneficium, cum beneficium præstitimus proximo: nos læsos, cum nocitum est fratri. Neq; quisquam propriè sibi studeat, sed pro sua virili quisq; quod accepit à Deo, in commune conferat, ut illò refluant omnia, unde fluxerunt, puta à capite.

Hoc videlicet est quod Paulus scribit Corinthiis: Sicut enim, inquiens, corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita & Christus. Etenim in uno spiritu omnes
nos

nos in unum corpus baptizati sumus: sive Judæi,
 sive Gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes in
 uno spiritu potati sumus. Nam & corpus non
 est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes,
 quoniam non sum manus, non sum de corpore,
 num ideo non est de corpore? Et si dixerit auris,
 non sum oculus, non sum de corpore, num ideo
 non est de corpore? Si totum corpus oculus, ubi
 auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc
 autem posuit Deus membra unumquodque eo-
 rum in corpore sicut voluit. Quod si essent om-
 nia unum membrum, ubi corpus? Nunc
 autem multa quidem membra, unum autem
 corpus. Non potest autem dicere oculus manui,
 Opera tua non indigeo. aut iterum caput pedibus
 non estis necessarii. Sed multo magis, quæ viden-
 tur membra corporis infirmiora esse, necessariora
 sunt. Et quæ putamus ignobilia esse mem-
 bra corporis, his honorem abundantiorē cir-
 cundamus. Et quæ inhonesta sunt nostra, abun-
 dantiorē honestatem habent. Honestæ autem
 nostra nullius egent. Sed Deus temperavit cor-
 pus, ei cui decrat, abundantiorē tribuendo
 honorem, ut non sit schisma in corpore, sed in
 idipsum, pro invicem sollicita sint membra. Vos
 autem estis corpus Christi, & membra de mem-
 bro.

Consimilia scribit Romanis: Sicut enim inquit
 in uno corpore multa membra habemus, omnia
 autem membra non eundem actum habent, ita
 multi

MILITIS CHRISTI:

49

multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes. Rursum ad Ephesios: Veritatem autem, inquit, facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum, per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit, in ædificationem suam in charitate. Et alibi jubet invicem alios aliorum onera gestare, quoniam sumus invicem membra.

Vide igitur num ad hoc corpus pertineant, quos passim audis ad hunc modum loquentes: Mea res mihi hæreditate obvenit, jure, non fraude possideo: cur ea non meo arbitratu utar, atque abutar? Cur iis dem inde quicquam, quibus nihil debeo? Profundo, perdo, meum est quod perit, aliorum nihil interest. Membrum tuum ringitur inedia, & tu ructas perdicum carnes. Frater nudus horret, tibi tantum vestium tineis & carie vitatur. Tibi mille aureos unius noctis alea perdidit, dum interim misera quæpiam puella, adigente egestate, pudicitiam suam prostituit, & periclitatur anima, pro qua Christus impendit animam suam. Tu dicis, quid mea? Quod meum est, pro meo arbitrio tracto. Et postea isto cum animo tibi videris Christianus, qui ne homo quidem sis? Audis in cœtu multorum lædi famam hujus atque illius, tu taces, aut fortè arrides
obire.

obtrectanti. Confutassem, inquit, si quid ad me pertinuissent, quæ dicebantur: at nihil mihi cum illo qui lædebatur. Ergo nihil tibi cum corpore, si nihil cum membro. Ne cum capite quidem aliquid, si nihil cum corpore.

Vim vi, inquam, jus est repellere. Nihil moror, quid leges imperatoriae permittant, hoc demiror, unde istæ voces in mores Christianorum pervenerint. Nocui, sed laceffit. Malui dare malum quam in me admittere. Esto, non puniant leges humanæ, quod indulserunt: At quid facturum est Christus imperator tuus, si suæ legi fraudem feceris, quæ extat apud Mattheum: Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo. Diligite inimicos vestros, & bene facite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in coelis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Respondes, non mihi ista dixit: dixit Apostolis, dixit perfectis. Nonne audisti, ut filii Patris vestri sitis? Si filius Dei non cupis esse, nihil ad te pertinet lex. Quanquam ne bonus quidem est, qui perfectus esse non.

Accipe & illud; Si mercedem non desideras,
nihil

nihil ad te mandatum: Sequitur anim: Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? quasi dicat nullam: neq; enim istud facere virtus est, sed non facere scelus est: neutri debetur quicquam, ubi par relatum est pari. Audi Paulum magnum Christianarum legum, & consultum, & interpretem: Benedicite persecuentibus vos, benedicite, & nolite maledicere: nulli malum pro malo reddentes: si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: Si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Quid igitur futurum est, inquis, si procacitatem alienam mea lenitate aluero, & veterem ferendo injuriam, invitato novam? Si potes malum sine tuo malo vel effugere, vel depellere, nemo te vetat facere. Sin minus, cave dixeris, facere satius est quam pati: Si potes emenda, vel beneficiis obruens, vel mansuetudine vincens: sin aliter, præstat alterum perire, quam utrumque, præstat te patientiæ lucro dimittere, quam mutua talione mali, malos ambos fieri. Ergo Christianum decretum sit, cum omnibus amore, mansuetudine, beneficio certare. Contentione, odio, obrectatione, contumelia, injuria,
M vel in-

vel infimis etiam libenter cedere.

Sed indignus est, cui benefiat, cui concedatur. At dignum te ut facias, dignus Christus, ad cuius gratiam fit. Neq; lædere quenquam volo, ajunt, neq; lædi me patiar. Imò tu læsus ex animo remitte noxam, cavens ne quid sit, quod quisquam tibi remittat. Tam observans esto in vitanda culpa tua, quam facilis ad remittendam alienam. Quo major es, hoc te magis magisq; submittas, ut omnibus in charitate inservias. Si claro genere es, non obscurabunt, sed decorabunt nobilitatem generis mores Christo digni. Si doctus es, hoc modestius imperitorum inscientiam feras & emendes. Hoc fratri plus debes, quo plus tibi creditum est. Dives es, memineris dispensatorem esse te, non dominum, ac sollicitus vide, quomodo rem communem tractes. Lex te punit, si quid alieni sustuleris: non punit, si tuum fratre egente subtraxeris: utrumque puniet Christus.

Si magistratus es, ne te faciat honor ferociorem, sed onus sollicitiorem. Non gero, inquis, munus Ecclesiasticum, non sum Pastor aut Episcopus. Demus istud. At num etiam Christianus non es? ipse videris cujas sis? si Ecclesiasticus non es, Adeo Christus in contemptum venit mundo, ut pulchrum existiment & regium, nihil cum eo habere commertii, hoc quemque contemptiorem esse, quò fuerit illi copulatio. An non audis quotidie ab iratis laicis, atrocis
conyb

convitii loco nobis in os jaci, Pastoris & Sacerdotis vocabula? Idque prorsus non alio animo ac voce, quam si incestum aut sacrilegium exprobrarent. Equidem demiror, cur non etiam baptismum objiciant, cur non etiam cum Saracenis Christi cognomen probri vice impingant. Si malum Pastorem, aut indignum Sacerdotem dicerent, ferendi erant, quippe qui mores hominis notarent, non virtutis professionem contemnerent. Sed qui sibi stupra virginum, res bello raptas, pecuniam alea vel partam, vel perditam, & id genus plurima facinora gloriæ ducunt, in alium verò nihil habent contemptius, aut probrosius, aut magis pudendum, quod obiectent, quam Sacerdotis vocabulum, nimirum obscurum non est, quid de Christo sentiant isti solo nomine Christiani.

Non est alius Episcoporum, alius magistratuum civilium dominus: ejusdem vices gerunt utriq;: Eidem utriq; reddenda erit ratio. Si alio quam ad illum respicis, vel suscipiens magistratum, vel gerens, nihili refert si te mundus nō vocat Simoniacum, ille certe ut Simoniacum puniet. Si publicum munus ambis, non ut prodis in commune, sed ut privatim rei tuæ consulas, ut ulciscaris quibus malè vis, magistratus tuus latrocinium est apud Deum. Insequeris prædones, non uti suum recipiat, qui spoliatus est, sed ne non sit apud te, quod apud prædones est. Quantulum quæso inter te & illos interest? nisi forte quòd illi

M 2

quidem

quidem mercatorum, tu prædonum es prædo.

In summa, nisi hoc animo geris magistratum, ut paratus sis, non dicam rei, sed & capitis jactura, quod est justum, tueri, non approbabit Christus administrationem tuam. Addam & illud ex Platonis sententia, neminem esse magistratu dignum, qui libenter gerit magistratuū. Si princeps es, cave ne te incantent maleficæ illæ assentatorū voces: Dominus es, supra leges, liber es: omnia tibi justa, omnia honesta: tibi licet, quicquid libet: nihil ad te, quæ vulgo dicuntur à sacerdotibus. Imo & tu quod res est, existima, unū omnium esse Dominū Christum Jesum, cujus te quā simillimū esse oportet, quippe cujus vices geris. Hujus disciplina nulli præstanda exactius, quam tibi, à quo severius rationem exacturus, quam ab aliis. Non protinus jus esse putato, quod vis, sed id tantum velis, quod jus est. Quod ulli mortalium turpe futurum erat, id ne tibi quidem putaris honestum. Imo ne illa quidem tibi permitte, quæ vulgo solent condonari. Quod in aliis delictum, in te flagitium fore puta.

Honorem, admirationem, dignitatem, gratiam, auctoritatem, non opes tibi concilient plebeis majores, sed mores emereantur, popularibus meliores. Non ea discat in te mirari vulgus, quibus illa ipsa facinora invitantur, in quæ tu quotidie animadvertis. Tolle admirationem divitiarum, ubi fures, peculatores. sacrilegi, prædones? Tolle admirationem voluptatum, ubi
gapto.

raptores, atq; adulteri? Quoties splendidior apud tuos videri vis, ne stultorum oculis opes tuas explices: cum felicior, ne luxum & voluptates ostentes. In te primum discant ista contemnere, discant suspicere virtutem, iu precio habere frugalitatem, applaudere temperantiæ, honorem habere modestiæ. Ne quid eorum tuis in moribus appareat, quæ tui fasces in populi moribus puniunt. Optimè recideris maleficia, si materiam maleficiorum, divitias & voluptates in te non viderint magni fieri. Ne quem vel media de plebe præ te contempseris. Commune ex æquo præcium est, quo utriq; estis redempti.

A contemptu te, non strepitus ambitionis, non ferocitas, non arma atq; satellites vendicent, sed vitæ integritas, severitas, ac mores ab omnibus populi vitiis incorrupti. Nihil prohibet, in obcundo principatu summum tenere locum, & in charitate nullum discernere locum. Hoc principatum esse puta, non opibus præcedere, sed quam plurimum omnibus prodesse. Non ea quæ publica sunt, in tuum commodum verte, sed quæ tua sunt, teq; ipsum totum, ad publicam utilitatem effunde. Multa sibi debet populus, at tu illi debes omnia. Ambitiosa nomina, invicti, sacrosancti, majestatis, etsi coguntur ferre aures, animus certè non agnoscat, sed hæc omnia in Christum, cui soli competunt, referas,

Lææ majestatis crimen, quod alii Tragica voce effecerunt, apud te levissimum sit. Majesta-

tem Principis is verè lædit, qui Principis nomine contra jus, crudeliter, violentè, flagitiosè quid facit, nullius injuria te minus moveat, quam quæ privatim ad te pertinet. Publicam personam esse te memineris, nec oportere nisi de publico cogitare. Si cordatus es, reputa tecum, non quantus sis, sed quantum onus humeris sustineas. Et quò majore in periculo versaris, hoc minus indulge tibi, non à majoribus tuis, aut assentatoribus formam administrandi imperii, sed à Christo petens.

Quid absurdius, quam Principem Christianum, Hannibalem, Alexandrum Magnum, Cæsarem, aut Pompejum sibi proponere? in quibus ipsis cum quasdam virtutes nequeat assequi, ea potissimum imitabitur, quæ sola erant fugienda. Non protinus in exemplum trahatur si quid approbantibus Historicis fecit Cæsar, sed si quod fecit, non abhorret à doctrina Domini nostri, aut si est ejusmodi, ut quanquam imitandum non est, ad virtutis tamen studium possit accendere. Ne totum quidem imperium tanti sit, ut prudens velis à recto deflectere: exue potius illud, quam exuas Christum. Ne dubita, habet ille quod tibi referat pro contempto imperio, longè melius imperio.

Nihil tam decorum, tam magnificum, tam gloriosum Regibus, quàm ad summi Regis Jesu similitudinem quam proxime accedere, qui ut erat maximus, ita & optimus erat. Sed quod ma-
ximus

ximus esset, id in terris dissimulavit: quod optimus, id nos sentire maluit, quia hoc nos maluit imitari. Negavit regnum suum de hoc mundo esse, cum esset coeli terræq; Dominus. Sed Principes Gentium dominantur eis, Christianus non exercet potestatem in suos, sed charitatem, & qui maximus est, omnium ministrum se cogitet esse, non dominum. Quo magis admiror, potestatis & dominii ambitiosa vocabula, ad ipsos usq; Episcopos inuenta fuisse: nec pudere Theologos, non minus indoctè quam ambitiosè magistros nostros vulgo appallitari, cum utrumq; Christus interdixerit suis, ne vel dominos, vel magistros vocari se sinerent: unum enim essetū magistrum, tum dominum, qui & caput omniū nostrum Christus Jesus. Apostolus, Pastor, Episcopus, officii sunt vocabula, non dominatus.

Sed Quid ego mare illud vulgare errorum ingredior? Ad quodcunq; hominum genus se converterit, multa ubiq; videbit, homo verè spiritualis, quæ rideat, plura quæ fleat, plurimas opiniones deprehendet depravatissimas, & à Christi doctrina longè latèq; dissidentes, quarum bona pars inde proficiscitur, quòd etiā in Christianismo mundum quendam induximus. Et quòd apud veteres Theologos de mundo legitur, hoc parum eruditi, ad eos referunt, qui Ecclesiastici non sunt. Mundus in Evangelio, apud Apostolos, apud Augustinum, Ambrosium, dicuntur increduli, à fide alieni, crucis

Christi inimici, blasphemi in Deum. Qui huiusmodi sunt, solliciti sunt de crastino, quippe qui diffidunt de Christo, pro opibus, pro imperio, pro voluptatibus digladiantur, utpote qui sensibilibus rerum præstigiis occæcati, falsa bona pro veris amplectuntur. Hic enim mundus Christum verum lumen non cognovit. Hic totus in malo positus, se amat, sibi vivit, sibi studet: non enim induit Christum, qui vera charitas est. Ab hoc semovit Christus, non solum Apostolos, sed omnes quos se dignos iudicavit.

Quo tandem igitur modo hunc semper in literis damnatum mundum, cum Christianismo miscemus? Et mundi inani vocabulo, nostris vitiis blandimur? Augent hanc pestem plerique doctores, adulterantes verbum Dei, ut ait Paulus, & ad temporum mores scripturam divinam trahentes, cum magis conveniat mores ad scripturarum regulam emendari. Nullum autem exitiusius assentandi genus, quam cum verbis Evangelicis, aut propheticis, animi morbis blandimur, non medemur. Audit Princeps: Omnis potestas à Deo, protinus surgunt cristæ: cur magis tumidum te reddidit scriptura, quàm sollicitum? Cogitas quod Deus tradidit tibi gerendum imperium, & non cogitas quod idem gesti imperii exigit rationem? Audit avarus, interdicitum Christianis, ne binas habeant tunicas, interpretatur Theologus, alteram tunicam esse quicquid necessitati naturæ superfit, & quod ad morbum

morbum cupiditatis pertineat. Bene habet, inquit Crassus illé, mihi adhuc plurima desunt, Audit animalis, & à charitate frigidus, hunc esse charitatis ordinem, ut tuam pecuniam alienæ, tuam vitam alienæ, tuam famam alienæ anteponas. Non dabo, inquit, igitur, ne fortè mihi ipsi desit. Non tuebor illius famam, ne quid maculæ meæ aspergatur famæ. Fratrem in periculo deferam, ne veniam & ipse in periculum: breviter mihi vivam totus, ne quid ullius nomine ad me perveniat incommodi.

Didicimus & à sanctis viris, si quid non imitandum fecerunt, id solum in vitæ exemplum trahere. Adulteri & sangvinarii David exemplo sibi blandiuntur: qui sacculis inhiant, divitem Abraham nobis obijciunt. Principes, quibus pro ludo est passim vitiare virgines, Solomonis reginas, & concubinas nobis annumerant. Quorum Deus venter est, Noë ebrietatem prætexunt. Incesti Loth concubitus prætendunt suæ turpitudini. Cur in istos à Christo declinamus oculos? Audeo dicere ne in Prophetis quidem, aut Apostolis imitandum Christianis, si quid à Christi doctrina divaricetur. Quod si sanctos peccatores libet imitari, non reclamo, modo totos imitentur. Secutus es David apulterantem, magis sequere poenitentem. Expressisti Magdalenam peccatricem, exprime & amantem mulum, exprime lachrymantem, exprime ad pedes Jesu se abjicientem. Persecutus es Ecclesiam Dei cum

Paulo.

Paulo, pejerasti cum Petro, fac & cervicem porrigas pro pietate cum Paulo, crucem ne reformides cum Petro.

Ideo patitur Deus & magnos viros in quædam vitia labi, ne nos lapsi desperemus, sed ita, si quemadmodum socii fuimus errantium, ita simus & emendantium errata. Nunc illud ipsum quod imitandum non erat, exaggeramus, & quædam rectè ab illis facta depravamus: aranearum instar, tantum si quid inest veneni, exsurgentes, aut salutare etiam succum nobis vertentes in venenum. Quid tibi cum divite Abraham, cui numisma numen est? Quòd ille proventu foeturae Deo rem illius fortunante, ditatus est, idq; in lege carnali: ideone tibi Christiano licet per fas, nefasq; undecunq; Croesi opes congregere, quas vel malè profundas, vel pejus domi defodias? Ille divitiis spontè affluentibus, quàm non adjecerit animum, vel hoc argumento sit, quod statim ad jubentis Dei vocem, filium unicum mactandum produxit. Quam credis contempsisse boum armenta, qui contempsit & filium? Tu verò nihil aliud somnians, quàm quæstum, nihil admirans, nisi pecuniam, paratus simul, atq; inciderit exigui lucelli spes, vel fratrem fallere, vel Christum negligere, simile quiddam tibi putas esse cum Abraham.

Simplices puellæ filiaë Loth, cum conspicerent omnem quaquaversum regionem incendio conflagrare, hoc universum mundum arbitrantes,

trantes, quòd oculis patebat, neq; ullum jam usquam mortalium ex tam vasto incendio superstitem esse præter sese, non turpi, sed pio consilio, patris concubitus suffuratae sunt, ne videlicet nullæ generis humani reliquiae superessent, præsertim cum adhuc vigeret divinum præceptum: Crescite & multiplicamini. Et audebis tuas prodigiosas libidines, cum harum puellarum facto conferre? Imò & conjugium tuum harum incestui non dubitem posthabere, siquidem in matrimonio non proli servis, sed tuæ libidini.

David tot egregiis pietatis exemplis editis, semel incidit in adulterium, objecta oportunitate, non captata: an ob hoc protinus tibi licebit impune, totam ætatem per alienos thalamos volutari? Petrus semel metu mortis abnegavit Christum, pro quo postea fuerat moriturus, num ideo tibi quavis de causa pejerare fas erit? Paulus non affectu peccavit, sed errore lapsus est: admonitus, statim resipuit. Tu prudens, sciens, videns, in malis consenescis, & Pauli exemplo, tibi ipsi caput demulces? Matthæus verbo tantum jussus, nihil contatus, semel totum exiit telonium. Te pecuniis addictum, non tot sanctorum exempla, non toties audita Euangelia, non tot conciones avellunt. Dicunt mihi Episcopi: Divus Augustinus duas amicas habuisse legitur: verum ille Ethnicus, nos in Christianismo educati: ille adolescens, nos cani. Egregia collatio,

collatio, quoniam ille juvenis Ethnicus, ne matrimonii pedicis irretiretur, unam mulierculam uxoris loco habuit, & non uxori, fidem tamen conjugii præstitit, ideo nobis Christianis, senibus, sacerdotibus, episcopis, minus fœdum erit, per omnia libidinum volutabra conspurcari?

Actum est de moribus, posteaquam vitia, virtutum nominibus donavimus, & ad tuendum mala nostra argutiores, quam ad emendandum diligentiores esse cœpimus: maximè si pravas opiniones nostras, falso patrocinio divinarum literarum alere ac fulcire condidicerimus. Tu igitur frater suavissime, in totum contempto vulgo, cum suis & opinionibus, & factis, syncerè ac totus Christianam sectam arripe, quicquid in hac vita, vel horrendum, vel appetendum objicitur sensibus, id omne pietatis amore ex æquo negliges: unus Christus tibi satis sit, unicus author, & rectè sentiendi, & beatè vivendi. Et hanc quidem meram stultitiam amentiamq; mundus existimat, sed per hanc placuit Deo salvos facere credentes. Feliciter desipit, qui sapit in Christo: miserè desipit, qui Christum non sapit.

Verum heustu, quemadmodum te volo fortiter à vulgo dissentire, ita nolo Cynicum quiddam referentem, passim aliorum sententiis, aut factis oblatrare, superciliosè damnare, odiosè obstrepere omnibus, rabiosè declamitare in vitam cujuslibet, ne duo simul mala tibi consciscas:

scas: alterum, ut in omnium modum ab eas: alterum, ut invisus, nequeas quidem ulli prodesse. Eslo & tu omnibus omnia, ut omnes Christo lucrifacias, quoad licet, non offensa pietate. Foris omnibus temet accomoda, ut intus quidem immotum sedeat propositum. Foris autem, comitas, affabilitas, facilitas, commoditas alliciat fratrem, quem blandè convenit invitari ad Christum, non asperitate deterreri. Denique quod sentis, non tam sævis intonandum verbis, quam moribus exprimendum. Neq; rursus sic indulgendum infirmitati vulgi, ut veritatem in loco fortiter tueri non audeas. Humanitate emendandi sunt homines, non decipiendi.

C A N O N VII.

Porrò si per infantiam & imbecillitatem animi nostri, nondum ad ista spiritualia licet it aspirare, nihilo tamen segnins danda erit opera, ut saltem in proximis consistamus. Alioquin ver a compenditariaq; ad felicitatem via est, si semel totam mentem ita ad coelestium rerum admirationē converterimus, ut veluti corpus umbrā, ita amor Christi, amor æternorū & honestorum, natura secū adducat, fastidiū caducorū, & odiū turpiū. Vtrumque enim necessariò consequitur alterum, & alterum cum altero vel crescit, vel decrescit. Quantum profeceris in amore Christi, tantum oderis mundum: quo magis miraberis invisibilia, hoc magis vilescant res fluxæ ac momentaneæ. Oportet igitur, quod in

literis suadet Fabius, idem & in virtutis facere disciplina, ut statim ad optima nitamur.

Quod tamen si nostro vitio non continget, proximum est ut vel humana quadam prudentia à magnis vitiis abstineamus, nosq; ipsos (quoad fieri potest) integros divinæ beneficentiæ servemus. Nam ut saluti propius est, corpus exhaustum quidem illud & inane, verū noxiis humoribus liberū: Ita mens capacior est divini muneris, nondum gravibus culpis inquinata, tametsi vera virtute adhuc vacat. Si imbecilliores sumus, quàm ut Apostolos, ut martyres, ut virgines imitemur, saltē ne committamus, ut Ethnici nos in hoc stadio videantur præcurrere. Quorum plerique, cum neq; Deum noscent, quē vererentur, neq; inferos crederent, quos formidarent, tamen ipsam per se turpitudinem modis omnibus fugiendam esse homini censuerunt, adeo ut nonnulli maluerint, famæ, rei, vitæ deniq; jacturam facere, quam ab honesto discedere. Si per se tale quiddam est peccatum, ut nullis commodis aut incommodis propositis sit admittendum, profectò Christianum hominē, si non Dei vel justitia deterret, vel dehortatur beneficentia, si non vel spes immortalitatis, vel æternæ poenæ metus revocat, sine ipsa quidem nativa peccati turpitudine retrahit, quæ potuit & Gentilium animos retrahere, saltem mille incommoda deterreant, quæ etiam in hac vita peccantem consequuntur, infamia, dispendium

rei,

rei, egestas, contemptus, & odium bonorum, anxietas animi, inquietudo, & ille multò miserimus conscientiae mentis cruciatus, quē etiā si nonnulli in praesentiarum non sentiunt, siue aetatis haebetudine obscurati, siue peccati volupate inebriati, tamen sentient posterius, & omninò tantò sentient infelicius, quantò serius. Quare juvenes potissimum sunt admonendi, ut hanc esse peccati naturam, malint tot authoribus credere, quàm infelici experientia in semetipsis discere: neq; prius vitam vitiis contaminent, quam planè quid sit vita, cognoverint. Si tibi vilis est Christus, cui tu tanti constas, saltem tua ipsius causa temperato à turpibus. Et quanquam vehementer periculosum est, hoc in statu, velut in trivio (quod ajunt) diutius commorari, tamen iis qui nondum queunt ad heroicam assurgere virtutem, non paulò praestabilius est in politica virtute consistere, quam in omne turpitudinis genus ire praecipites. Nō hic est felicitatis meta, sed hinc propior ad felicitatē gradus. Interim tamen semper orāndus Deus, ut nos ad meliora dignetur arripere.

C A N O N V I I I.

SI crebrius ac gravius ingruet in te tentationum procella, ne protinus tibi incipias displicere, quasi ob id Deo tuo vel curae vel cordi non sis. Immò potius gratias age, quòd ut futurū hæredem erudit, ut charissimum filiū flagellat, ut amicum explorat. Maximum est argumen-

tum, hominem à divina misericordia rejectum esse, cum nullis tentationibus incessitur. In mentem tibi veniat Paulus Apostolus, qui ad tertii cœli mysteria promeruit admitti, tamen ab angelo Satanz colaphizatus. Succurrat amicus Dei Job, Paulus, cumq; his innumerabiles alii, maximis de vitiis sollicitati. Si cum tantis viris, si cum tam multis tibi commune est quod pateris, quid est, cur animum dejicias? Magis enitere, ut cum illis vincas. Non destituet te Deus, & faciet etiam cum tentatione proventum, ut possis sustinere.

C A N O N IX.

Quod callidi solent Imperatores facere, ut in tranquillis etiam rebus, tamen excubias agant: idem tu quoq; semper enimum vigilantem, ac circumspectum ad futurum hostis assultum habeas: nunquam enim ille non citcuit, quærens quem devoret: quo paratior esse queas, ut irruentem statim fortiter recundas, exsibilesq; statim pestiferi serpentis caput conteras. Nusquam enim ille vincitur, vel facilius, vel perfectius. Proinde consultissimum est, patulos Babylonis, illico ut nati sunt, ad petram quæ Christus est, allidere priusquam grandescant.

C A N O N X.

Repellitur autem maximè tentator his modis, si vel vehementer averferis animo, statimq; in suggerentē velut exspuas, aut ardentè
ores,

ores, aut ad sanctam aliquam occupationem toto pectore te conferas, aut si vercis è sacris literis petitis, tentatori respondeas, quemadmodum supra admonuimus. Qua quidem in re non mediocriter profuerit adversus omne tentationis genus, certas quasdam sententias habere paratas, eas maximè, quibus aliquando senseris animum tuum vehementer commoveri.

C A N O N X I.

Pios homines duplex potissimum habet periculum: alterum ne in tentatione succumbant, alterum ne post victoriam, in consolatione & gaudio spirituali insolescant. Ut igitur tutus sis, nō solum à timore nocturno, verum etiā à daemonio meridiano, facito, ut cum hostis te ad turpia sollicitat, non tuam ipsius respicias imbecillitatem, sed tantum memineris te in Christo omnia posse, qui non Apostolis modo, sed & tibi, sed omnibus suis membris etiam infirmis dixit, Confidite, quia ego vici mundum. Rursum cum vel post superatum instigatorem, vel in pio quopiam opere senseris mētem tuam, intus arcana quadam voluptate perfundi, tum etiam atq; etiam caveas, ne quid inde tuis meritis arroges, sed totum gratitæ beneficentiæ Deferas acceptum. Teq; ipsum protinus verbis Pauli reprimas: Quid habes quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Itaq; adversus duplex hoc malum, duplex erit remediū, si & in conflictu. tuæ virtuti diffusus, ad

Christum caput tuum confugas, atq; in ejus unius benevolentia, spem omnem vincendi ponas, & in consolatione spirituali, statim gratias agas illi de suo beneficio, tuam indignitatem humiliter agnoscens.

C A N O N X I I .

CUm pugnas cum hoste, non satis sit tibi, si ictum illius declines, aut etiam repellas, nisi fortiter arreptum telum in ipsum authorem retorseris, suomet illum gladio jugulans. Id ita fiet, si ad malum sollicitatus, non solum non pecces, sed hinc tibi arripias occasionem virtutis. Et quemadmodum eleganter fingunt Poëtæ, Hercule objectis ab irata Junone periculis, animo crevisse atq; induruisse: itidem tu quoq; da operam, ut hostis instigationibus non solum pejor non fias, sed etiam evadas melior. Sollicitaris ad libidinem, imbecillitatem tuam agnosce, ac plusculum etiam tibi de licitis voluptatibus interdicito, ad castas & pias occupationes adponito non nihil auctarii. Instigaris ad cupiditatem, ad tenacitatem, auge eleemosinas. Incitaris ad inanem gloriam, tanto magis demitte te in omnibus. Ita fiet, ut unaquæq; tentatio, sit tibi renovatio quædam sancti propositi tui, & pietatis incrementum. Neq; enim prorsus alia ratio tam efficax conficiendi, profligandiq; hostem nostrum: verebitur enim te denuò provocare, ne qui impietatis author esse gaudet, pietatis ministret occasionem.

C A N O N X I I I .

Semper autem hoc animo, atq; spe dimices. Quasi ea pugna sit tibi postrema futura, si victor discesseris. Fieri enim potest, ut & istud præmii tuæ virtuti largiatur benignitas divina, ut hostis semel turpiter victus, nunquam postea te repetat, id quod legimus piis aliquot viris contigisse. Nec absurdè credit Origenes, vincentibus Christianis minui copias hostium, dum semel fortiter repulsus, nunquam ad hominem sollicitandum reverti permittitur. Ergo in conflictu aude perpetuam sperare pacem. At rursum ubi viceris, sic te geras, quasi mox in prælium rediturus. Semper enim alia post aliam expectanda tentatio, neq; unquam discedendum ab armis, nunquam remittendæ excubiæ, donec in hoc corporis præsidio militamus. Semper illud 'propheticum' in pectore cuique habendum: Super custodiam meam stabo.

C A N O N X I V .

Magnopere cavendum, ne quod vitium veluti leve contemnamus. Nullus enim hostis vicit sæpius, quam qui fuit coteptui. Quia in re non paucos mortallum miserè falli compertio: Fallunt enim seipfos, dum sibi in uno aut altero vitio conniventes, quod pro suis quisq; moribus veniale putat, reliqua graviter execrantur. Bona pars eorum, quos vulgus integros & incorruptos appellat, furtum, rapinam, homicidium,

cidium, adulterium, incestum oppidò detestantur: at simplicem fornicationem, & moderatum voluptatis usum, ut leve commissum, neutquam refugiunt. Alius ad reliqua sat incorruptus, bibosior est, in luxu intemperantior: alius lingvæ licentioris: alius inanior & jactantior. Quo tandem vitio carebimus, si ad hunc modum suo quisque blaudietur? Argumentum est, istos ne reliquas quidem virtutes verè possidere, quibus ullum vitium placet, sed potius simulachra quædam virtutum, quæ vel natura, vel educatio, vel consuetudo deniq; & gentilium animis indidit. At qui Christiano odio unumquodlibet vitium execratur, omnia detesteur necesse est, cujus animum semel vera charitas occupavit, pari detestatione universam malorum cohortem persequitur, ac ne in venialibus quidem sibi blanditur, ne à minimis sensim, ad maxima dilabatur, & dum in levibus oscitat, excidat à summis. Et si nondum fortè queas universam vitiorum stirpem evellere, tamen quotidie de malis nostris aliquid decerpendum, bonis moribus semper aliquid adjiciendum. Ad eum modum decrescet, aut crescet ingens ille cumulus Hesiodius.

C A N O N X V.

Si te territabit labor, quem oportet in conflictu tentationum subire, hoc erit remedium. Noli molestiam pugnae conferre cum voluptate peccati. Sed præsentem amaritudinem pugnae,

pugnæ, compone cum futura amaritudine peccati, quæ victum consequitur: tum præsentem dulcedinem culpæ, quæ te illeceat, cum futura dulcedine victoriæ, & tranquillitate mentis, quæ consequitur strenue pignantē: & mox videbis, quam iniqua sit collatio. Verum in hoc falluntur parum cauti, quod amaritudinem pugnæ comparant, cum delectamento peccati: neq; respiciunt quid hoc atque illud consequatur. Consequitur autem victum, multo tum gravior, tum diuturnior molestia, quam vincenti fuerat in congressu futura, victorem item longè major ac durabilior voluptas, quam victo fuerit, quæ traxit in culpam. Id quod facile judicabit, qui fecerit utriusq; rei periculum. Verum neminem Christianum oportet usque adeo ignavum esse, ut cum quotidie succumbat tentationi, non saltem aliquando vel curet experiri, quid sit vincere tentationem. Quod quo fecerit frequentius, hoc fiet victoria dulcior.

C A N O N XVI.

QUOD si quando te contigerit lethale vulnus accipere, cave ne protinus abjecto clypeo, relictis armis, hosti te dedas, id quod animadverti non paucis accidere, quibus animus natura est imbecillior, & muliebrior, ut semel prostrati, desinant reluctari, seseq; totos permittant affectibus, neq; cogitent de recuperanda libertate. Nimis quam periculosa est ista pusillanimitas, quæ cum interdum ingeniis non pessimis ad-
juncta

juncta sit, tamen ad id quod est omnium pessimum solet adducere, nempe desperationem. Adversus hanc igitur hac regula communienda mens est, ut lapsi in peccatum, non solum non desperemus, sed gnavos milites imitemur, quos non rarò pudor ignominiae, & accepti vulneris dolor, non modo non conjicit in fugam, verum ad fortius, quam antea pugnandum acuit, redintegratq; Itidem nos quoq; simul atq; in capitalem noxam fuerimus inducti, illico propere-
mus redire ad cor, & lapsus ignominiam, nova virtutis alacritate sarcire. Facilius uni vulnere medeberis, quam multis, facilius recenti, quam inveterato, jam putriq; Anima remetipsam versiculo illo notissimo, quem usurpasse Demosthenes legitur: Vir fugiens & denuò pugnabit. Cogita David prophetam, regem Solomonem, Petrum & Paulum Apostolum, tanta lumina sanctimoniae, in quæ scelera tamen inciderint: quos fortassè vel ob hoc cadere permisit Deus, ne tu lapsus desperares. Erige te igitur in pedes, sed statim, magnoq; animo atq; in pugnam redito, tum ardentior, tum cautior. Fit interim, ut capitalia commissa piis hominibus cedant in cumulum pietatis, dum ardentius amant, qui turpius errarunt.

C A N O N XVII.

Sed adversus alios atq; alios tentatoris incur-
sus, alia atq; alia remedia sunt accommoda-
tiora. At unicum, multoq; omnium efficacissi-
mu m

num remedium, adversus omne vel adversitatis, vel tentationis genus est crux Christi, quæ eadem est, & errantibus exemplum, & laborantibus refrigerium, & pugnantis armatura. Hæc est una contra omnia tela nequissimi objicienda. Proinde convenit in hac diligenter exerceri, ut veros illius fructus apprehendas: si sunt præcipui, si mēbra capiti in mortificandis affectibus, quæ sunt membra nostra supra terram conformes esse curemus: Id quod nobis non solum amarum esse non debet, verum etiam vehementer optabile ac jucundum, si modo spiritus Christi vivit in nobis. Quis enim verè amat eum, cui quam difficillimus esse gaudeat? Verum quo majore fructu mysterium crucis mediteris, oportebit unumquemq; sibi rationem, ac piam quandam digladiandi artem parare, & in ea diligenter exerceri, ut simulatque res poposcerit, in promptu sit. Ea potest esse hujusmodi, ut singulis affectibus tuis crucifigendis, eam crucis partem applies, quæ potissimum respondeat.

Nulla est enim omnino vel tentatio, vel adversitas, quæ non suum ac proprium habeat remedium in ea. Veluti cum te titillat ambitio hujus mundi, cum pudet ludibrio ac contemptui esse: Cogita ò membrum infimum, quantus sit Christus caput tuum, & quo sese tua causa dejecerit. Cum incessit animum invidiæ malum, memento quam benigne, quam candide se totum ille nostris usibus impenderit, quam bonus fuerit
etiam

etiam pessimis. Cum sollicitaris à gula, recole illum felle & aceto potatum. Cum tentaris à voluptate turpi, recordare quam tota capitis vita ab omni abfuerit voluptate, quam omnibus incommodis, cruciatibus, ærumnis plena. Cum irritat ira, succurrat statim ille, qui velut agnus coram tondente obmutuit, & non aperuit os suum. Si te malè urit paupertas, aut habendæ cupiditas sollicitat, protinus in mentem veniat ille dominus universorum, pro te factus egenus, ita ut non haberet ubi inclinaret caput suum. Atq; ad eandem rationem, si & in reliquis tentationibus feceris, non solum acerbum non erit vim attulisse tuis affectibus, verum etiam dulce, propterea quòd intelliges isto modo te conformari capiti tuo, eiq; pro suis immensis doloribus, quos tua causa pertulit, quasi gratiam referre.

C A N O N XVIII.

ATq; hoc quidem remedii, quanquam unum omnium longè præsentissimum est, iis qui mediocriter in via vitæ processerunt, tamen infirmioribus nonnihil profuerint & illa, si sollicitante ad impietatem affectu, statim ob oculos mentis revocent, quàm execranda, quam exitialis res sit peccatum, contra, quanta hominis dignitas. In futilibus etiam negotiis paulisper apud nosipos consultamus, in hac re omnium maxima, prius quam nosmet assensu, veluti chyrographo, diabolo astringimus, non nostro
cum

cum animo reputabimus, à quanto opifice sumus conditi, in quam excellenti statu constituti, quàm immenso pretio redempti, ad quantam felicitatem vocati? hominem generosum illud esse animal, cujus unius gratia, mirabilem hanc mundi machinam fabricatus est Deus, concivem angelorum, Filium Dei, hæredem immortalitatis, membrum Christi, membrum ecclesiæ: corpora nostra templa esse Spiritus Sancti, mentes simulachra simul & adyta divinitatis? At è regione peccatum esse pestem teterrimam, ac tabem, tum animi, tū corporis: utrumq; enim in nativam speciem reflorescit innocentia, peccati verò contagio, marcescit utrumq;, etiam in hoc seculo? Peccatum est lethale virus spurcissimi serpentis, authoramentum diaboli, ac servitutis non turpissimæ modò, verum etiam miserimæ. Hæc atq; hujusmodi ubi tecum expenderis, etiam atq; etiam delibera, num satis consultum sit ob fucatam, momentaneam, venenatam peccati delectaciunculam, à tanta dignitate in tantam excidere indignitatem, unde te per teipsum non queas asserere.

C A N O N X I X.

DEinde duos illos authores inter se dissimilimos compara, Deum ac diabolum, quorum alterum peccando tibi facis inimicum, alterum constituis dominum. Per innocentiam & gratiam ascisceris in numerum amicorum Dei, adoptaris in jus & hæreditatem filiorum. Per
O pecca-

peccatum verò constitueris & servus & filius diaboli: alter est æternus ille fons, & Idæa summi pulcri, summæ voluptatis, summi boni, omnibus sese communicans: alter omnium malorum, extremæ turpitudinis, summæ infelicitatis pater: alterius in te beneficia, alterius maleficia recordare, ille qua bonitate te condidit? Quam misericordia redemit? Qua liberalitate locupletavit? Qua lenitate quotidie sustinet delinquentem? Qua lætitia recipit resipiscentem? Contra hæc omnia diabolus, quanta invidentia jam olim insidiatur salutis tuæ? In quas ærumnas te conjecit? Atque adeo quid aliud molitur quotidie, nisi ut universum hominum genus secum in æternum exitium trahat? His omnibus hinc atque hinc rectè pensiculatis, ita tecum cogita. Egone oblitus originis meæ, oblitus tantorum beneficiorum, propter tantillum bolum falsæ voluptatis à tam nobili, à tam amante, à sic merito parente descissam ingratus, & me ultro turpissimo, crudelissimo domino mancipabo? Non saltem illi præstabo, quod homuncioni præstarem bene merenti? Non illum fugiam, qui hominem fugero malum dare cupientem?

C A N O N X X .

N Eque verò minus inæquale præmium, quam dissimilis author. Quid enim inæqualius, quam mors æterna, & vita immortalis: quam sine fine summo frui bono in contubernio cœlestium civium, & sine fine ætæternis excruciaris malis,

malis, in felicissimo consortio damnatorum? Atq; hac de re qui dubitat, ne homo quidem est, ne dum Christianus. Qui non cogitat, vel ipsa est amantia amentior. Jam verò præter ista, habent & in hac interim vita pietas & impietas fructus suos nimium dissimiles. Ex illa enim metitur secura tranquillitas animi, & beatum illud gaudium puræ mentis, quod quisquis semel degustarit, nihil tam pretiosum, nihil tam voluptarium mundus hic possidet, qui cum velit permutare. Hanc contra, cum mille alia, tum miserrimus ille cruciatus animi sibi malè conscii consequitur. Illud enim est centuplum spiritualis gaudii, quod Christus pollicitus est in Evangelio, velut arram quandam æternæ felicitatis. Hæc sunt illa apud Apostolum miranda munera, quæ neq; oculus vidit, neq; auris audiuit, neq; ascenderunt in cor hominis, quæ præparavit Deus diligentibus se, nimirum in hac vita: cum interim vermis impiorum non moritur, & inferos suos jam apud superos patiuntur. Nec alia est flamma, in qua cruciatur dives ille commessator Evangelicus. Nec alia supplicia inferorum, de quibus multa scripsere Poætæ, quam perpetua mentis anxietas, quæ peccandi consuetudinem comitatur. Tollat igitur qui velit futuri seculi tam diversa præmia, habet annexum sibi virtus, propter quod abunde debeat expeti, habet adjunctum peccatum, cujus causa debeat horri.

ENCHIRIDION

CANON XXI.

ADhæc cogita, quam ærumnosa, quam fugax sit vita præsens, quam undique imminens insidiosa mors, quam passim opprimit inopinantes. Et cum nemo vel de momento vitæ sit securus, quam ingens periculum, eam comperendinare vitam, in qua si te mors subitanea (ut sæpe accidit) deprehenderit, in æternum periisti.

CANON XXII.

TUm semper erit formidanda impoenitentia, malorum extremum, illud nimirum perpendenti, ex quam multis, quam pauci à peccatis verè ac toto pectore resipiscunt, præsertim iis qui funiculos iniquitatis in extremum usque vitæ protraxerunt. Lubricus quidem & facilis in turpitudinem lapsus, sed hinc revocare gradum, superasq; evadere ad auras, hoc opus, hic labor est. Proinde vel hirci Æsopici casu admonitus, prius quam in peccati puteum descendas, cogita non perinde facilem esse reditum.

REMEDIA CONTRA SPECIA-

lia quædam vitia, & primum contra libidinem.

ET hæcenus quidem communia adversum omne vitiorum genus remedia utcunque demonstravimus. Nunc conabimur, & speciatim quædam tradere, quibus modis cuique peccato debeas occurrere, ac primum libidini, quo
malo

malo nullum aliud, neq; prius nos impetit, neq; acrius urget, neq; latius patet, neq; plures in exitum trahit. Si quando igitur fæda libido stimulat animum tuum, his armis profinus memento occurrere. In primis cogita quam immunda, quam spurca, quam quovis etiam homine indigna sit ea voluptas quæ nos divinum plasma non pecudibus modò, verum etiam suis, hircis, canibus, & brutorum brutissimis animalibus æquet. Imò quæ porro infra pecudum conditionem deiciat, qui sumus ad angelorum consortia, ad divinitatis communionem destinati. Succurrat adhæc quam eadem sit momentanea, quam infincera, quam semper plus aloës, quam mellis habens: è diverso, quam generosa res sit anima, quam sacra res corpus hominis, quemadmodum in superioribus regulis ostendimus.

Quæ malum, igitur vecordia ob tantillam, tam fœdam voluptatis momentaneæ titillationem, simul & animum & corpus indignis modis pollueret? Profanare templum, quod Christus sibi sanguine suo consecravit? Illud item reputa, blanda pestis quantum malorum agmen secum trahat: ante omnia famam, possessionem longè preciosissimam eripit: nullius enim vitii rumor spurtius olet, quam libidinis: patrimonium exhaurit: corporis simul & vires, & speciem interimit: valetudinem vehementer lædit: morbos innumerabiles parit, eosq; fœdos: juventæ florem ante diem deve-

nustat: turpem senectam accelerat, ingenti vigorem tollit, mentis aciem hebetat, & quasi pecuinam mentem inserit: ab omnibus honestis studiis semel avocat, hominemq; quantus est, totum coeno immergit, ut jam nihil nisi sordidum, humile, spurcum libeat cogitare; Et quod hominis erat proprium, eripit rationis usum: Insanam atq; infamem adolescentiam odiosam, ac turpem, miseramq; senectam facit.

Sapias igitur, & sic nominatim tecum repures. Illa & illa voluptas tam malè cessit, tantum damni, tantum dedecoris, tædii laboris, morborum attulit, & iterum stultissimus hamum vorabo prudens? Iterum committam, cujus me denuò poeniteat? Cogita quam honesta, quam amœna, quam florida res sit, corporis & animi puritas. Hæc nos maximè facit familiares angelis, Spiritus Sancti capaces. Etenim à nullo prorsus vitio sic resilit spiritus ille puritatis amator, ut impuditiæ. Nusquam æquè conquiescit ac deliciatur, ut in mentibus virginicis. Propone tibi ante oculos, quam indecorum, quam totum hoc insanum sit, amare, pallefcere, macerari, lachrymari, blandiri, ac turpiter supplicem esse scorto putidissimo. Occinere ad fores nocturnas, pendere de natu dominæ, pati regnum mulierculæ, expostulare, irasci, rursus redire in gratiam, & ultrò te redendum, pulsandum, mutilandum, spoliandum lupæ præbere. Ubi quæso inter ista, viri nomen? Ubi barba? Ubi generosus

nerosus ille animus rebus pulcherrimis natus ? Considera & illud tecum, quantum scelerum gregem, voluptas admissa soleat adducere. Est aliis vitiis fortasse nonnulla cum quibusdam virtutibus societas, libidini nulla, sed cum maximis plurimisque peccatis semper copulata est. Sit sane leve scortari, & grave non audire parentes, negligere amicos, prodigere rem patriam, rapere alienam, pejerare, perpotare, latrocinari, maleficum fieri, depugnare, homicidium committere, blasphemare : in quæ omnia & his graviora, domina voluptas te transversum rapiet, ubi semel tuus esse desieris, ejusque capistros miserum porrexeris.

Perpende præterea quam sit hæc vita fumo fugacior, umbra inanior : quot laqueos nobis struat mors, nullo non loco, nullo non tempore insidians. Hic non mediocriter profuerit, & nominatim recolere, si quos ex tibi quondam notis, ex familiaribus ex æqualibus, aut etiam natu minoribus, maximè verò ex iis, quos aliquando turpium voluptatum participes habueris, mors inopinata rapuit. Estoque alieno periculo cautior. Cogita, quam dulciter vixerint, sed quam amarè vita defuncti sint, quam serè sapuerint, quam serè cœperint odisse sua mortifera gaudia. Succurrat extremi iudicii severitas, & non retractandæ illius sententiæ metuentium fulmen, in ignem æternum mittentis impios, & quod hæc horaria, brevisque & exigua vo-

luptas, æternis cruciatibus luenda sit. Hoc loco diligenter lancibus examina, quam iniqua sit permutatio pro turpissimo, brevissimoq; pruritu, & in hac vita multò dulcius, præstantiusq; animi gaudiū perdere, & in futura gaudiis fraudari perennibus. Insuper nunquā finiendos dolores, tam umbratili delectatiuncula mercari.

Porro si durum tibi videatur tantillum delectamenti pro Christo contemnere, recordare, quos cruciatus ille tui charitate suscepit: præter communes humanæ vitæ injurias, quantum sacrosancti sanguinis pro te effuderit, quam ignominiosam, quam acerbam mortem pro te dependerit, & tu horum omnium immemor, rursum filium Dei crucifigis, iterans insanas voluptates quæ caput & dominū tuū ad tam diros à tegere cruciat? Tum juxta superiorem regulā recole, quantum ille beneficiorum in te, nihil dū pro meritum accumularit, pro quibus omnibus cum nulla par gratia rependi queat, tamen nullā reposcit aliam, quā ut exemplo ipsi⁹ à mortiferis illecebris coërceas animū & ad summi boni, summiq; pulchri convertas amorem. Compose inter se duas illas Veneres, & duos cupidos Platonicos, hoc est, honestū amorem, & scædum, sanctam voluptatem, & turpē, confer utriusq; dissimilem materiam, confer naturas, cōfer præmia. Et in omni quidem tentatione maximè verò cum ad libidinem sollicitaris, proponito tibi ante oculos tuos angelum tui custodem, omni-

omnium quæ vel facis, vel cogitas, assiduum spectatorem ac testem, Deum inspectorem, cuius oculis omnia patent, qui sedet supra cœlos, & intuetur abyssos. Et rem adeò fœdam, ut homuncione teste facere pudeat, non vereberis coram Angelo tibi proximo, Deo, totoq; cœlitum choro spectante, & execrante facere?

Putas autem, id quod res est, & si tibi oculi essent plus quàm Lyncei, plus quam Aquilini, tamen istis non clarissima luce certius conspexeris, quod coram te facit homo, quam omnes animi tui latebræ perspicuæ sunt, Dei & Angelorū conspectibus. Quin & illud tuo cum animo reputa, cum libidini cædis, alterum è duobus futurum, aut uti semel gustata voluptas, sic mentem tuam excantet obscuretq; , ut de turpitudine eas in turpitudinem, donec excæcatus venias in sensum reprobum, & obstinatus in malo, ne tum quidem queas voluptatem turpem relinquere, cum illa te deseruit. Id quod plerisq; videmus evenire, ut effocto corpore, extincta forma, frigente sanguine, deficientibus viribus, caligantibus oculis, tamen adhuc pruriant sine fine, & sceleratius turpiloqui sint, quam olim fuerint impudici. Quare quid esse potest execrabilius, monstrosiusq; ? Alterum, ut si fortè contigerit te singulari favore divino resipiscere, maximo animi dolore, summis laboribus, plurimis lachrymis, brevis illa & fugitiva voluptas expianda sit. Quantò igitur consultius, omnino non

nō non admittere virus voluptatum carnalium, quā vel in deploratam induci cæcicatem, vel tantillam, eamq; falsam delectatiunculam tanta molestia dependere? & unum corpus fieri cum meretrice.

Si doctus es, tanto generosior, Deoq; similior animus, tanto hac contumelia indignior. Si nobilis, si princeps, quanto flagitium conspectius, tanto offendiculum gravius. Si conjugatus, cogita quam honesta res sit thorus immaculatus, daq; operam, ut (quoad fieri potest) tuum conjugium imitetur sanctissimas nuptias Christi, & ecclesiæ, quarum gerit imaginem, id est, ut quam minimum habeat turpitudinis, plurimum fecunditatis: in nullo enim vitæ statu non turpissimum est servire libidini. Si juvenis es, etiam atq; etiam considera, ne florem ævi nunquam redituum, temerè polluas, ne re fœdissima perdas annos optimos, verèq; aureos, qui & fugiunt perniciosissimè, recurrunt nunquam. Ne nunc per inscitiam, & incogitantiam ætatis committas, quod te in omnem usq; vitam mordeat, persequente seclerum conscientia, & amarissimis illis aculeis, quos fugiens voluptas in animis nostris relinquit. Si mulier, istum sexum nihil magis decet, quā pudor: si vir, tanto majoribus rebus dignus, & istis tam frivolis indignior: si senex, opta tibi oculos alienos ut videas quā te dedeceat voluptas, quæ in adolescentibus miseranda quidem est & coercenda,

cenda, in vetulo verò portentosa, & ipsis quoque voluptatum sectatoribus deridicula. Inter omnia monstra, nullum monstrosius senili libidine. O delire & nimium oblite tui, saltem ad speculum canos & capitis nives, aratamq; rugis frontem, cadaveriq; simillimam faciem contemplare, ac jam capulo proximus, alia annis tuis magis consentanea cura. Saltem quòd ratione decuerat facere hoc annis admonentibus, vel cogentibus potius facito. Ipsa jam te voluptas repellit, neq; ego, inquiens, jam tibi decor sum, neq; tu mihi idoneus: Lufisti satis, edisti satis atq; bibisti: Tempus abire tibi est, quid adhuc vitæ perpremiis delicias, cum ipsa etiam te deferat vita? Jam tempus est, ut aliquando incipiat in sinu tuo cubare mystica illa concubina Abyssag, ea sancto fervore calefaciat mentem tuam, hujus amplexibus frigentia membra confove.

EPILOGUS REMEDIORUM CONTRA
incentivum libidinis.

JAm vero ut summatim perstringam, hæc sunt potissimum, quæ te à carnis illecebris tutum reddent. Primum, occasionum omnium cauta ac diligens fuga. Quod præceptum quanquam in reliquis quoq; convenit observari, propterea quod qui periculum amat, dignus est, qui in illo pereat, tamen hæc potissimum sunt illæ Sirenes, quas haud ferè quisquam evasit, nisi qui

si qui procul aufugit. Deinde victus, & somni moderatio: temperantia à voluptatibus etiam permissis: respectus mortistuae, & mortis Christi contemplatio: juvabunt & illa, si cum castis & integris convixeris, si corruptorū & mollium colloquia, veluti pestem quandam vitaris. Si solitudinem otiosam, & otium ignavum fugeris, sed animum coelestium rerum meditatione, honestisq; studiis gnaviter exercueris. Maximè verò, si sacrarum literarum vestigationi, toto pectore te consecraris: Si & frequenter & pure oraveris, maximè irruente tentatione.

Adversum irritamenta avaritiæ

SI senseris te vel natura propensio-
rem, ad philargyriæ vitium, vel à diabolo instigari, reco-
le juxta superiores regulas dignitatem conditio-
nis tuæ, qui ad hoc tantum creatus es, in hoc re-
demptus, ut summo illo bono semper fruaris:
totam verò hanc mundi machinam fabricatus
est Deus, ut omnia tuis servirent usibus. Quàm
sordidum igitur, quàm angusti animi, non uti,
sed tantopere demirari res mutas & vilissimas.
Tolle hominum errorem, quid erit aurum & ar-
gentum, nisi terra rubra & alba? Quod nemo
Gentilium Philosophorum non contempsit,
hoc tu pauperis Christi discipulus, & ad longè
melio-rem possessionem vocatus, ut magnum
quiddam admiraberis? Non possidere divitias,
sed contemnere divitias magnificum est. Sed re-
clamat

clamat mihi vulgus nomine tantum Christianorum, & seipsum callidissimè gaudet fallere. ipsa, inquiunt, necessitas nos hortatur, ut rem faciamus, quæ si fuerit nulla, ne vivere quidem liceat: si contractior, nimis incommodè vivitur: si lautior uberiorq; plurimum adfert commoditatis. Consultitur valetudini, prospicitur liberis, commodatur amicis, excluditur contemptus, denique & fama melior, cum res bene habet. Ex aliquot Christianorum millibus vix unum atq; alterum invenias, qui ista non & dicat, & sentiat.

Verum ut istis ad utrumq; respondeam, primum quod cupiditatem suam necessitatis nomine prætexunt, objiciam illis vicissim parabolam Evangelicam, de liliis & avibus in diem viventibus, ad quorum imitationem nos hortatur Christus. Objiciam quod idem ne peram quidem aut sacculum suis gestandum permiserit. Objiciam quod nos reliquis omissis, jubet ante omnia quærere regnum Dei, & hæc omnia nobis adjicienda promittit. Quando unquam non suppetierunt victui necessaria, iis qui toto pectore pietati studuerunt? Quantulum verò est illud, quod à nobis natura flagitat? Atqui tu necessitatem non usibus naturæ, sed cupiditatis terminis metiris. Piis autem & illud satis est, quod naturæ parum est. Quanquam equidem non ita valde miror istos, qui rem universam suam semel relinquunt, ut impudentius mendi-

cent alienam. Non est culpa possidere pecuniam, sed mirari pecuniam cum vitio conjunctū est. Si affluit, fungere boni dispensatoris officio: sin eripitur, ne macerare, tanquam rem magna spoliatus, imò gaude tibi detractam sarcinam periculosam. Verum qui præcipuum vitæ studium in coacervandis opibus consumit, quicquid uti præclarum quiddam & expetendum suspicit, & porro in longum, inq; Nestoris usque senectam recondit, is fortasse bonus mercator rectè dicetur, benè Christianum equidem non dixerim, qui totus de se pendeat, & de Christi promissis diffidat: cujus bonitas, cum passerculos benignè & pascat & vestiāt, hominem piū, sibiq; fidentem destituet scilicet?

Sed jam commoditatum, quas afferre creduntur, rationem ineamus. Primum etiam Gentilium philosophorum consensu, inter utilia bona, divitiæ postremum locum obtinent, & cum juxta Epicteti partitionem, præter unam animi virtutem, reliqua omnia extra hominem sint, nihil tamen tam extra nos est, quàm pecunia, nihil tam exiguam affert commoditatem. Etenim si quicquid usquam est auri, quicquid gemmarum, id omne tu solus possideas, num ideo o tua mens fuerit, vel pilo melior, num prudentior, num doctior? num corporis valetudo prosperior? num valentio rem, for nosiorem, juniorem reddet? at voluptates parat: verum, sed mortiferas, sed honorem conciliat: at quem

quem tandem? Nempe quem falsum tribuunt ei, qui non nisi stulta mirantur, & quibus placuisse, penè vituperari est. Verus honos est laudari à laudatis, summus honos est placuisse Christo: verus honor non opum, sed virtutis est præmiùm. Cedit tibi, suspicit te plebecula, Stulte, vestes illi tuas mirantur, non te. Quin tu in te ipsum descendis, & animi tui miseram pauperiem consideras? Quam vulgus si videret, tam miserandum judicaret, quàm nunc beatum prædicat. Verum amicos, res comparat: fateor, sed falsos, neq; tibi eos comparat, sed sibi, Atq; adeo isto titulo, vel infelicissimus est dives, quod amicos ne dignoscere quidem queat. Alius in finu odit, ut tenacem: alius invidet, ut opulentiori: alius ad se spectans, assentatur & arridet, ut atrodat: quorum qui est amantissimus, maturam mortem precatur: nemo tam amat, qui mortuum malit quàm vivum: nemo tam familiaris, à quo verum audiat. Quod si maximè sit, qui divitem sincere diligat, ille tamen non potest quenquam non habere suspectum: omnes vultures judicat, cadaveri inhiantes, omnes muscas ad suum compendium advolantes.

Quicquid igitur commoditatis videntur adducere, id ferè fucatum, umbraticum, præstigiolumq; est: at verorum malorum plurimum adferunt, verorum bonorum plurimum adiungunt. Proinde si bene accepti atq; expensæ rationem subduxeris, profectò reperiēs, nunquam

tantum adferre commoditatis, quin nimio plus incommodorum secum trahant: quam miseris laboribus parantur, quantis periculis, quanta sollicitudine servantur, quanto dolore amittuntur. Quibus de causis, & spinas appellat Christus, quod omnem animi tranquillitatem, quam nihil homini dulcius, mille curis dilaniant. Neq; unquam suum sui sedant, verum magis ac magis irritant. In omne nefas præcipientes agunt. Neq; tibi frustra blandiari, dicens, nihil prohibet pariter & divitem esse, & pium. Memento quid dixerit veritas: Facilius esse, camelum transire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cœlorum, Planeq; verum est illud apud divum Hieronymum: Divitem hominem, iniqui aut dominum esse, aut hæredem. Ingens opulentia, nunquam sine peccato, vel paratur, vel servatur. Cogita quanto melioribus opibus te spolient. Odit enim virtutis indolem, odit honestas artes, quisquis admirator est auri. Præterea unum avaritiæ vitium, idololatria nominatur à Paulo, neq; cum ullo prorsus alio minus convenit Christo. Nec idem potes, & Deo servire, & Mammonæ.

*Epilogus remediorum contra vitium
avaritiæ.*

DEsines igitur mirari pecuniam, si vere bona cum falsis, si fucata commoda cum veris incommodis diligenter expendideris. Si summum illud

illud bonum contemplari, atq; amare cōdidiceris, quod unum cum adest, etiam si reliqua omnia defuerint, abundè explet animum hominis, qui capacior est, quàm ut uel universis hujus mundi bonis queat satiari. Si crebrò tibi revocaris ob oculos, qualem te primum terra nascentem exceperit, qualem item receptura sit morientem. Si semper cogitationi obversetur tuæ, Stultus ille Evangelicus, cui dictum est: Hac nocte repetunt à te animam tuam, & hæc quæ congregasti, cujus erunt? Si mentem à depravatis vulgi moribus ad Mariæ, Apostolorum, martyrum, maximè Christi capitis tui paupertatem flexeris, semperq; væ illud tibi metuedum esse statuas, quod ille divitibus hujus seculi minatus est.

Contra ambitionem.

SI quando incantamentis suis, tentabit animum tuum ambitio, his remediis eum præmunies. Statim juxta ea quæ superius tradidimus, hoc mordicus teneto, solum eum honorem esse, qui à vera virtute proficiscitur, quem ipsum tamen oportet interdum fugitare, quem admodum & sermone, & exemplo nos docuit Christus Jesus. Unicum autem honorem & homini Christiano expetendum esse, non ab hominibus, sed à Deo collaudari. Etenim quem ille commendat, ut inquit Apostolus, is demum probatus est. Honor autem si ab homine deferatur, ob rem inhonestam, utiq; à turpibus, non

honor iste, sed ingens est probrum. Si ob mediam puta formam, vires, opes, genus, netum quidem honor rectè dicetur. Nemo enim promeretur honorem ea re, qua non meretur laudari. Si ob honestam, honos quidem erit, at non appetet, qui promeretur, ipsa nimirum virtute & conscientia recti contentus. Vide igitur quàm deridiculi sint honores isti, quorum cupiditate tantopere vulgus æstuat. Primum enim à quibus tandem dantur? Nempe ab iis, quibus nullum discrimen honesti atq; inhonesti: ob quæ? Plerumque ob media, nonnunquam ob turpia: cui? Indigno.

Quisquis igitur honorem, exhibet, aut metu facit, & vicissim est metuendus: aut ut pro sis, & ridet te: aut quia miratur res nihili, nulloq; honore dignas, & miserandus est: aut quia te iudicat his rebus ornatum, quibus honos debeatur: quod si falso opinatur, cura ut fias id, quod ille te putat esse: sin vere, omnem honorem tuum in eum refer, cui debes & illa, quibus honos tribuitur. Tam non convenit tibi arrogare honorem, quam non debes tibi arrogare virtutem. Alioqui quid amentius, quàm tui pretiū de hominum opinione metiri? Quibus in manu est, simulatq; collubuit, hoc ipsum honoris quod largiuntur, rursus auferre, ac te modo honestatum dehonestare. Proinde nihil stultius, quàm talibus honoribus, vel gestire cum contingunt, vel ringi, cum auferuntur: quos veros non esse,

non esse, vel hoc intelliges argumento, quod sunt cum pessimis & sceleratissimis communes. Imò nullis ferè contingunt copiosius, quam iis qui sunt veris honoribus indignissimi.

Cogita quam beata tranquillitas modestæ Privatæq; , & ab omni superbiæ strepitu semotæ vitæ: Contrà, quam spinosa, quam plena curarum, periculorum, dolorum, vita potentium. Quam difficile secundis in rebus, non oblivisci sui, quam arduum, in lubrico stantem non cadere: quam capitalis ex alto ruina: omnem honorem summo cum onere conjunctum esse: quam severum iudicium supremi iudicis in eos futurum sit, qui hic sese in honoribus usurpandis, cæteris anteposuerunt. Etenim qui sese dimiserit, ei ut pusillo succurret misericordia: qui verò sese uti spectatum erigit, is sibi ipsi gratiæ subsidium intercludit. Christi capitis exemplum semper animo inhæreat tuo. Quid illo secundum seculum ignobilius, despectius, inhonoratius? Quam fugit honores etiam oblatos, qui quovis honore major erat? quàm derisit a sella sedens? quam damnavit palla tectus, & spinis coronatus? quàm non gloriosam mortem elegit? Sed quem mundus contempsit, hunc glorificavit pater. Tua gloria sit in cruce Christi, in qua & salus est tua. Quorsum tibi humani honores, si te rejiciat, despiciatq; Deus, execrentur angeli?

Contra elationem, tumoremq; animi.

Non intumesces animo, si juxta tritissimum illud Adagium, Cognoris temetipsum, id est, si quicquid in te magnum, quicquid pulchrum, quicquid præclarum, id Dei munus, nō tuum bonum esse, ducas: contrā, quicquid humile, quicquid sordidum, quicquid pravum, id totum ad te solum referas. Si memineris, quantis in sordibus conceptus sis, quantis natus, quam nudus, quam inops, quam brutus, quam miserandus in hanc lucem prorepseris. Corpusculum istud, quot undique morbis, quot casibus, quot ærumnis expositum sit. Immanem istum gygantem, & immenso turgentem spiritu, quantula res possit repente conficere. Expende & illud, cujusmodi sit istud, unde tibi places. Si medium, stultitia est: si turpe, dementia: si honestum: ingratitude. Memineris nullū aliud esse certius stoliditatis insipientiæq; documentum, quam si quis sibi vehementer placeat: præterea, nullum stultitiæ genus esse deploratius. Si turgescit animus, quod se tibi submittit homuncio, cogita, quanto major quantoq; potentior tuo immineat capiti Deus, qui omnem cervicem elatam deprimit & omnes colles in plana deducit, qui ne Angelo quidem superbienti pepercit.

Conducent & illa, licet leviora, si te semper componas cum præstantioribus. Places tibi de forma corporis, confer te cum iis qui te forma
præce-

præcedunt. Cristas erigit tibi doctrina, ad eos refer oculos, ad quos tu nihil didicisse videaris. Deinde si reputaris, non quantum ad sit bonorum, sed quantum desit, & cum Paulo oblitus eorum, quæ à tergo sunt, enitaris ad ea quæ à fronte restant. Præterea non insecutum fuerit & illud, Si afflante superbiæ vento, mox nostra ipsorum mala vertamus in remedium, quasi veneno pellentes. Id ita fiet, ubi si quod ingens corporis vitium, si quid insignis incommodi nobis vel fortuna dedit, vel attulit stultitia, quod animum vehementer mordeat, id ante oculos statuamus & Pavonis exemplo, ea nostri parte nosmetipsos potissimum contemplemur, quæ sumus deformatissimi. Ita fiet, ut statim subsident cristæ. Adhæc præterquam quod non aliud vitium Deo invisius est, & apud homines in primis ubique odiosa, atq; Irrisa arrogantia, cum contra modestia, & divinum favorem conciliet, & hominum benevolentiam adglutinet. Ergo ut summatim dicam, duo præcipue prohibebunt à superbia, si consideres quid ipse sis in te, putredo in exortu, bulla in omni vita, esca vermium in morte & quid Christus factus sit pro te.

Adversus iram, & vindictæ cupiditatem.

Cum te vehemens animi dolor, ad ultionem exstimulat, memineris nihil esse minus iræ, quam quod falso imitatur, puta fortitudinem. Nihil enim æque muliebri nihil tam imbecillis
proje

projectiꝑ; animi, quam vindicta lætari. An-
imulus videri studes, quod sultam injuriam non
pateris, at isthoc demum pacto prodis puerilita-
tem tuam, qui (quod est viri proprium) animo
temperare non queas. Quanto fortius, quanto
generosius, alienam stultitiam contemnere,
quam imitari. At nocuit, ferox est, insultat. Quo
turpior est hoc magis cave, ne fias illi similis.
Quæ (malum) vesania est, ut alienam impro-
bitatem ulciscaris, te fieri improbiorem? Si con-
tempseris contumeliam, intelligent omnes in-
digno factam. Sin commoveare, jam inferen-
tis causam feceris meliorem. Deinde illud re-
puta, quod res est, si quod est acceptum incom-
modum, id neutiquam tolli vindicta, sed pro-
pagari: Quis enim deniꝑ; finis fuerit mutua-
rum injuriarum, si suum quisque dolorem per-
rexerit vindicta retaliare? Crescunt utrinque
inimici, incrudescit dolor, qui quo inveterati-
or est, hoc nimirum insanabilior. At lenitate,
tolerantiaꝑ; sanatur nonnunquam etiam is, qui
fecit injuriam, & ad se reversus, ex inimico fit
certissimus amicus. Per ultionem verò malum
ipsum, quod à te cupis depellere, id in te reci-
procatur, non sine malo fœnore.

Erit & illud non inefficax iræ remedium, si
juxta superiorem rerum partitionem confide-
res, hominem homini non posse nocere, si no-
lit, nisi in his quæ sunt extraria bona, nec ad
ipsum hominem magnopere pertinent. Nam
vera

vera animi bona solus Deus potest recipere, quod non solet, nisi ingratiss: solus potest largiri, quod non consuevit immitibus & ferocibus. Nemo igitur Christianus læditur, nisi à semetipso: nulli nocet injuria, nisi suo auctori.

Adjuvant & hæc, tametsi leviora, ne doloris mentis obsequare, si commodè collectis rhetorum circumstantiis, pariter & tuum incommodum extenues, & aliebam cleves injuriam, his fermè modis: Læsit, sed facilè refarcietur: tum puer est rerum imperitus, adolescens mulier est, alieno facit instinctu, imprudens, probè potius æquum est ignoscere. At contra, graviter quidem læsit, sed pater est, frater, præceptor, amicus, uxor. Par est, hoc doloris, illius vel charitatis, vel authoritati condonari. Aut paria faciens injuriam cum aliis illius in te beneficiis compensabis, vel cum tuis in illum offensis exæquabis. Hic quidem læsit, sed alias quam sæpe profuit. Illiberalis est animi, benefactorum oblivisci, injuriolæ meminisse. Nunc me offendit, sed quoties à me offensus? ignoscam illi, ut mihi meo exemplo, ignoscat & ipse delinquenti.

Porro multò præsentius remedium fuerit, si in peccato hominis, in te cogites, quæ quanta, quoties tu peccaris in Deum, quam multis nominibus illi sis obnoxius. Quantum tu remiseris debitori fratri, tantum tibi condonabit Deus. Hanc dissolvendi æris alieni rationem nos docuit creditor ipse. Non recusabit le-

gem.

gem, quam ipse statuit. Tu ut à culpis exsolvaris, nulla commodior ratio, qua post offensam reconcilieris Deo, quam si tu offensus reconciliere fratri. Condona levem culpam proximo (Leve enim est, quicquid homo peccat in hominem) ut tibi tot millia culparum condonet Christus.

At durum est, inquis, animum excandescentem comprimere. Non tibi succurrit, quanto duriora pro te tulerit Christus? Quid eras, cum pro te impenderet animam pretiosam? Nonne inimicus? Qua lenitate quotidie te tolerat, veteres iterantem noxas. Postremo qua mansuetudine ille pertulit probra, vincula, verbera, denique mortem probrosissimam? Quid te jactas de capite, si non curas esse in corpore? Non eris membrum Christi, nisi sequaris vestigia Christi.

Sed indignus est, cui ignoscatur. Ita ne tu dignus eras, cui ignosceret Deus? In te ipso vis exercere severam justitiam? Magnum est, si peccator ignoscas peccatori, cum Christus pro crucifixoribus suis oraverit Patrem? Arduum est non referire fratrem, quem juberis & amare? Durum est non remetiri maleficio, pro quo nisi beneficium retuleris, non hoc eris in servum tuum, quod fuit Christus in servum suum. Postremo si indignus hic, cui beneficium pro maleficio rependatur, at tu dignus qui facias, dignus quo sit.

Sed veterem ferendo injuriam, in vito novam.

Repe.

Repetet injuriam, si hanc abstulerit impunè. Si citra culpā potes vitare, vita: si mederi, medere: si refarcire, refarci: si sanare furentem, sana: sin minus, pereat ille solus potius quam tecum. Istum quise damnum dedisse putat, commiseratione, non poena dignum puta. Vis cum laude irasci? irascere vitio, non homini.

Sed quò natura propensior es ad hoc vitii tantò diligentius temet multò ante pramunito, semelq; hoc decretum penitus animo insculpas tuo, ne quid unquam vel dicas, vel facias iratus. Hoc meminisse sanitatis pars est nonnulla. Sic tecum cogita: Nunc quidem ita sum affectus, at paulò post multò alia mente fuero. Cur ego interim dicam in amicum iratus, quod postea placatus mutare non queam? Cur nunc faciam infans, quod mihi redditus magnopere doleam? Cur non hoc potius à me impetret ratio, cur non impetret pietas, deniq; cur non impetret Christus, quod tempus ipsum paulo post impetrabit?

Nemini (opinor) tantum atræ bilis addidit natura, quin saltem hætenus sibi possit imperare. Optimum autem fuerit, sic instituta ratione, assuetudine durare animum, ut omninò non commoveare. Perfectum enim erit, si vitio tantum indignatus, pro contumelia reponas officium charitatis. Postremum & humanæ temperantiæ, ne te totum animo permittas. Prorsum non irasci, Deo simillimum est, eoque pulcherrimum. Malum in bono vincere, est per-

fectam Christi Jesu charitatem æmulari.

Sed nos medio cursu vela colligemus, id quod reliquum est tuæ solertiæ relicturi. Neq; enim proposui nostri erat & sanè quam infinitum fuerit, ita ut cœpimus singula vitiorum genera singulis quasi declamationibus dissuadere, atq; ad his oppositas virtutes adhortari. Tantum volui, quod tibi satis fore credebam, rationem & artem quandam novæ militiæ commonstrare, qua te posses adversus pristinae vitæ repullulantia mala communire. Itaque quod nos in uno atque altero, exempli causa fecimus, id te ipsum oportebit facere, cum in singulis, tum potissimum in his, ad quæ cognoveris te, sive naturæ, sive consuetudinis vitio peculiariter instigari.

Adversus hæc certa quædam decreta in albo mentis nostræ describenda sunt, atq; ea ne defuetudine obsolescant, subinde renovanda. Veluti contra malum obtractationis, turpiloquit, invidentiæ, gastrimargiæ, & id genus reliqua. Hi soli sunt hostes militum Christianorum, in quorum assultum, oratione, sententiis sapientum, dogmatibus divinæ scripturæ, exemplis piorum hominum, & maximè Christi, multò antè est præmuniendus animus. Hæc omnia tametsi non dubitem, quin affatim tibi suppeditatura sit sacra lectio, tamen fraterna charitas nos est adhortata, ut saltem hac extemporalis scriptiuncula, pro me virili, sanctum tuum propositum promoverem, adjuvaremq;.

Hoc

Hoc modo commoneo, ut pietatem neq; in cibo, neq; in cultu, neq; in ulla re visibili constituas, sed in iis quæ tradidimus. In quibuscunq; verò deprehenderis veram imaginem Christi, cum iis te copula.

Porro ubi desunt homines, quorum convictus te reddat meliorem, abducito te quantum potes ab humano consortio, & Prophetas sanctos, Christum, Apostolos in colloquium adscisce. In primis autem Paulum tibi facito familiarem: hic tibi semper habendus in sinu, nocturna versandus manu, versandus diurna, postremo & ad verbum ediscendus.

Precor autem Jesum, istius (ut spero) propositi parentem, ut salutaribus tuis cœptis, benignus aspirare dignetur. Imò, ut suum in te mutando munus augeat, perficiatq; quò citò grandescas in eo, & occurras in virum perfectum. In eodem benè vale frater & amice, semper quidem animo dilecte meo, at nunc multò quam ante hac charior, tum jucundior.

FINIS ENCHIRIDII.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

FINIS ENCHIRIDII

